

เบกขมมาภิธิตาบุสรณ
๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๔

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

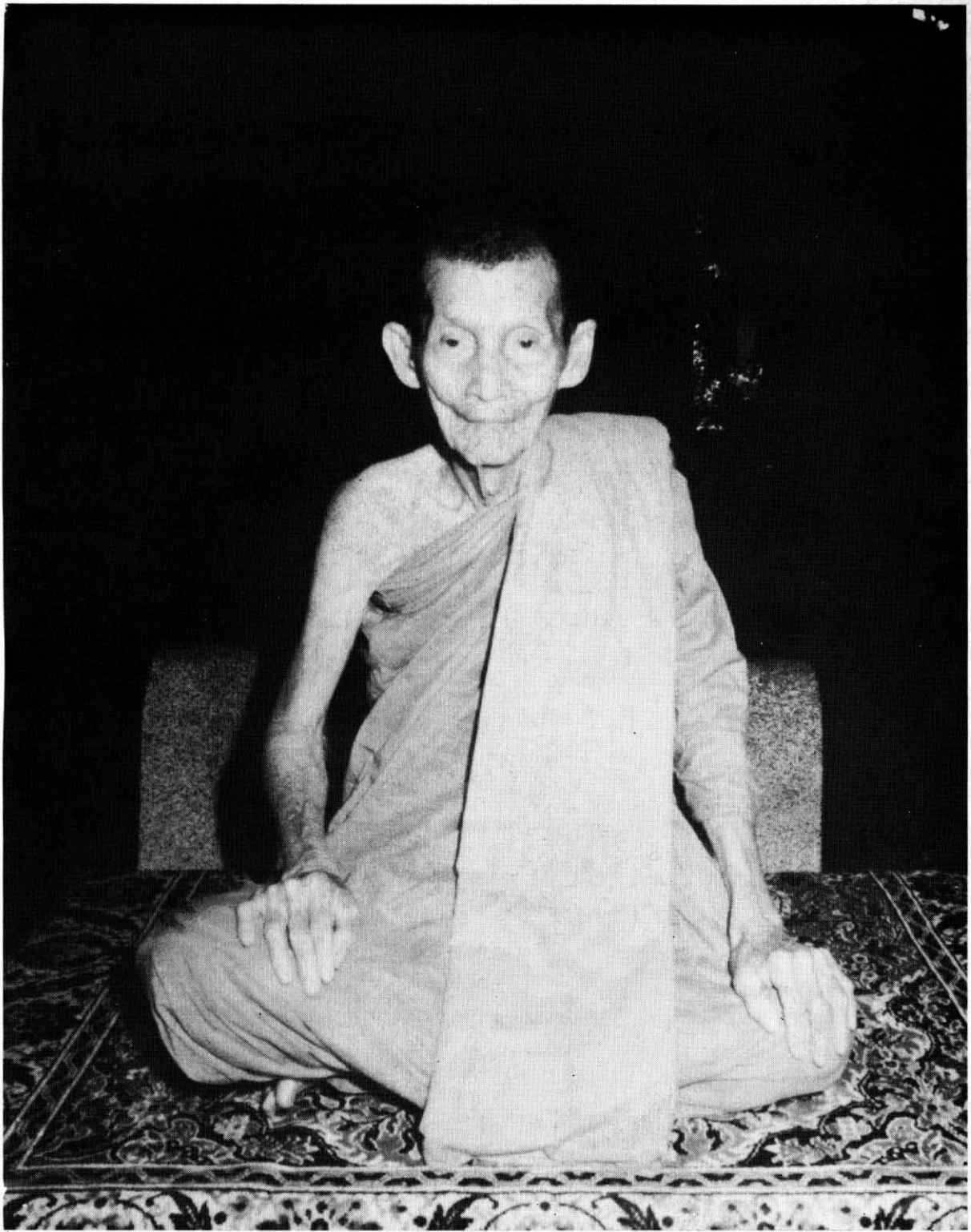

3961129645

ว.ร. 11 / ส.ค. / 32
เลขที่บัญชี C 688
คต
พ.ร.ร. 26
2524

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

เบกขมมากรตาชุกรณ์
๒๐ มตุยายข ๒๕๒๔

พระครูเนกขัมมาภีรต์ (นวล ทวนน้อย)

อดีตเจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว

ชาตะ ๓ เมษายน ๒๔๔๑

มรณภาพ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๓

ประวัติสังเขป

พระครูเนกขัมมมาภีร์ (นวล ทวนน้อย)

ชาติภูมิ

พระครูเนกขัมมมาภีร์ (นวล ทวนน้อย) อดีตเจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว ตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เกิดเมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๑ ตรงกับวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอ ที่บ้านทุ่งมะขาม หมู่ที่ ๓ ตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เป็นบุตรของนายเม้ง นางอินทร์ ทวนน้อย มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๖ คน คือ

- คนที่ ๑ เป็นผู้ชาย (ถึงแก่กรรม)
- คนที่ ๒ เป็นผู้หญิงชื่อ สีแก้ว (ถึงแก่กรรม)
- คนที่ ๓ พระครูเนกขัมมมาภีร์
- คนที่ ๔ นางล้วน เสมาทอง
- คนที่ ๕ นายท่วน ทวนน้อย
- คนที่ ๖ นายประหยัด ทวนน้อย (ถึงแก่กรรม)

วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๔๕๖ สอบไล่ได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนวัดวัง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

พ.ศ. ๒๔๖๑ สอบได้นักธรรมตรี สำนักเรียนวัดกุฎาภิมุข ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

การศึกษาพิเศษ มีความรู้ความชำนาญในการอ่านเขียนภาษาขอมโบราณได้อย่างคล่องแคล่ว มีความรู้พิเศษในการเขียนแบบแปลนและควบคุมการก่อสร้างศาสนสถานได้เป็นอย่างดี

การบรรพชา

เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะโรง ได้เข้าพิธีบรรพชาที่วัดควนมะพร้าว ตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง พระครูอริยสังวร เป็นอุปัชฌาย์

อุปสมบท

วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย ไปอุปสมบทที่วัดควนมะพร้าว ตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง โดยมีพระครูอริยสังวร วัดวัง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เป็นอุปัชฌาย์ พระอธิการเดี่ยว วัดโพธิ์ควนมะพร้าว เป็นกรรมวาจาจารย์ และพระสมุห์จันทร์ วัดวิหารเบิก เป็นอนุกรรมวาจาจารย์

สมณศักดิ์

ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นประทวนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๘๒ และเป็นพระครูสัญญาบัตร”
“พระครูเนกขัมมาภีรวัต” เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๑

งานส่งเสริมการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นครูสอนปริยัติธรรม แผนกนักธรรม ประจำสำนักวัดควนมะพร้าว ตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ได้ส่งพระภิกษุสามเณร ไปศึกษาต่อที่สำนักเรียนนวกุหลาบสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

พ.ศ. ๒๕๗๑-๒๕๘๘ เป็นครูประจำบาลสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียนวัดควนมะพร้าว (พญาขันบำรุง) อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง (ลาออก ๓๑ ธ.ค. ๒๕๘๘)

พ.ศ. ๒๕๗๘ ร่วมกับคณะครู ประชาชน สร้างอาคารเรียนแบบ จ. ทรงปั้นหยก ๒ ชั้น ๖ ห้องเรียน ราคา ๔๘,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๘๐ อนุญาตให้โรงเรียนวัดควนมะพร้าว ขยายเขตโรงเรียนออกไปในที่ดิน ของวัดอีก ๑๕ ไร่ โดยร่วมกับคณะครู ประชาชน ปรามที่สร้างอาคารเรียน ค่าใช้จ่าย ๒๕,๐๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๘๑ ร่วมกับทางราชการ คณะครู ประชาชน สร้างอาคารเรียนโรงเรียน วัดควนมะพร้าวแบบ ๐๐๔ จำนวน ๘ ห้องเรียน ๓๕๐,๐๐๐ บาท

การบรรพชา

เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะโรง ได้เข้าพิธีบรรพชาที่วัดควนมะพร้าว ตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง พระครูอริยสังวร เป็นอุปัชฌาย์

อุปสมบท

วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะเมีย ได้อุปสมบทที่วัดควนมะพร้าว ตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง โดยมีพระครูอริยสังวร วัดวัง ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เป็นอุปัชฌาย์ พระอธิการเลี่ยม วัดโพธิ์ควนมะพร้าว เป็นกรรมวาจาจารย์ และพระสมุห์จันทร์ วัดวิหารเบิก เป็นอนุกรรมวาจาจารย์

สมณศักดิ์

ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นประทวนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ และเป็นพระครูสัญญาบัตรที่ “พระครูเนกขัมมาภีรติ” เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๑

งานส่งเสริมการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นครูสอนปริยัติธรรม แผนกนักธรรม ประจำสำนักวัดควนมะพร้าว ตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ได้ส่งพระภิกษุสามเณร ไปศึกษาต่อที่สำนักเรียนนักศึกษาวรรค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง
- พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๘ เป็นครูประจำบาลสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียนวัดควนมะพร้าว (พญาขันบำรุง) อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง (ลาออก ๓๑ ธ.ค. ๒๕๘๘)
- พ.ศ. ๒๕๗๘ ร่วมกับคณะครู ประชาชน สร้างอาคารเรียนแบบ จ. ทรงปั้นหย่า ๒ ชั้น ๖ ห้องเรียน ราคา ๔๘,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๘๐ อนุญาตให้โรงเรียนวัดควนมะพร้าว ขยายเขตโรงเรียนออกไปในที่ดินของวัดอีก ๑๕ ไร่ โดยร่วมกับคณะครู ประชาชน ปรามที่สร้างอาคารเรียน ค่าใช้จ่าย ๒๕,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๘๑ ร่วมกับทางราชการ คณะครู ประชาชน สร้างอาคารเรียนโรงเรียนวัดควนมะพร้าวแบบ ๐๐๔ จำนวน ๘ ห้องเรียน ๓๕๐,๐๐๐ บาท

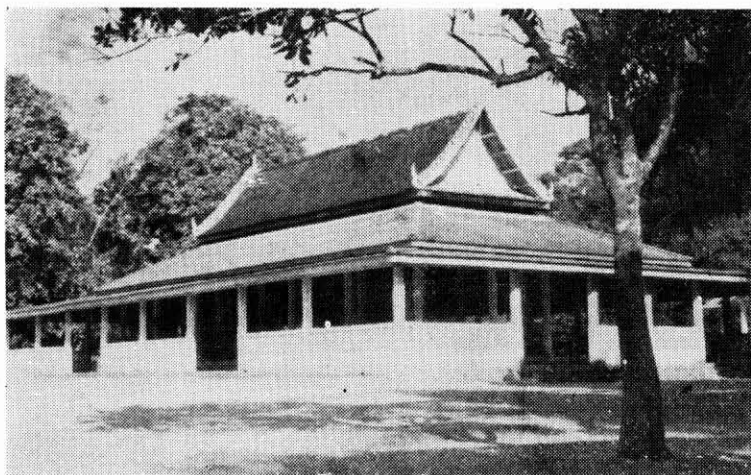
- พ.ศ. ๒๕๑๒ ร่วมกับทางราชการ คณะครู ประชาชน สร้างอาคารเรียนโรงเรียน
วัดควนมะพร้าว หลังที่ ๒ แบบ ๐๐๔ จำนวน ๘ ห้องเรียน ราคา
๓๕๐,๐๐๐ บาท ซึ่งทางราชการให้งบประมาณเพียง ๑๗๐,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๑๖ ร่วมกับทางราชการ คณะครู ประชาชน สร้างอาคารเรียนห้องประชุม
โรงเรียนวัดควนมะพร้าว ราคา ๓๓,๓๕๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๒๐ ร่วมกับคณะครู ประชาชน สร้างรั้วถาวรให้โรงเรียนวัดควนมะพร้าว
ยาว ๖๐ เมตร ราคา ๓๕,๐๐๐ บาท

งานสาธารณูปการ

- พระครูเนกขัมมภิกขิต ได้ร่วมกับประชาชนสร้างศาสนสถานในวัดควนมะพร้าว ดังนี้
- พ.ศ. ๒๔๘๐ กุฏิถาวร ลักษณะครึ่งตึกครึ่งไม้ ๒ ชั้น ขนาด ๘×๑๒ เมตร ราคา
๖๐,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๔๘๕ กุฏิถาวร ลักษณะครึ่งตึกครึ่งไม้ ขนาด ๑๒×๑๘ เมตร ราคา ๘๐,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๔๘๓ สร้างพระอุโบสถ ตามแบบ ข. ขนาด ๘×๒๑ เมตร ราคา ๖๓๕,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๔๘๘ ศาลาเปรียญ ลักษณะเสาคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาด ๑๕×๒๖ ราคา
๑๒๐,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๐๐ กุฏิถาวร ลักษณะเรือนไม้ ๒ ชั้น ขนาด ๖×๘ เมตร ราคา ๔๒,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๐๔ โรงครัวและหอน้ำ ลักษณะคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาด ๕×๑๕ เมตร
ราคา ๕๑,๑๕๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๐๘ สร้างกำแพงวัดด้านหน้า แบบคอนกรีตสูง ๒.๐๐ เมตร ยาว ๑๕๐ เมตร
ราคา ๕๕,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๑๐ กุฏิถาวร ลักษณะครึ่งตึกครึ่งไม้ทรงไทย ขนาด ๖×๘ เมตร ราคา
๕๕,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๑๖ สร้างซุ้มประตูวัด ทรงไทยจตุรมุข ราคา ๕๒,๕๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๒๐ สร้างเมรุเผาศพ และศาลาตั้งศพ (กำลังดำเนินการก่อสร้าง) ราคาที่จ่าย
แล้ว ๓๕๐,๐๐๐ บาท

พระครูเนกขัมมภิกขิต ได้ถึงแก่มรณภาพ เมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

อายุ ๘๓ ปี อยู่ในสมณเพศ ๖๔ พรรษา

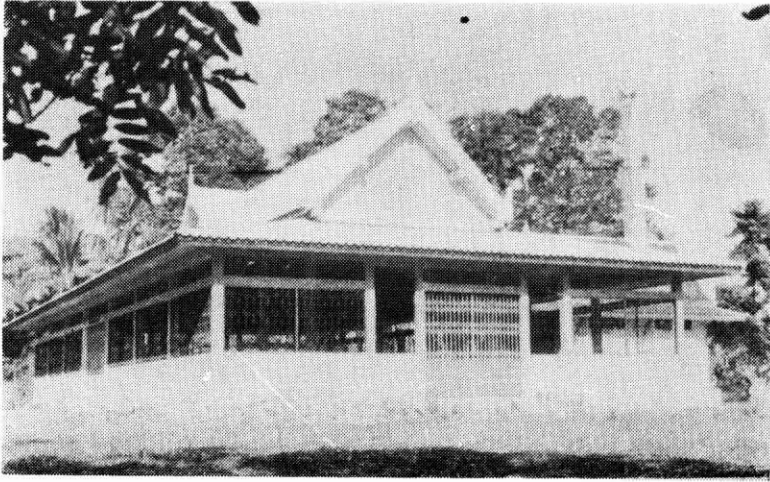
ศาลาการเปรียญ ของวัดกวนมะพร้าว

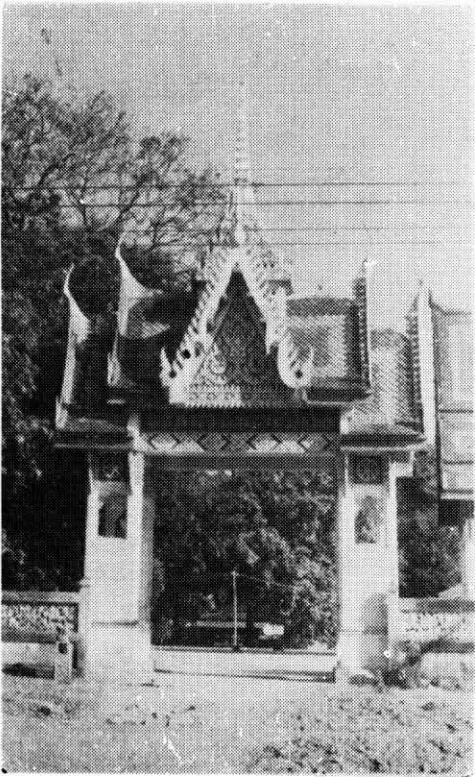
หอรฆงวัดกวนมะพร้าว

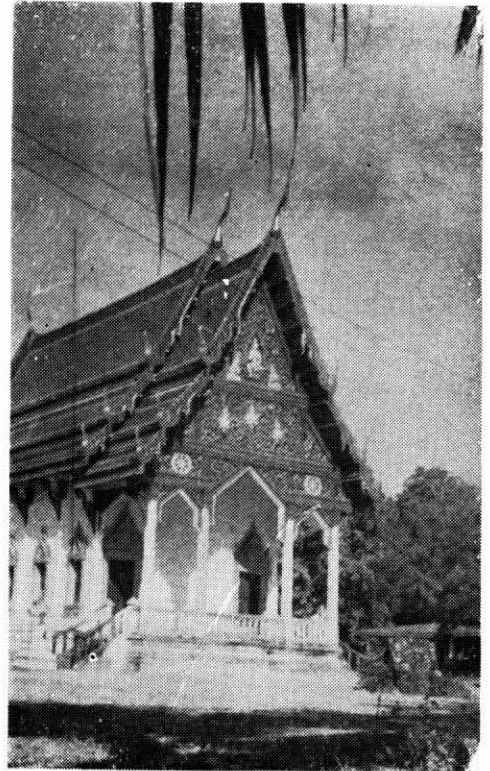
อาคารเรียนของโรงเรียนวัดกวนมะพร้าว
(อาคารญาณพิทักษ์ราษฎร์บำรุง)

เมรุ - ศาลาโรงศพ วัดควนมะพร้าว

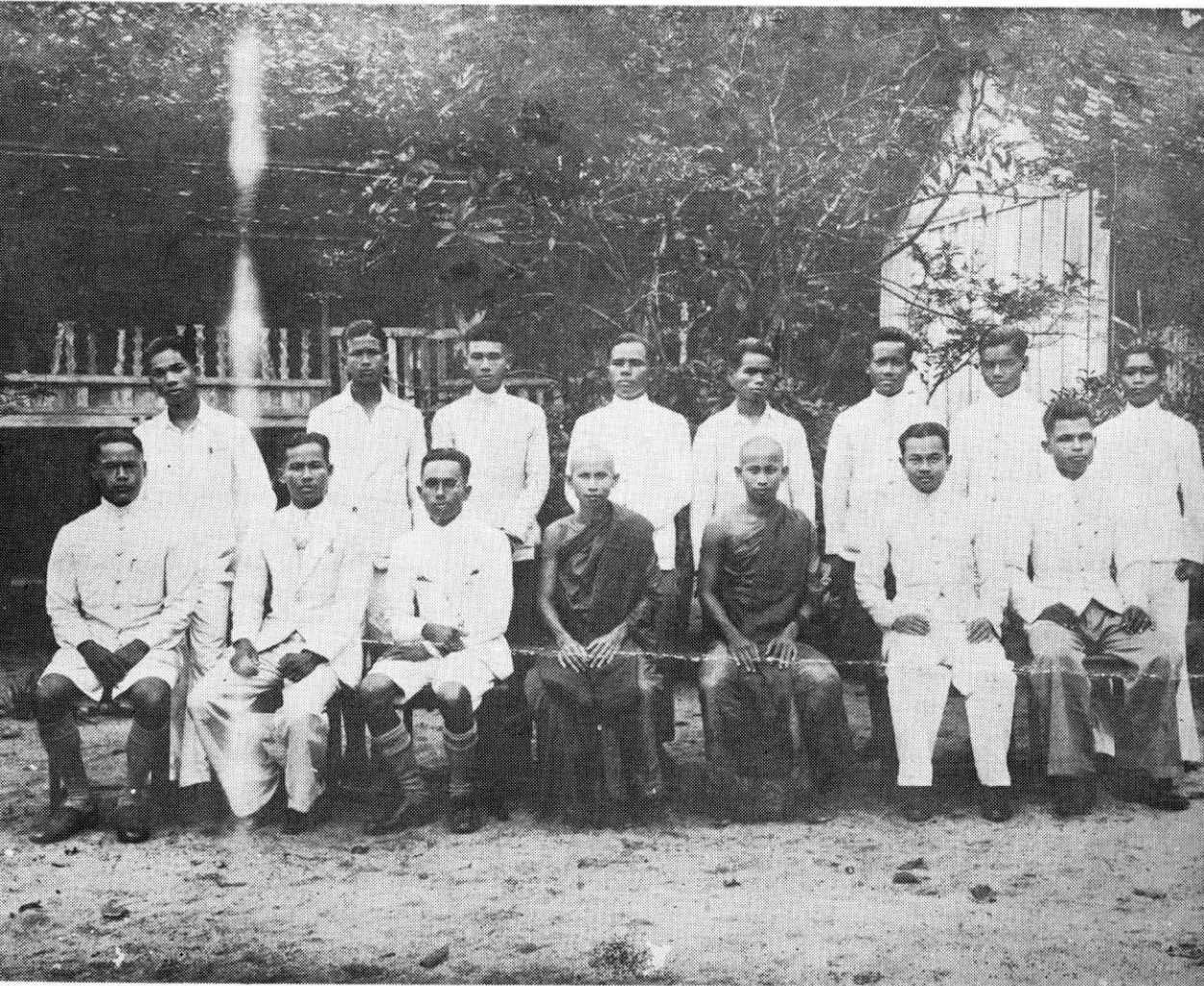
ซุ้มประตูของวัดควนมะพร้าว
สร้างปี พ.ศ. ๒๕๑๕

พระอุโบสถวัดควนมะพร้าว

คณะศิษย์วัดควนมะพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
 ถ่ายรูปร่วมกับอาจารย์ท่านพระครูเนกขัมมารัต (นวล ญาณภูโต)

(ราว พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๔๗๒)

(นับจากซ้ายไปขวา)

แถวขึ้น

แหม่ม พิทักษ์เผ่า
 สุข สุขุมานันท์
 พร้อม ทองนุ้ย

เคลื่อน พันธุ์ฤทธิ์คำ
 ต้น สมเกื้อ
 อาทิตย์ สุภาไชยกิจ

ฉิ้นเลี่ยน ปวณันพันธ์
 จำเนียร นาควิโรจน์

แถวนั่ง

สมาน ทองเกลี้ยง
 พระครูเนกขัมมารัต (นวล ญาณภูโต)
 สมปอง จันทรากุล

รุก นาควิโรจน์ (นวล ญาณภูโต)
 เทพ พุทธิรักษ์

ครูช นาควิโรจน์
 พระประหยัด ทวนน้อย

ประวัติวัดควนมะพร้าว

วัดควนมะพร้าวเป็นวัดที่สร้างมาแต่สมัยโบราณ โดยประวัติทำเนียบวัดของจังหวัดพัทลุง ซึ่งท่านพระครูอรียสังวร เจ้าคณะจังหวัดพัทลุง ได้คัดฉบับเก่าจากเพลลา (ประวัติ) วัดบางแก้ว ส่วนต้นฉบับเดิมนั้น กรมพระยาคำรงราชานุภาพได้นำไปเก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ กล่าวไว้ว่า วัดควนมะพร้าวเป็นวัดที่ ๑๖ ของวัดต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นในจังหวัดพัทลุง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๓ ซึ่งในปีดังกล่าวอาจจะเป็นปีที่เริ่มสร้างวัดนี้ หรือปีที่ได้รับพระบรมราชานุญาตวิสุงคามก็อาจจะเป็นได้ และได้สันนิษฐานเอาปีดังกล่าวเป็นหลักในการตั้งวัด ซึ่งทั้งสองประการยังไม่มีหลักฐานแน่ชัด แต่ตามที่สืบเรื่องราวแล้ว วัดนี้สร้างมาก่อนจึงขออนุญาตรับพระบรมราชานุญาตวิสุงคาม

วัดนี้มีตำนานเล่ากันว่า เมื่อครั้งกรุงสุโขทัย พระเจ้าสุโขทัยได้ส่ง นางทองจัน มาเชิญนางเลื้อยไปสุโขทัย เมื่อนางทองจันมาถึงพัทลุง ก็ได้สร้างวัดนี้ไว้ และมีปริศนาว่า “ควนพร้าววัดกลาง วัดนางทองจัน ทองสองแม่ชั้น อยู่หัวรายเรียง” จากปริศนานี้ ทำให้ผู้โลกอยากได้คิดแก้ปริศนาพากันขโมยขุดค้นทรัพย์มีค่า ได้ทำลายโบราณวัตถุหลายอย่าง เช่นเจดีย์หน้าอุโบสถ และพระสาวกที่ยืนหน้าพระประธานก็ถูกขโมยทุบเคี้ยว เพื่อหวังจะได้ทองคำตามปริศนาจนทำให้โบราณวัตถุเหล่านี้ถูกทำลายหมดไป คงเหลือแต่ซากเจดีย์ใต้พื้นดินเท่านั้น อุโบสถวัดควนมะพร้าวได้สร้างติดต่อกันเรื่อยมาทุกกระยะ ๑๐๐ ปี แต่ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าใครเป็นผู้สร้างในครั้งแรก เพิ่งทราบชื่อผู้สร้างในระยะหลัง ๆ เท่านั้น คือเริ่มทราบแน่ชัดในสมัยท่านขวัญมี เป็นเจ้าอาวาสเท่านั้น ว่าท่านได้สร้างอุโบสถขึ้นหลังหนึ่ง แต่อุโบสถเก่าที่มีอยู่เดิมไม่ทราบว่าท่านขวัญมีสร้างหรือสร้างมาก่อน อุโบสถเก่าสวยงามมากสร้างด้วยหินและก่ออิฐถือปูน มีกำแพงแก้วโดยรอบซึ่งปรากฏหลักฐานฝังอยู่ที่พื้นดิน เมื่อดังสมัยท่านขวัญทองเป็นเจ้าอาวาส ท่านเห็นว่าอุโบสถเดิมเก่าแก่และชำรุดมาก ท่านจึงคิดสร้างขึ้นใหม่โดยใช้ไม้ทำเสาซึ่งปรากฏมาจนถึงสมัยหลัง เมื่อชำรุดมากขึ้นจึงรื้อแล้วสร้างอุโบสถใหม่หลังปัจจุบัน ก่อนสร้างอุโบสถหลังปัจจุบันนั้น ในอุโบสถเดิมมีพระประธาน ๓ องค์ ทำด้วยศิลาและถือปูนเฉพาะที่มีมือและเท้า มีการลงรักปิดทองเรียบร้อย

แต่ข้างในเป็นศิลาแดง พระประธานดังกล่าวได้ประดิษฐานไว้ในอุโบสถหลังใหม่เพียงองค์เดียว แล้วสร้างพระสาวก ๒ องค์ แทนของเก่าที่ถูกขโมยทุบเศียร

อุโบสถหลังปัจจุบันนี้ พระครูนวลญาณภูโต ซึ่งเป็นพระอันดับ ได้ชักชวนพุทธบริษัท สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ เสร็จเรียบร้อย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ ใช้เงินในการก่อสร้างทั้งหมด ๖๐๐,๐๐๐ บาท ขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๒๑ เมตร การก่อสร้างใช้คอนกรีตเสริมเหล็กล้วน เว้นแต่กลอน แป้ และระแนง ซึ่งใช้ไม้ตะเคียน สวนเขตวิสุงคาม กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๐ เมตร อุโบสถหลังนี้สร้างล้ำเขตลูกนimitออกไปข้างละ ๕๐ ซม. กิจจะขอพระบรมราชานุญาตขยายเขต วิสุงคามแต่ยังไม่ได้ขอ

เดิมวัดควนมะพร้าวเป็นวัดที่ตั้งอยู่กลางเมืองพัทลุง เป็นวัดที่เจริญมากมาแต่สมัยโบราณ สมัยพระยาวิเชียรและพระยาพิมลขัน เป็นเจ้าเมืองได้ติดต่อกับมาหาสู่กับวัดนี้เสมอ ซึ่งสมัยนั้นมีท่านขวัญมี เป็นเจ้าอาวาสและสมัยนั้นได้ใช้วัดควนมะพร้าวเป็นวัดที่ข้าราชการเมืองพัทลุง ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ภายหลังพระเจ้ากรุงธนบุรียกกองทัพมาปราบขบถที่เมืองนครศรีธรรมราช พระยาพัทลุงกับพระยานนครศรีธรรมราชหนีไปปัตตานี พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ส่งพระยาภูมาภิบาล (จัน) มาเป็นเจ้าเมืองพัทลุง และสมัยนั้นได้ย้ายเมืองพัทลุงไปตั้งที่บ้านม่วง ซึ่งเป็นทุ่งนาเหมาะกับการทำนาของเจ้าเมือง เพราะเจ้าเมืองสมัยนั้นไม่มีเงินเดือน แต่การทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ยังคงมาทำที่วัดควนมะพร้าว

ในสมัยก่อนวัดควนมะพร้าวมีอาณาเขตติดต่อกับวัดอื่น ๆ ๓ วัด คือ วัดกลางควนมะพร้าวหรือวัดใหญ่ควนมะพร้าว ทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นวัดพญาขัน ทิศตะวันตกเป็นวัดโค่นแก่นาน ๆ เข้าคงเรียกเพียงชื่อเดียว คือวัดควนมะพร้าว ทางทิศตะวันตกซึ่งเดิมเป็นบริเวณวัดโค่นนั้น มีเนื้อที่ ๑๕ ไร่ รวมทั้งที่ดินที่พระครูนวลญาณภูโต ครั้งเป็นพระอันดับของพระอธิการเมฆเป็นเจ้าอาวาส ได้จัดหาและจัดซื้อเพื่อขยายเขตวัดออกไปอีก ๕ ไร่เศษ ส่วนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นบริเวณวัดพญาขัน มีเนื้อที่ ๗ ไร่ สำหรับวัดกลางควนมะพร้าวมีเนื้อที่ ๒๘ ไร่ วัดทั้งสามมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับเรื่อยมาดังนี้

วัดควนมะพร้าว มีเจ้าอาวาสตามลำดับคือ ท่านขรัวมี ท่านมาก ท่านขวัญทอง ในสมัยท่านขวัญทอง เป็นเจ้าอาวาส ท่านได้สร้างอุโบสถขึ้นใหม่หลังหนึ่ง ก่อนท่านขวัญทอง เป็นเจ้าอาวาสวัดโคน ได้รวมมาขึ้นกับวัดควนมะพร้าว ส่วนวัดโคนเจ้าอาวาสเดิมคือหลวงตานกเขา ท่านเขียว และท่านเจ้าอธิการแน่นตามลำดับ ในสมัยท่านเจ้าอธิการแน่นเป็นเจ้าอาวาส ท่านได้สร้างกุฏิแบบโบราณ มีกุฏิสองคั่นและมีครัวอยู่กลาง ทั้งสามวัดต่างก็สร้างเหมือนกัน ส่วนทางวัดควนมะพร้าวท่านอธิการชุมได้เป็นเจ้าอาวาส ต่อมาท่านขวัญทองมรณะภาพแล้ว ภายหลังท่านอธิการชุมย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดควนแร่ ท่านปลัดสุทธิ์เป็นเจ้าอาวาสแทน ต่อมาท่านปลัดสุทธิ์ เป็นปลัดเมืองของเจ้าคณะจังหวัดและต่อมาเป็นเจ้าคณะอำเภอพนางตุง (อำเภอควนขนุน) ส่วนท่านอธิการแน่นวัดโคน เป็นเจ้าอาวาสอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ ท่านก็มีมรณะภาพ ต่อมาท่านอธิการเมฆ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ได้เลื่อนขึ้นเป็นเจ้าอาวาสวัดโคนแทน เป็นอยู่ ๒ ปี ก็ยุบวัดโคนเข้ากับวัดควนมะพร้าว โดยมีเนื้อที่ติดต่อกัน

วัดพญาขันมีท่านขรัวชายเป็นเจ้าอาวาส ท่านขลิบ (ต่อมาท่านเป็นอธิการปลดอ) และท่านอธิการกง หลังจากท่านอธิการกงมรณะภาพแล้ว ก็ยุบวัดพญาขันเข้ากับวัดควนมะพร้าว รวมความแล้วท่านอธิการกง เป็นเจ้าอาวาสรูปสุดท้ายของวัดพญาขัน ส่วนทางค้ำวัดควนมะพร้าว เมื่อยุบวัดโคนมารวมเข้าด้วยกันแล้ว ท่านอธิการเมฆก็เป็นเจ้าอาวาสอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๕ ก็ย้ายไปดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลแทนท่านเจ้าอธิการเลี่ยม เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ ซึ่งเป็นเจ้าคณะตำบลได้ลาสิกขาบท จากนั้นท่านอธิการปลัด ซึ่งเป็นรองเจ้าอาวาสได้เลื่อนเป็นเจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าวแทนเรื่อยมา ท่านอธิการปลัดได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นสัญญาบัตร “พระครูวุฒิคุณธรรมสาร” และเป็นเจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าวมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๖ ท่านก็มีมรณะภาพ ท่านพระครูนวล ญาณภูโต จึงเป็นเจ้าอาวาสแทนและได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็น “พระครูเนกขัมมาภีรัต” ท่านได้มรณะภาพเมื่อ วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๓ ขณะนี้จึงว่างเจ้าอาวาส

วัดควนมะพร้าวเมื่อครั้งปลัดสุทธิ์เป็นเจ้าอาวาส ได้จัดตั้งโรงเรียนวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ก่อนพระราชบัญญัติประถมศึกษา มีพระและภคกุลหัตถ์เป็นครูสอน โดยขออนุญาตจัดตั้งจากเจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราชทำการสอนทั้งเด็กบ้านและเด็กวัดเฉพาะผู้ชาย จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๙ โรงเรียน

ก็ยุบเลิกไปเพราะปลัดสุทธีมรณะภาพขาดผู้อุปการะ จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้มีพระราชบัญญัติ
ประถมศึกษาขึ้น พระยาวิฑูรศรคุณกร ศึกษาธิการมณฑล ได้มาก่อตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง
โดยอาศัยศาลาวัดเป็นสถานที่เรียนจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อโรงเรียนเจริญมากขึ้นทางวัดจึงมอบที่ดิน
ทางค้ำตะวันออกเนื้อที่ ๑๕ ไร่ให้เป็นสถานที่ก่อสร้างอาคารเรียนและสนามได้สร้างอาคารเรียน
ถาวรแบบ จ. สองชั้นขนาด ๖ ห้องเรียน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ และขออนุญาตชื่อ เนื่องจากชำรุดมาก
เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ โรงเรียนนี้อยู่ในความอุปการะของวัดด้วยดีเสมอมา จนปัจจุบันมีอาคารเรียน
แบบ ๐๐๔ ขนาด ๘ ห้องเรียน ๒ หลัง แบบ ๐๐๔ ขนาด ๔ ห้องเรียน 1 หลัง ห้องประชุม ๑
หลัง บ้านพักครู ๕ หลัง ส้วม ๒ หลังจำนวน ๘ ที่ โรงเก็บรถ ๑ หลัง เติมชื่อโรงเรียนประชาบาล
พญาขัน ๑ ปัจจุบันชื่อโรงเรียนวัดควนมะพร้าว (พญาขันบำรุง) เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมปี
ที่ ๑-๖ มีนักเรียนชายหญิงรวม ๓๐๐ คน มีครูประจำการ ๑๙ คน ภารโรง ๑ คน ปัจจุบันนี้นับ
ว่าโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่เจริญก้าวหน้ามากโรงเรียนหนึ่งของอำเภอเมืองพัทลุง สำหรับที่ดิน
ทางวัดมอบให้โรงเรียนใช้สิทธิ์เท่านั้น ไม่ได้โอนกรรมสิทธิ์ให้โรงเรียนแต่อย่างใด

สำหรับโรงเรียนปริยัติธรรม เพียงแต่ได้เปิดสอนปริยัติธรรมโดยใช้ศาลาการเปรียญ
เป็นที่เรียนไม่มีอาคารเรียนเป็นเอกเทศ ได้เปิดทำการสอนครั้งแรกในสมัยที่ท่านอธิการเมฆเป็นเจ้า
อาวาส สอนนักรวมตรี โท เอก จนกระทั่งท่านย้ายไปอยู่วัดนิโครธาราม (วัดโลกข่อย) ท่าน
ก็ยังส่งนักเรียนมาเรียนที่สำนักเรียนวัดนี้ นับว่าสำนักเรียนแห่งนี้มีผู้มาเรียนมากแห่งหนึ่ง แม้
กระทั่งต่างจังหวัดก็ส่งพระมาเรียนปีละหลายรูป ต่อมาเมื่อทางวัดกุหาสวรรค์ได้จัดตั้งโรงเรียนทั้ง
แผนกธรรมและแผนกบาลีขึ้น พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่จึงไปเรียนวัดกุหาสวรรค์ สำนักเรียน
วัดควนมะพร้าวจึงเลิกสอนไปโดยปริยายส่วนพระภิกษุสามเณรวัดควนมะพร้าวก็นำไปเรียนที่สำนัก
เรียนวัดกุหาสวรรค์เช่นเดียวกัน

เมื่อท่านอธิการเมฆมรณะภาพ ท่านอธิการพลัดได้เป็นเจ้าคณะตำบลต่อมาและภายหลัง
ได้เป็นอุปัชฌาย์ มีสมณศักดิ์เป็นพระครูวุฒิคุณธรรมสาร เจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว เมื่อท่าน
มรณะภาพ ทางราชการได้แต่งตั้งให้พระครูช่วงวัดนิโครธารามเป็นเจ้าคณะตำบล และแต่งตั้ง
พระครูนวล ญาณภูโต รองเจ้าอาวาสขึ้นเป็นเจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖
เป็นต้นมา

ในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสภาคใต้ ได้เสด็จมาพัทลุง ได้เสด็จพักร้อนที่วัดควนมะพร้าว และเสด็จเข้าไปนมัสการพระประธานในอุโบสถ เมื่อ ร.ศ. ๑๐๘ แล้วเสด็จไปยังวัดคูหาสวรรค์ สมัยนั้นถนนยังไม่มียังคงเดินด้วยเท้า ช้าง ม้า หรือวัว แต่เล่ากันว่าสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ พระองค์เสด็จในครั้งนั้นด้วยพระบาท นับเป็นวัดหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไปเยี่ยมเยียน นอกจากนั้น วัดควนมะพร้าวยังเป็นวัดที่เคยต้อนรับเจ้านายมาหลายสมัยในครั้งที่เมืองพัทลุงตั้งที่ว่าการอยู่ใกล้ทะเลสาบลำปำ

ที่กล่าวว่า ที่ว่าการเมืองเก่าของพัทลุงเคยตั้งอยู่ติดต่อกับวัดควนมะพร้าว นั้น มีสิ่งสำคัญปรากฏเป็นหลักฐานคือ สระน้ำใหญ่รูปวงกลม มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ เส้น เมื่อก่อนมีศาลาเทพารักษ์ เรียกว่าศาลาทวด และมีเรื่องเล่ากันต่อๆ มาว่า ทวดพญาขัน เป็นงูจงอาง มีสมบัติล้ำค่าเป็นเครื่องถ้วยชามโบราณและแก้วแหวนเงินทองมากมาย เดิมคนไปยืมใช้ได้แต่ต้องเอาไปเก็บไว้ที่เดิม ต่อมามีคนคิดโกงสมบัติของทวด โดยการไปทำที่เป็นการเล่นพนันชนิดหนึ่งเรียกว่าเล่นทวด วิธีเล่นผลัดกันทอดลูกเบี้ย พวกคิดโกงได้ทอดเบี้ยตัวเอง ๑ ครั้ง ทอดให้ทวด ๑ ครั้ง ทอดจนชนะทวดเลยเอาสมบัติทวดไปหมด ทวดได้ไปให้ผีนชาวบ้านว่าไม่อยู่ที่สระพญาขันแล้วเพราะแพ้การพนันจนหมดตัว ไม่รู้จะอยู่ใฝ่สมบัติอะไร จากนั้นทวดก็หายไป แต่ตามสันนิษฐานแล้ว ศาลาทวดนี้ เมื่อครั้งเมืองตั้งอยู่ที่พญาขัน น่าจะเป็นโรงพระเงินมากกว่าเพราะเป็นธรรมดาสมัยนั้นว่าเมืองตั้งอยู่ที่ใด โรงพระเงินจะตั้งอยู่ที่นั่น นานมาหลายร้อยปีก็กร้างเป็นป่าไม้ยาง แล้วต่อมาก็มีคนแผ้วถางเข้าครอบครองเป็นเจ้าของทำสวนและเลี้ยงวัว แต่ไม่มีการตั้งบ้านเรือนอาศัย และที่ดินซึ่งเป็นบริเวณหมู่บ้านพญาขันในปัจจุบัน เดิมน่าจะเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของเจ้านายในสมัยนั้น

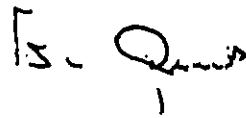
ปัจจุบันวัดควนมะพร้าวมีเสนาสนะคือ

๑. อุโบสถ ๑ หลัง กว้าง ๘ เมตร ยาว ๒๑ เมตร
๒. ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๒๕ เมตร
๓. กุฏิติกครึ่งไม้ ๔ หลัง ไม้ล้วน ๔ หลัง รวม ๘ หลัง
๔. โรงครัวและหอดฉัน ๒ หลัง หลังที่ ๑ กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๒๑ เมตร หลังที่ ๒ กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๔ เมตร หลังที่ ๒ นี้ พระครูวุฒิกุลธรรมสาร สร้างไว้ อยู่หลังกุฏิทก ในวัดโคนแต่เดิม

๕. ซุ้มประตูและกำแพงวัด สร้างเสร็จเฉพาะค่าน้ำ มีความยาว ๑๔๑ เมตร
๖. หอระฆัง สร้างได้ครึ่งหนึ่ง และจะดำเนินการสร้างต่อไป
๗. เมรุเผาศพและศาลาคู่เมรุกำลังก่อสร้าง คาดว่าจะเสร็จเรียบร้อยก่อนพระราชทานเพลิงศพ ท่านพระครูเนกขัมมภริวัต ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔

วัดนี้ไม่มีบุคคลภายนอกอาศัยอยู่ในวัด มีเฉพาะศิษย์วัดที่กำลังศึกษาต่อจำนวน ๑๒ คน ซิไม่มี มีพระภิกษุ จำนวน ๗ รูป สามเณร ๒ รูป หมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกับวัดมี ๗ หมู่บ้าน มีครัวเรือนทั้งหมดประมาณ ๕๐๐ ครัวเรือน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในการทำนา วัดนี้ตั้งอยู่ริมถนนอภัยบริรักษ์ หมู่ที่ ๒ ตำบลพญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ห่างจากตัวเมืองพัทลุง ๒ กิโลเมตร

วัดนี้นับตั้งแต่เริ่มสร้างมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๔) เป็นเวลาประมาณ ๔๑ ปี

(นายโสภณ สุ่มะจรัส)

กรรมการและเลขานุการงานพระราชเพลิงศพ รวบรวม

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๔

คำไว้อาลัย

แด่

พระครูเนกขัมมมาภีร์

พระครูเนกขัมมมาภีร์ หรือพระครูนวลญาณภูโต เจ้าอาวาสวัดกวนมะพร้าว ตำบล
พญาขันธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง นับได้ว่าเป็นพระภิกษุสงฆ์อีกรูปหนึ่งที่ยึดมั่นและปฏิบัติ
ตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ทั้งยังสมณะไม่ติดยึดในทรัพย์สินสมบัติใด ๆ บรรดาทรัพย์สินที่
ประชาชนนำมาบริจาคท่านก็ได้นำไปก่อสร้างทำนุบำรุงเสนาสนะจนทำให้วัดกวนมะพร้าวมีสิ่งก่อสร้าง
ที่สำคัญ ๆ ครบถ้วน นับตั้งแต่โรงอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และอื่น ๆ พระครูเนกขัมมมาภีร์
จึงเป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชนเป็นอันมาก นอกจากนั้น ท่านยังเป็นผู้ที่มองเห็นความสำคัญ
ของการศึกษาว่าเป็นการสร้างพลเมืองดีให้แก่ชาติ ดังจะเห็นได้ว่า ท่านได้ใช้เวลาอันเกื้อบยี่สิบปี
ในการให้ความรู้ภาษาไทยเบื้องต้นให้แก่เด็ก ๆ จนสามารถอ่านหนังสือไทย เขียนหนังสือไทยได้
บรรดาลูกศิษย์ของท่านเหล่านั้นบางคนได้เจริญก้าวหน้าเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไปแล้วก็มี นับได้
ว่าท่านเป็นผู้ที่ก่อรูปไปค้ำยันเมตตารธรรม และมองเห็นการณ์ไกลโดยแท้

การที่ท่านพระครูเนกขัมมมาภีร์ต้องมาถึงแก่มรณภาพลงด้วยโรคชรา ย่อมนำความ
เศร้าโศกเสียใจมาสู่ศิษยานุศิษย์เป็นอันมาก จึงขอให้กุศลกรรมที่ท่านพระครูเนกขัมมมาภีร์ได้
บำเพ็ญมาตลอดชีวิต จงเป็นผลานิสงส์ให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านได้ไปสู่สุคติในสัมปราย
ภพเทอญ

พลเอก

(เปรม ติณสูลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

สังฆานุสสติ

มีคำสอนในทางพระพุทธศาสนาว่า การระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า เรียกว่า พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระธรรม เรียกว่า ธัมมานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ เรียกว่า สังฆานุสสติ ๓ ประการ ในอนุสสติ ๑๐ ประการ เป็นอารมณ์ใจ ตามแบบกัมมัฏฐาน ๔๐ ประการ ในตำรา

ท่านพระครูเนกขัมมาภิมัต (นวล ญาณภูโต) วัดกวนมะพร้าว ทำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงท่านเป็นสังฆานุสสติ เมื่อจัดเป็นสาย ก็จะได้เป็นสาย ๆ ดังนี้

๑. ว่าในสายพระพุทธศาสนา เราก็คือเป็น “สหธรรมิก” มีการปฏิบัติธรรมวินัยร่วมกันมา ในสมัยข้าพเจ้าทำหน้าที่เจ้าคณะจังหวัด ท่านก็อยู่ในสายปกครองของข้าพเจ้าตลอดมา เป็นอย่างนี้

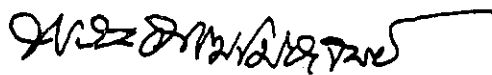
๒. ว่าในสายสัมพันธ์ ก็มีสัมพันธ์กันในทางเกี่ยวข้องกับญาติ ก็จัดเป็นหลานของท่านขุนศรีชานาชนะพันธ์ ซึ่งเข้ามาเป็นญาติ ก็เป็นสามีของป้า (นางขำ ชนะพันธ์) ก็จัดเป็นสัมพันธ์กันทางสายญาติเป็นอาจารย์ของศิษย์ร่วมกัน เช่น นายสมปอง จันทรากุล ก็เป็นศิษย์ทั้ง ๒ ฝ่าย นายกระจ่าง ชนะพันธ์ นายเชเมม ชนะพันธ์ ก็ทำนองเดียวกัน ฯลฯ

๓. ว่าถึงปฏิบัติ ของท่านพระครูเนกขัมมาภิมัต เท่าที่มีการสังสรรค์กันตลอดมา ทำให้นึกถึงท่านได้ว่า ท่านเป็นผู้ปฏิบัติมีคุณธรรมในศาสนาสมบุรณ์แบบ เข้าลักษณะของเมตตาธรรมประจำนิสัยไม่ลดถั่น แสดงให้เห็นได้ โดยแสดงออกมาก็หน้า ตรงกับหลักเมตตาที่ว่า “มุขมุนโณ วิปฺปสึหติ” ซึ่งแปลว่ามีสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ตามหลักของเมตตานิสสังสุทร พบกันที่ไหน ท่านจะมีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ไม่บูดบึ้งตลอดกาล ปกครองศิษยานุศิษย์ก็เต็มไปด้วยเมตตา จึงมีผลให้ศิษย์รักใคร่ตามที่ปรากฏ เป็นผู้มึนจิตใจเสียสละ จะเห็นได้ในผลงานบริหารวัดวาอาราม ก็นั้นเห็นยิวจิตใจคับแคบ ทำอะไรไม่ได้ ไม่เกิดผล เพราะคิดแคบงอที่บิดไม่ออก มีลักษณะ

มักน้อยสันโดษ เบากายเบาใจ เข้าลัทธิพระแท้ เช่นท่านเถี่ย่ามจะเบา ๆ ไม่มีอะไรในยาม
มากมายถึง อุตสาห์ติดตามเยี่ยมเยียนญาติมิตรศิษยานุศิษย์ประจำ

เมื่อคณะศิษยานุศิษย์มิตรสหาย อุบาสกอุบาสิกา ปรรวณงานฉาปนกิจศพของท่าน
ในเดือนมิถุนายนนี้ ก็ตั้งใจให้ข้าพเจ้าจดเขียนเป็นอนุสสติไว้ ดังข้อความข้างต้นนี้ ตามสมควร
เพียงย่อเน่ยย่อ

ขอแสดงความนับถือตลอดกาล

(พระธรรมเมหาจารย์)

วิบูลย์ภิกษุ จ. พัทลุง
มิถุนายน ๒๕๒๔

แต่... พระครูเนกขัมมาภีร์

ท่านพระครูเนกขัมมาภีร์ ท่านเป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมท่านหนึ่งของจังหวัดพัทลุง จะเห็นได้จากจริยธรรมที่มีประจำตัวของท่าน ซึ่งพอจะยกมากล่าวในที่นี้ได้ เช่นความมีสติของ ท่าน หมายถึงท่านทำอะไรทำจริงไม่โอ้อวด พูดอะไรพูดจริง ความอดิฉัตรอื่นไม่ได้มีพระความได้ลาบบ้างไม่ได้ลาบบ้าง เป็นต้น ท่านมีการสำรวมระวังในอริยาบถ อันทำให้ท่านเป็นสมณะที่สมบูรณ์แบบ ท่านยังประกอบด้วยคุณธรรมเป็นเครื่องฝึกใจเป็นอันดี เท่าที่คบกับท่านมาเป็นเวลาหลายสิบปี สังเกตว่าท่านยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ ท่านที่ประกอบด้วยคุณธรรมดังกล่าวนี้ได้นามว่า “พระเถระแท้”

ท่านผู้ได้นามว่าพระเถระแล้วย่อมไม่เพิกเฉยดูค้าย ความที่ท่านพระครูมีจิตมั่นคงไม่หนึ่งนอนใจได้ตั้งหน้าทำกิจที่สามารถทำได้ เช่นได้สนับสนุนให้พระเถระที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน ตามสมควรแก่อัธยาศัย โครที่หัตถ์มีศรัทธาจะศึกษาเล่าเรียนต่อไป ท่านก็ช่วยเหลือสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี กระทั่งได้ใช้ความรู้เป็นมุลฐานยกระดับตัวให้สูงขึ้นจนเอาความรู้เป็นที่พึ่งของตนเองได้ ทั้งที่ยังครองเพศเป็นสมณะและลาสิกขาไปครองเพศเป็นภิกษุ ส่วนทางด้านเด็ก ๆ เล่าท่านพระครูได้รับไว้ดูแลสงเคราะห์ให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนเป็นอันดี จบการศึกษาเล่าเรียนแล้ว ได้ไปประกอบอาชีพทั้งในวงราชการและวงการอื่นเป็นจำนวนมาก เป็นที่ปรากฏในสังคม ใช้แต่เท่านั้นท่านยังพยายามสร้างอาคารเรียนขึ้นในวัด ให้กุลบุตรกุลธิดาของชาวบ้านในถิ่นนั้นได้รับการศึกษาเล่าเรียน มีความสะดวกสบายตามสมควร การพัฒนาวัดทุกภายในวัด ท่านก็ไม่หนึ่งนอนใจจัดสร้างขึ้นภายในวัด เพื่อความสะดวกแก่พระสงฆ์ตลอดถึงประชาชน เช่นอุโบสถ เป็นต้น

ท่านพระครูฯ พัฒนาทางค้ำนบุคคลและวัตถุไปพร้อม ๆ กันวัดจึงสมบูรณ์แบบ ท่านเป็นที่เคารพนับถือของพระภิกษุสามเณรและประชาชนโดยทั่วไป ท่านเป็นผู้มีอาพาชน้อยมีโรคน้อย คือหมายถึงการล้มหมอนนอนเสื่อไม่ค่อยปรากฏนัก เรียกได้ว่าเป็นผู้มีโชคส่วนหนึ่งด้วย

แต่ว่าอศัภาพของมนุษย์และสัตว์ต่าง ๆ ประกอบขึ้นโดยธาตุ ๔ มีวิญญาณครอง เมื่อใช้มันมานาน
ย่อมมีส่วนชำรุดร่อยหรอลงทุกทีไม่มีทางดีขึ้น หากเจ้าของคอยประทับประคองเฝ้ายายอยู่เสมอ
ย่อมจะทรงอยู่ได้ แต่ถึงกระนั้นก็ไม่พ้นไปจากความตาย ส่วนสิ่งที่ไม่มียุณยานายช่างที่ฉลาด
ประกอบขึ้น ตอนประกอบขึ้นใหม่ก็สวยงามแข็งแรง เมื่อล่วงกาลไปไม่ชำรุดด้วยภัยปัจจุบัน
ก็ย่อมสลายไปด้วยภัยธรรมชาติ ท่านพระครูฯ ได้ใช้สังฆารให้เป็นประโยชน์แก่สังคมมาถึง ๘๓ ปี
ได้สร้างคุณธรรมและวัตถุไว้มากมาย ถึงสรีระของท่านจะสลายไป แต่คุณงามความดีหาสลาย
ไปไม่

พระเทพปริยัติมุนี
วัดกุหาสวรรค์ พัทลุง

เชษฐานุสรณ์

ของ

พระเทพรัตน์กวี (ก. ธรรมวร)

เจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี

คุณคล้าย จิตพิทักษ์
ได้สมัครเป็นผู้แทน-
ราษฎรในถิ่นแดน
บำรุงชาติญาติของตน
จังหวัดพัทลุง
ตั้งจิตมุ่งบำรุงผล
ความสุขแก่ทุกคน
โดยลำดับนับเนื่องมา

โทรศัพท์หนทางไกล
บอกไปถึงซึ่งตัวข้า
เมื่อสองเจ็ดธันวาคม
ว่า “เนกขัมมาภิรต”

พระครูผู้เป็นเจ้าของ
“กวนมะพร้าว” นคือวัด
กระทำบำรุงจัด
วัดเจริญเกินประมาณ

ผู้เป็นซึ่งเชษฐา
ของตัวข้าเคารพนาน
ท่านล้นกับสังฆาร
ทั้งศพบัวให้เราคิด

แม้ทราบว่าคุณท่าน
ต้องถึงกาลสิ้นชีวิต
แต่ทราบวาทวิวจิต
คิดถึงพี่ที่ม้วยมรณ

พ็อยชู้ศักดิ์ศรี
ของน้องพี่ไม่มีถอน
หม่อมญาติราษฎร
ได้ฟังบุญคุณสำคัญ

ท่านพรากจากเราไป
โอ้ ! เมื่อใดได้พบกัน
ทราบว่ามีวัน
ท่านไปเมืองไม่รู้มา

อนิจจังกองสังขาร
เกิดมีการเป็นทุกข์
เห็นชด้อนนัตตา
เป็นธรรมตาของทุกคน

เกิดแล้วก็แก่เฒ่า
เจ็บไข้เข้ามาผจญ
สุดท้ายทำลายชนม์
ผลดีใดที่ไหนมี

เกิดมาเพื่อทำงาน
ทำกิจการตามหน้าที่
เพื่อเพียงเลี้ยงชีพ
เพื่อได้อยู่คู่โลกนาน

เพื่อตายสูญหายไป
เกิดขึ้นใหม่เพื่อทำการ
เพื่อกินชั้นอาหาร
เพื่อได้อยู่คู่โลกีย์

เพื่อตายทำลายธรรมา
วนเวียนกันอยู่อย่างนี้
นับยากมากเดี๋ยวนี้
มีระยะสองไซ

เราเกิดกำเนิดมา
ถึงเวลาก็ตายไป
พ่ายแพ้แก่มรณภัย
ทำใจขณะนั้น

ควรสร้างทางอุบาย
ขณะตายมีหลายชั้น
ควรทำเรื่องสำคัญ
คือกรรมดีมีไฉน

เว้นชั่วตัวบาปกรรม
ไม่กระทำให้จำจน
ตายไปไม่เสียผล
เกิดใหม่สุขทุกข์หลาย

ควรคิดคุณพระพุทธ
บริสุทธ์ก็เลศหลาย
เมตตาสัตว์ทั้งหลาย
คิดเห็นกายว่าไม่งาม

คิดถึงซึ่งความตาย
อยู่ไม่วายไม่เข็ดขาม
ดีอย่างทางไม่ทราม
รักษาใจให้เป็นธรรม

ความเพียรเวียรระวัง
ความชั่วทั้งหลายไม่กล้า
ละชั่วคือตัวกรรม
ทำความดีมีในตัว

รักษาความดีไว้
มิให้ทรามด้วยความชั่ว
เพียรดีนี้อย่ากลัว
กรรมมีไว้ในตัวเรา

ทำทานคือการให้
วัตถุหลายให้เขาเอา
ให้ธรรมเป็นทานเขา
ให้อภัยใครล่วงเกิน

ถือศีลอย่างเคร่งครัด
ปฏิบัติทางเจริญ
ทำพูดไม่เฟ้อฉิว
ต่อเวรภัยในทุกทาง

ปกติกายวาจา
ทำพูดอย่าให้ผิดอย่าง
ของคนไม่จิตจาง
สร้างกัลยาณธรรมมวล

ภาวนาปรากฏเกิด
ผลถ้าเลิศปัญญาล้วน
กรรมดีติดตามส่วน
แก่ศรัทธาสมาทาน

เพราะคนมีกิเลส
เป็นต้นเหตุสามประการ
โลก โกรธ หลง เป็นฐาน
แต่กำเนิดเกิดเป็นคน

ให้ทานประหารโลก
ความละโมภสลายหล่น
ถือศีลรักษาศน
กับความโกรธโทษร้ายหาย

ภาวนาฆ่าโมหะ
เช่นพระเทศน์ธรรมะหลาย
ฟังสงบใจไม่คลาย
ได้ความรู้รู้ปัญญา

เลวทรามสามชนิด
เป็นความผิดทางธรรมมา
พระองค์ทรงเทศนา
สอนให้ทราบปราบพวกมัน

ทำกรรมงานดีใด
ต้องตั้งใจให้ผูกพัน
ข้อหนึ่งซึ่งมีฉันทะ
พอใจในการทำงาน

ข้อสองวิริยะ
เพียรไม่ละในกิจการ
จิตตะ ประกอบฐาน
เอาใจใส่ในงานทำ

วิมังสา ว่าวิจารณ์
ในกิจการงานประจำ
เหตุผลหนทางนำ
สำเร็จการงานผลดี

ด้วยสัจจาวาจา
ข้าพพรณนามาทอง
บูชาพระครูพี่
ผู้ล่วงลับกับบุญไป

“เนกขัมมาภีรต”
(นวล) เจ้าวัดอันกว้างใหญ่
ชื่อ “ควนมะพร้าว” ใน
อำเภอเมืองพัทลุง

วิญญานท่านพี่พราภ
จากโลกนี้หากมีอยู่
มีทุกข์ขุ่นงุ่น
ให้ทุกข์หายกระจายจาง

มีสุขทุกเวลา
แปรมปรีดาอย่าขัดขวาง
อุปมาอาทิตย์สว่าง
ดวงจันทร์ส่องท้องนภา

โยภยไคอย่ามี
สวัสดิไรโรคา
เกิดไหนในโลกา
ทั่วกายันต์อันสวยงาม

มีอายุยืนนาน
ใจท่านพี่อย่ามีขาม
ผิวพรรณอันอร่าม
ดั่งแสงจันทร์ในวันเพ็ญ

สุขใสใจสบาย
ทั้งสุขกายอย่าวายเว้น
กำลังจงตั้งเด่น
กุญญาคชสาร

มีอิสริยยศ
อันปรากฏชวักกาลนาน
ศัตรูผู้เป็นพาล
จงพ่ายแพ้แก่พี่ชาย
พี่ไปใจน้องเศร้า
ทั้งร้อนเราในร่างกาย
คิดไปใจแทบหาย
เพราะท่านพี่น้องอนุชา
พี่เกิดกำเนิดไหน
ขอให้พบสบกับข้า
ได้เป็นเช่นเชษฐา
ของน้องรักสมัครกัน
ข้าขอขอบคุณท่าน
ผู้วงศ์วานสมานฉันท์
จัดศพบโดยครบครัน
พร้อมหมู่ศิษย์ญาติมิตรดี
พวกเราเหล่าพัทลุง
ทุกท่านมุ่งหมายศักดิ์ศรี
กระทำกตเวทิต์
แต่อาจารย์ท่านมีคุณ

พี่หลวงลวงลับไป
ต่างมีใจสนับสนุน
กระทำบำเพ็ญบุญ
ส่งไปให้เป็นหลายวัน
วันนี้มีบศศพ
ต่างเคารพบนอบมั้น
บิ๊ดไว้ให้คิดปล้น
ถึงโอกาสพระราชทาน
เพลิงศพให้ครบครัน
กระทำกันสมภูมิฐาน
บรรจจุฐิท่าน
ณ วัดควนมะพร้าวนี้
เพื่อกราบไหว้บูชา
คุณเชษฐาบาร์มี
ด้วยท่านสร้างศักดิ์ศรี
ให้วัดบ้านนานเวลา
ทุกท่านจัดงานศพ
ด้วยเคารพเชษฐาข้า
ขอท่านทั้งคณา
พูนสวัสดิ์พิพัฒน์ เทอญ.

เนกขัมมาภิกขุชาดก

ท่านพระครูเนกขัมมาภิกขุ (นวล ญาณุโศ) อดีตเจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าวท่านได้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา โดยร่วมพระอุปัชฌาย์เดียวกันกับข้าพเจ้า คือท่านพระครูอริยสังวร อดีตเจ้าคณะจังหวัดพัทลุงในสมัยก่อน เท่ากับเป็นพี่ชายของข้าพเจ้า

ท่านพระครูเนกขัมมาภิกขุ ตั้งแต่บรรพชาอุปสมบทมา เป็นผู้เอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ตลอดจนทำวัตรสวดมนต์จนชำนาญ ทั้งมีจิตเมตตากรุณาสงเคราะห์อนุเคราะห์ แก่ศิษยานุศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ง่าย ๆ ท่านเลี้ยงดูให้ความอุปถัมภ์แก่เด็ก ๆ ที่เข้ามาอาศัยท่านแล้วเข้าศึกษาเล่าเรียนในทางโลกจนได้มีชื่อเสียงดังทั่วได้เป็นหลักฐานมาเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังเคยเป็นครูสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียนประชาบาลมานานปี เป็นผู้มีความดีซุขุมเยือกเย็น แลหนักแน่นอย่างน่าสรรเสริญยิ่ง นอกจากช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กที่เข้ามาฝากตัวเป็นศิษย์แล้ว ประชาชนทั่ว ๆ ไปใครขัดสนลำบากก็มีใจเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลโดยเต็มกำลังความสามารถ

นอกจากใจคอดีมีนิสัยเยือกเย็นแล้ว ในฐานะที่บวชตัวเป็นพระในพระศาสนาก็มีจิตศรัทธามั่นคงเป็นอย่างยิ่ง สมกับพระราชาทินานามว่า “เนกขัมมาภิกขุ” อย่างแท้จริง

ในฐานะที่ได้รับยกย่องแต่งตั้งจากคณะสงฆ์ผู้บังคับบัญชา ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแล้ว ก็เอาใจใส่ในการปกครองพระภิกษุสามเณรและศิษย์แล้ว ก็สนใจในการก่อสร้าง เสนาสนะ โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ตลอดจนกำแพงวัดและซุ้มประตูเป็นอย่างดีใคร่รู้เห็นก็ยกย่องชมเชยท่านทั้งนั้น

เมื่อท่านครองชีวิตสังฆารมานานปี ก็ละจากโลกนี้ไปตามวิสัยของสังขารแต่ผลงานและความดีของท่านที่สร้างไว้ยังคงอยู่ ตรงกับกระทู้พุทธภาษิตว่า

รูปี ชีรติ มจฺจนํ นาม โศคตฺติ น ชีรติ

แปลเป็นใจความว่า ชีวิตร่างกายของสัตว์ทั้งหลายย่อมสลายไป แต่ชื่อเสียงและคุณ
ความดีที่ทำได้ หาสลายตามไปไม่ ดังนี้ ฯ

พระราชปฎิภาณมนี

วัดกุหาสวรรค์ อ. เมือง จ. พัทลุง

แดนเสียดายพระดีมีคุณค่า

ท่านพระครูเนกขัมมภริต (นวล ญาณภูโต) เจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว อ. เมือง จ. พัทลุง เป็นพระมหาเถระรูปหนึ่งที่ดีว่าเป็นพระดีของเมืองพัทลุง เป็นพระดีที่ทำประโยชน์มากมายมหาศาล อาตมาได้รู้จักท่านมาตั้งแต่เป็นเด็ก รูปร่างของท่านเป็นอยู่อย่างไรอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง เมื่ออาตมาโตบวชเป็นพระและเป็นพระมีอายุแล้ว รูปร่างของท่านก็แข็งแรงอยู่อย่างนั้นไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก แล้วผลที่สุดท่านก็มรณภาพไปตามวิสัยของสังขารที่ไม่ยั่งยืน ถึงแม้ท่านจักมรณภาพไป แต่คุณงามความดีหาได้สลายไปไม่

ความดีของท่านพระครูอยู่ที่ความเสียสละประโยชน์สุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ดังจะยกมากล่าวพอเป็นคติเตือนใจ คือ

๑. ท่านเสียสละความสุขของชาวบ้านมาบวชจนสิ้นชีวิต เป็นการให้ประการแรก
  ๒. บวชแล้วตั้งใจทำประโยชน์แก่ส่วนรวมตลอดมา สร้างโรงเรียน โบสถ์ ศาลา กุฏิ กำแพงวัด เตาเผาศพ สถานที่บำเพ็ญบุญเนื่องกับศพ
  ๓. สร้างคนให้เป็นคนดีมีจำนวนมาก ศิษย์ได้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนหลายคน รวมทั้งเป็นพระด้วย
  ๔. ไม่สะสมลาภเป็นของตน ได้มากก็ทำประโยชน์ต่อไป เมื่อมรณภาพจึงไม่มีอะไรเป็นของส่วนตัว นอกจากของส่วนรวมเท่านั้น
- ท่านเกิดมาเพื่อให้แท้ ๆ ควรเป็นตัวอย่างแก่ผู้อยู่ข้างหลัง

๑๒/๑๒/๒๕๖๕
๑ พ.ศ. ๒๕๖๕

(ภิกขุ บัญญานันท์มน)

คุณพระอาจารย์อ๋อง อาจสู้อาศกร

ในวรรณคดีโบราณ ราชกุมาร หรือกษัตริย์ ผู้ใคร่จะเรียนรู้อศิลปวิทยาต้องไปฝากตัวศึกษาในสำนักอาจารย์ ซึ่งมักจะดำรงเพศเป็นนักบวช ฤๅชีไพรตั้งสำนักอยู่ตามป่าดงพงไม้ ไกลล้าธาร ให้บริการแก่ศิษย์ทุกอย่างเหมือนพ่อให้บริการแก่ลูก ฉะนั้นจึงมีคำเรียกศิษย์ประเภทนี้ว่า “ลูกศิษย์” หมายถึงศิษย์ที่ได้รับบริการจากอาจารย์เหมือนลูกของตนเอง

ท่านอาจารย์ พระครูเนกขัมมาภีรทัต แม้จะไม่ใช่เป็นอาจารย์ในวรรณคดีดังกล่าวข้างต้น แต่การกระทำของท่านระหว่างอาจารย์กับ “ลูกศิษย์” ก็ไม่ผิดกับการกระทำของอาจารย์ในวรรณคดี ซึ่งอาจารย์เหล่านั้น มีอยู่ไม่มากนักในปัจจุบัน ฉะนั้น “ลูกศิษย์” ของท่านจึงรู้สึกว่....

“คุณพระอาจารย์ อ๋อง อาจสู้อาศกร”

พระศรีปริยัติมุนี

รองเจ้าคณะจังหวัดพัทลุง

วัดกุหาสวรรค์

อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

คำไว้อาลัย

โดย พระเชื้อน จนโน
วัดควนมะพร้าว

ทิวราตรีกาลผ่านวัยสาม

พระกรเนกขัมมาภิรตังาม

มีแต่นามคงอยู่คู่ไผท

ชีวิตคับลับสังขารวิญญาณแคล้ว

เหลือดวงแก้วให้ศิษย์พิสมัย

จารึกจินจินวันคร้เป็นขวัญใจ

ศิษย์น้อยใหญ่ยึดมั่นกตัญญู

รำลึกคุณกรุณาคราวอดีต

เหมือนรอยซึกแผ่นหินหินตาห

รักเพิ่มพูนทูนเทิดทึงเชิดชู

ทวิงตราอยู่ชั่วฟ้าดินทลาย

ท่านปกครองบ้องกันบรรดาศิษย์

ค้ำยัน้ำจิตเอื้อเพื่อเหมือนเชื้อสาย

ได้แนะนำพร่ำสอนบ่ท่อนคลาย

มีศิษย์หลาย ได้ศิทวิคุณ

เมตตาทรรมล้าเลิศประเสริฐนัก

ท่านยืทหลักปักใจไม่เสื่อมสูญ

ทงอุคหนุนจนเจือเพื่อจรรูญ

อนุกุลเผื่อแผ่แก่ทุกคน

บีสองสี่สี่หนึ่งซึ่งกำเนิด
เป็นปีเกิดคบอกแจ้งแห่งนุสนธิ์
ลุตสองห้าสองสามตามยุบล
ชทาคลชีพิทป์ล่งลััจร

หลวงพ้อพรากจากไปหัวใจหาย
ชนหลังสายน้ำตาอุรวาดอน
ตั้งบุญกินสิ้นฟ้าสุตสาคร
ศิษย์อวารณ์โศกเศร้าเฝ้ารำพัน

ร่วมโพธิ์ทองของวิคตมพิทท์
เหลือแต่หลักฐานเห็นเป็นมิ่งขวัญ
แปดสิบสามปีทำนยีนนานครัน
ท่านสร้างสรรค์แต่กุศลจนชีพิวาย

ไอ้ พระคุณอุ้นจิตของศิษย์เอย
มาละเลยจากไปสุตใจหาย
ละโลกนี้หนีไกลไม่ไกลกราย
ศิษย์ทั้งหลายแสนเศร้าเปลี่ยวเปล่านัก

พระคุณเอยอาทรสั่งสอนศิษย์
ให้มีจิตรักใคร่ใฝ่สมัคร
มุ่งสมานสามัคคีมีใจรัก
ช่วยฟุ่มพักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน

ให้ละโลก โกรธหลงตำรังสัจ
ปฏิบัติกุศลกรรมธรรมขันธ์
เป็นที่มาแห่งบุญคุณอนันต์
ศิษย์สบสันต์สุขสมอารมณ์ปอง

ไอ้ดวงแก้วแก้วกลาคนิราศลับ

ไหนจะกลับคืนที่มีแต่หมอง

กึ่งจันทร์สะท้อนแสงแจ้งเรืองรอง

เคยส่งส่องแจ่มจ้ามามีคมน

พระคุณเอยเคยเห็นอยู่เป็นนิจ

มาละศิษย์แรมร้างไว้กลางหน

พระคุณอยู่คู่ชนวันกมล

ศิษย์ทุกคนพึงพาบารมี

ยังแต่คุณธรรมดำรงไว้

ให้ศิษย์ได้ปรีดิ์เปรมเกษมศรี

เพื่อรำลึกถึงคุณอันฤติ

พอเป็นที่เชิดชูบูชาคุณ

ขอกรรมดีที่บรรคามิตรสหาย

ศิษย์ทั้งหลาย ได้บำเพ็ญเป็นกรรมสุนทร

ขอน้อมจิตอุทิศผลกุศลบุญ

แด่พระคุณสุขสันต์นิรันดรเทอญ

คำไว้อาลัย

ท่านพระครูเนกขัมมาภิริต

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวการมรณะภาพ ของท่านพระครูเนกขัมมาภิริต รู้สึกเศร้าสลดใจ เป็นอย่างยิ่ง เพราะท่านพระครูฯ เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่เจริญด้วยวัตรศากยกาล เป็นเรตต์คุณูปบุคคล เป็นครูคุณุธานิยะบุคคล อันควรแก่การเคารพกราบไหว้บูชาของท่านพุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และ บรรพชิต ศิษยานุศิษย์ ทั้งเป็นสังฆมิตรในอาราม ท่านเป็นผู้มีเมตตาเป็นนิเวศธรรม อันเป็น เครื่องน้อมนำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส เป็นผู้นำจิตใจของปวงชนที่มีความเคารพในธรรม จัดเป็น ธรรมมีปมาณาภา ทั้งสมบรูณ์ด้วยศิลาวาจรวัตรเป็นอันดี เป็นศวี เป็นสง่า นำกราบนำให้ เป็นภูมิสำหรับรองรับเครื่องสักการบูชา อันเป็นนาบุญเขตของงามไพบูลย์ ทั้งเป็นผู้มีความชำนาญในนวกรรม จัดเป็น กัมมัฏฐาจารย์ ในการสร้างปฐมนิยัตถุให้เจริญมาเป็นลำดับ ให้เกิด ธรรมสังเวชสลดใจของอนุชนเป็นอย่างดี

บัดนี้ ท่านพระครูฯ จากพวกเราไปไม่มีวันกลับ คงมีแต่เนกขัมมานุสรณ์ คุณความดี คืออภัยปัญญาวินิเวศธรรมที่ท่านมีต่อสาธุชนเท่านั้น

รูป ชีรติ มัจฉานัน นามโคตถน ชีรติ ร่างกายของเราทั้งหลาย ย่อมแตกสลายไปได้ ส่วนชื่อเสียงเกียรติคุณความดี หาได้เสื่อมสิ้นไปไม่

ฉะนั้น ท่านพระครูเนกขัมมาภิริต ได้มรณะภาพจากพวกเราที่เป็นพุทธบริษัท ศิษยานุศิษย์ไปแล้ว แต่เกียรติคุณความดีของท่านยังปรากฏอยู่ จึงเป็นที่อาลัย อารวณ แก่ พุทธบริษัท ศิษยานุศิษย์อย่างสุดซึ้ง

ด้วยกุศลผลบุญ ที่ท่านพระครูได้บำเพ็ญมาเป็นเวลานาน ทั้งที่ศิษยานุศิษย์ คณะ พุทธบริษัท ได้บำเพ็ญถวายแล้ว ในครั้งนี้ จงเป็นวิถีชีวิต นำดวงจิตของท่านตลอดไป

นายนิพนธ์ บุญญภัทโร

ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง

คำไว้อาลัยท่านพระครูเนกขัมมาภีรัต

ผมได้รับจดหมายจากคุณคล้าย จิตพิทักษ์ ส.ส. จังหวัดพัทลุง เมื่อเดือน มกราคม ๒๕๒๕ นอกจากได้แจ้งข่าวการถึงแก่กรรมภาพแล้วยังได้แจ้งกำหนดการเกี่ยวกับงานพระราชทานเพลิงศพท่านพระครูเนกขัมมาภีรัต อดีตเจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ท่านยังขอให้ผมเขียนคำไว้อาลัยเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพในครั้งนี้ด้วย ผมรู้สึกเป็นเกียรติและขอบพระคุณต่อคุณคล้าย จิตพิทักษ์ เป็นอย่างมากที่ได้ให้เกียรติแก่ผมในครั้งนี้ จึงตั้งใจที่จะเขียนคำไว้อาลัยตามความรู้สึกด้วยความยินดีตามสมควร

ผมได้รับคำสั่งจากกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งให้มารับราชการในตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง เมื่อเดือน กรกฎาคม ๒๕๑๕ จากตำแหน่งเดิมที่จังหวัดสมุทรสาคร แล้วย้ายจากไปจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อเดือน มิถุนายน ๒๕๑๗ รวมอายุราชการในจังหวัดพัทลุงราว ๒ ปี โดยหน้าที่ในทางปกครองผมก็ได้ออกเยี่ยมเยียนและนมัสการท่านเจ้าอาวาสเกือบทั่วถึงทุกวัดและจำได้ว่าได้เยี่ยมและแสดงการวะต่อท่านพระครูเนกขัมมาภีรัตด้วย ทั้งนี้นอกจากได้ทราบของท่านเป็นเจ้าอาวาสที่มีพรรษาสูงมีศิษย์หามาก เป็นที่เคารพของคนทั่วไปแล้ว ท่านเป็นผู้เอาใจใส่ในการศึกษาเป็นพิเศษ เช่นการรับเป็นครูประชาบาลสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียนวัดควนมะพร้าวเป็นเวลาหลายปี สร้างอาคารเรียนหลังแรกแบบทรงปั้นหยา ๒ ชั้นขึ้นในวัดซึ่งในขณะนั้นการสร้างโรงเรียนต้องอาศัยแรงศรัทธาจากประชาชน เพราะการจัดสรรเงินงบประมาณแบบสมทบทุนยังไม่มี อาศัยความมานะพยายามของท่านและความเคารพในตัวท่านของประชาชน ท่านจึงได้รับความสำเร็จดังที่ปรากฏอยู่ นอกจากท่านสนใจในการศึกษาของเยาวชนอันเป็นการศึกษาแบบสมัยปัจจุบันแล้วท่านเองยังได้เป็นนักศึกษาด้วยอย่างด้วย เท่าที่ทราบท่านได้เรียนสำเร็จชั้นประถม ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้เข้าเรียนน้อยมาก นอกจากวิชาสามัญแล้ว ท่านสำเร็จนักธรรมตรีและความรู้ความชำนาญในการอ่านการเขียนภาษาขอมโบราณ อันเป็นที่นิยมในหมู่สงฆ์ขณะนั้นมาก นับว่าท่านเป็นอัจฉริยะในทางการศึกษาผู้หนึ่ง

เนื่องจากได้อยู่รับราชการในจังหวัดพัทลุงในช่วงเวลาไม่นานนัก ประกอบกับภาระกิจ
ในหน้าที่ในครั้งนั้นก็มียุ่งมากพอสมควร เช่นการปราบปรามโจรผู้ร้าย การรับฉนวนอพยพ เป็นต้น
จึงได้มีโอกาสวิสาสะและไปมา นมัสการท่านไม่บ่อยนัก ได้พบปะท่านบ้างในบางโอกาสที่ทางการ
มีพิธีสงฆ์เป็นบางครั้งเท่านั้น อย่างไรก็ตามก็มีความรู้สึกเคารพในท่านเป็นอย่างมาก ดังนั้นการที่ท่านมา
ถึงแก่ภรรยาภาพในครั้งนี้แม้ว่าท่านจะมีพรรษาและอายุสูง คืออายุ ๘๓ พรรษา ๖๔ อันคิดว่าอยู่
ในวัยชราก็ตาม ก็ไม่วายที่จะอาลัยเพราะหากท่านยังมีชีวิตอยู่ก็คงจะได้เป็นที่ปรึกษาแก่บรรดา
ศิษยานุศิษย์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษาของทางการเป็นอย่างมากโดยมิต้องสงสัย แต่ท่าน
ก็ต้องล่วงลับไปตามวิสัยแห่งธรรมชาติ เราอยู่ข้างหลังก็ไม่มีทางอื่นใดที่จะทดแทนบุญคุณของท่านได้
นอกจากการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ท่าน โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า อาศัยกุศลผลบุญที่ท่านได้
บำเพ็ญมาประกอบด้วย คงจะส่งให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพแน่นอน

นายจันทร์ สมบูรณ์กุล

ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง ๒๔๕๕ - ๒๔๕๗

บริษัท สยามครีฟ จำกัด บ้านโป่ง

จังหวัดราชบุรี

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

คำไว้อาลัย

แก่

พระครูเนกขัมมาภีร์

ข้าพเจ้ามีโอกาสใกล้ชิดกับพระครูเนกขัมมาภีร์ เจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว ตำบล
พญาขัน อำเภอเมืองพัทลุง ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๐๘ โดยจังหวัดจะต้องนิมนต์ท่าน
พระครูไปร่วมประกอบพิธีทางศาสนาที่ศาลากลางจังหวัด ไม่ว่าจะป็นงานรัฐพิธีหรือราชพิธี
ทั้งนี้เพราะพระคุณท่านเป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่ประชาชนนิยมนับถือมากผู้หนึ่ง

ท่านพระครูมีความรู้ปราชญ์เปื่องในศิลปวิทยาหลายสาขา เป็นต้นว่า ด้านภาษาไทย
ภาษาขอมโบราณ ซึ่งท่านพระครูสามารถเขียน - อ่านได้คล่องแคล่ว ยิ่งกว่านั้นยังมีความรู้ความ
ชำนาญพิเศษในทางวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม ฉะนั้นท่านพระครูจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นครู
สอนปริยัติธรรม แผนกนักธรรม ประจำสำนักวัดควนมะพร้าว และเป็นครูประจำบาลโรงเรียน
วัดควนมะพร้าว (พญาขันบำรุง) อีกตำแหน่งหนึ่ง

นอกจากนี้ ท่านพระครูเป็นพระนักพัฒนารูปหนึ่ง ซึ่งพระคุณท่านได้ร่วมมือกับทาง
ราชการและประชาชน ทนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา และการศึกษาของจังหวัดให้เจริญ
ก้าวหน้าอยู่เสมอเช่น -

- สร้างโบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ โรงครัว หอฉัน เมรุเผาศพ รั้วกำแพงวัด
ตลอดจนซุ้มประตู

- จัดสรรที่ดินของวัดควนมะพร้าวให้เป็นสถานที่สร้างสถานที่ขยายโรงเรียน สร้าง
หอประชุมของโรงเรียน และรั้วรอบบริเวณโรงเรียนวัดควนมะพร้าว (พญาขันบำรุง)

- อุปการะให้การศึกษาแก่เด็กเป็นรุ่น ๆ ซึ่งบางคนปรากฏว่า ในปัจจุบันได้เป็นบุคคล
สำคัญของชาติ นับว่าเป็นเกียรติแก่ท่านและจังหวัดไม่น้อย

การจากไปของพระคุณท่าน โดยไม่มีวันกลับนี้ ย่อมนำความเศร้าโศกเสียใจให้แก่
ญาติมิตร และศิษยานุศิษย์เป็นอันมาก

ในโอกาสที่คณะเจ้าภาพจัดการประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพพระครูเนกขัมมารัต
ครั้งนี้ ข้าพเจ้าขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงบันดาลให้ดวงวิญญาณของพระคุณท่าน ซึ่งได้
เพียรพยายามประกอบกิจอันเป็นสาธารณประโยชน์และสาธารณกุศลจนตลอดชีวิตได้ไปสู่สุคติใน
สัมปรายภพด้วยเทอญ

นายสวัสดิ์ มีเพียร
อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง

คำไว้อาลัย

ของ

นายมนัส เจริญประสิทธิ์

อดีตรัฐมนตรีว่าการจังหวัดพัทลุง

วันนี้ได้ทราบข่าวจากคุณคล้าย จิตพิทักษ์ อดีตรัฐมนตรีว่าการจังหวัดปัจจุบัน ส.ส. พัทลุง ซึ่งชอบพอกันเคยและรักใคร่กันมาก ว่าท่านพระครูเนกขัมมาภิกขุ (พระครูนวล ญาณภูโต) เจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ได้มรณภาพเมื่อ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๓ ถึงจะล่วงเลยมาระยะเวลา ๑ เดือนเต็มก็ตาม แต่พอทราบข่าวรู้สึกเศร้าสลดใจอย่างยิ่ง เพราะท่านพระครูเนกขัมมาภิกขุ ท่านนี้เป็นคนดี ได้ประกอบคุณงามความดีไว้ในระหว่างมีชีวิตอยู่มากมาย หลากอย่าง อาทิ ทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์วัดวาอารามหลายสิ่งหลายอย่าง จนเจริญรุ่งเรือง ทำการอบรมศิษยานุศิษย์และประชาชนให้ทำความดีละเว้นความชั่ว มีศิษยานุศิษย์ได้ดิบได้ดีไปก็มากมาย เป็นที่เคารพรักใคร่อย่างสูงแก่บุคคลทั่วไป นับว่าเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่แท้จริง ถือเป็นตัวอย่างที่ดีได้ จักอยู่ในระดับยอดของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งหาผู้มีใครเสมอเหมือนได้ยาก

การมรณภาพของท่านยังความเศร้าสลดใจแก่ศิษยานุศิษย์และบุคคลทั่วไป แต่ก็ไม่สามารถเหนี่ยวรั้งให้ท่านอยู่ได้เพราะความตายเป็นสิ่งธรรมดา ไม่มีผู้ใดอยู่ค้ำฟ้า ทุกคนต้องตาย แต่การตายดีตายร้ายเป็นอีกเรื่องหนึ่ง สำหรับท่านพระครูเนกขัมมาภิกขุท่านมรณภาพไปด้วยความสงบ เป็นการสันนิบาตของร่างกายไป ส่วนคุณงามความดีของท่านยังคงจารึกอยู่ไม่มีวันที่จะลืมได้ ขอให้ดวงวิญญาณอันประเสริฐของท่านจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพเบื้องหน้าโน้นเทอด

มนัส เจริญประสิทธิ์

(นายมนัส เจริญประสิทธิ์)

อดีตรัฐมนตรีว่าการจังหวัดพัทลุง

๒๗ ม.ค. ๒๕

บ้านฝางธนบุรี

วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๒๔

พ.อ. รุก นาควิโรจน์ ศิษย์เก่า แต่ยังคงคล่องแคล่วผู้หนึ่งในขบวนการศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้มาหาข้าพเจ้า และปรารถนาอยากจะได้ข้อเขียนไว้อาศัยลงในหนังสือพิมพ์แจกที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูเนกขัมมมารีต (พระครูนวล ญาณภูโต) วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๔ นี้ ข้าพเจ้าจึงยินดีเขียนให้

ท่านพระครูเนกขัมมมารีต (พระครูนวล ญาณภูโต) อยู่วัดควนมะพร้าวมาตั้งแต่เด็กๆ ภายหลังได้บรรพชาเป็นสามเณร แล้วและต่อมาได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ศึกษาธรรมวินัยอยู่ที่วัดควนมะพร้าว จนกระทั่งเป็นรองเจ้าอาวาส และต่อมาได้เป็นเจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว มีพรรษา ๖๓ พรรษา มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๓ ขณะมีอายุได้ ๘๓ ปี

ข้าพเจ้าเข้าใจเอาเองว่า นามสมณศักดิ์ ของท่านนั้นคงจะมีความหมายว่า “ผู้กล้าออกบวช” ถ้าข้าพเจ้าเข้าใจถูก ก็นับว่าเหมาะสมอย่างยิ่งกับนามสมณศักดิ์ที่ได้รับพระราชทาน เป็นพระครูเนกขัมมมารีต เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๑ ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ท่านพระครูเนกขัมมมารีต เมื่อยังดำรงชีวิตอยู่ ท่านได้ประกอบศาสนกิจ ธุระกิจครบถ้วนตามวินัยของสงฆ์ทุกอย่างทุกประการ ได้สร้างอุโบสถหลังใหม่ กุฏิพระหลายหลัง และศาลาการเปรียญสำเร็จเรียบร้อยดีทุกประการ ส่วนทางด้านประชาชน ท่านได้สร้างโรงเรียนขนาดใหญ่ สร้างฌาปนสถาน และกำแพงรอบวัดเป็นต้น เคยเป็นครูผู้ช่วยสอนนักเรียนโรงเรียนประจำตำบล พญาขันธุ์มานานถึง ๒๐ ปี ปกครองสงฆ์ในวัดให้อยู่ในธรรมปฏิบัติเป็นที่พออกพอใจของประชาชนทุกหมู่เหล่า ท่านเป็นภิกษุที่แท้จริง ไม่มีโลก โกรธ และหลง จนกระทั่งวันมรณภาพ

ท่านเป็นประหนึ่งดวงประทีป ที่เคยส่องสาดแสงไสส่องสว่างเห็นช่องทางที่จะนำไปสู่สุคติ แม้จะดับไปแล้วก็ตาม แต่ในจิตใจของประชาชนที่รู้จักท่าน ที่คุ้นเคยกับท่านยังระลึกนึกถึงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีเวลาจะดับไปพร้อมกับแสงแห่งดวงประทีปนี้

พระสงฆ์พยอม

๑๖ ม.ค.๒๕

แต่ -- อาจารย์พระครูเนกขัมมาภีร์ (นวล ญาณภูโต)

๒๓ ธันวาคม ๒๕๒๓ เป็นวันที่คณะศิษย์ ญาติโยม อุบาสก อุบาสิกา แห่งวัด
ควนมะพร้าว ตำบลพญาขันธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง คงจำไว้ไม่มีวันลืม เพราะเป็น
วันมรณภาพของพระครูเนกขัมมาภีร์อันเป็นที่เคารพนับถือยิ่งของทุกคน เป็นการสูญเสียอย่าง
ใหญ่หลวงของทุก ๆ คน ศิษย์ทุกคนที่ได้อยู่อาศัยกับท่านอาจารย์กว่าจะเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖
จาก ม. ๑-ม. ๖ เป็นเวลาถึง ๖ ปี จึงเปรียบเสมือนท่านอาจารย์เป็นพ่อคนที่สองของศิษย์ทุกคน
เรื่องความเศร้าโศกเสียใจของคณะศิษย์ ญาติโยมที่เกี่ยวข้อง ทั้งคุณธรรมความดีของท่านปรากฏ
แก่ท่านทุกคนอยู่แล้ว ว่ามีอย่างไรอะไรบ้าง เชื่อว่าผู้เขียนข้อความไว้หลายท่านคงเขียน
บรรยายไว้มากพอควรแล้ว จึงไม่ขอกล่าวไว้ในที่นี้อีกให้เป็นการซ้ำซาก ความดีปรากฏเห็นได้ชัด
จากทรัพย์สินส่วนตัวของท่านอาจารย์ซึ่งคงมีเพียงบัจฉัยกันพบได้ ๑,๒๐๐ บาทเศษเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่
ท่านอาจารย์อยู่วัดควนมะพร้าวมาตั้งแต่เยาว์วัย บรรพชาเป็นสามเณร อุปสมบทเป็นภิกษุ เป็น
รองเจ้าอาวาส เป็นเจ้าอาวาส จนกระทั่งได้รับพระราชทานยศเป็นพระครูสัญญาบัตร มีพรรษา
๖๓ ปี มีอายุถึง ๘๓ ปี ก็ไม่ได้สร้างสมอะไรที่เป็นส่วนตัวได้เลย นอกจากศาสนสมบัติอันเป็น
ของส่วนรวมเท่านั้น

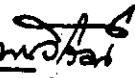
นับตั้งแต่อาจารย์มรณภาพเป็นต้นมา คณะศิษย์และญาติโยมที่เกี่ยวข้องได้ทำบุญอุทิศ
ส่วนกุศลแก่ท่านตลอดมา ตั้งแต่ทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน เรียบร้อยตลอดมาด้วยดี
คงเหลือแต่วันพระราชทานเพลิงศพในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๔ ซึ่งคณะศิษย์และญาติโยมได้
ตั้งกรรมการดำเนินงานทั้งฝ่ายกุศุหัสและบรรพชิต เพื่อให้งานนี้มีเกียรติสมกับคุณธรรมความดี
ของท่านอาจารย์ที่ได้บำเพ็ญมาเป็นเวลายาวนานตลอดชีวิตของท่าน

เช่น ได้จัดทำหนังสือเล่มนี้แจกเป็นที่ระลึก ทำเหรียญโลหะภาพเหมือนของท่านแจก
จัดสร้างภาพเหมือนหล่อด้วยโลหะประติมากรรมไว้ในที่สมควร ณ วัดควนมะพร้าว บำเพ็ญกุศลตาม
ประเพณี และเชิญผู้ใหญ่ตลอดจนผู้มีเกียรติมาร่วมพิธีในงานนี้ เป็นต้น

สำหรับเหรียญที่ระลึกนั้น ทำแจกเพื่อให้ผู้ได้รับระลึกถึงคุณธรรมอันเป็นคุณค่าแห่ง
ความดีที่ท่านอาจารย์ได้ปฏิบัติแล้วเป็นตัวอย่าง สมกับที่ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวว่า “ธรรมขจัด
ปัญหาทุกด้าน”

ด้วยอนุภาพแห่งคุณธรรมความดีของท่านอาจารย์ พระครูเนกขัมมมาริต์ ดังกล่าวมา
แล้ว จึงเป็นปัจจัยให้ศิษย์ทั้งหลายของท่าน ตลอดจนญาติโยมชาวพัทลุงและจังหวัดใกล้เคียงและ
ผู้ที่ได้รับทราบเรื่องนี้ทุกคน บำเพ็ญแต่คุณธรรมความดี เพื่อบัดเบาสิ่งเลวร้ายทั้งหลายให้ผ่าน
พ้นไป เพื่อความเจริญวัฒนาถาวรของประเทศชาติอันเป็นที่รักของเราท่านทุกคน และขอให้
วิญญูณอันบริสุทธิ์ของท่านอาจารย์พระครูเนกขัมมมาริต์ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอดู.

ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

พ.อ.น.

(พันเอก รุก นาควิโรจน์)

ศิษย์ของอาจารย์ ปี พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๓

๒๑ เมษายน ๒๕๒๔

คำไว้อาลัย

แก่

หลวงพ่อนวล

เช้าวันหนึ่ง ที่บริษัทศรีมหาราชา ถนนราชดำเนิน ขณะที่ผมนั่งทำงานอยู่ในห้อง พระภิกษุรูปหนึ่งได้ผลัดบังตาเดินเข้ามา ผมจำได้ทันทีว่าพระภิกษุรูปนั้น คือ หลวงพ่อนวล วัดควนมะพร้าว ทั้ง ๆ ที่ผมมิได้พบปะกับท่านมาร่วม ๑๐ ปี

ผมรู้จักหลวงพ่อกันแต่ผมยังเป็นเด็ก เรียนหนังสือที่โรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุง ชั้น ม. ๒ หรือ ม. ๓ ผมอยู่สี่กั๊ก ซึ่งไม่ไกลควนพร้าวมากนัก คุณครู นาควิโรจน์ คุณสมปอง จันทรากุล ชวนผมไปเที่ยวควนพร้าว ได้แวะเยี่ยมหลวงพ่อนวลที่วัด จึงได้รู้จักท่านตั้งแต่นั้นมา หลวงพ่อเป็นพระภิกษุที่เปี่ยมด้วยอัธยาศัยไมตรี ท่านชอบเด็ก ๆ ท่านให้ความเมตตาแก่ผมแม้มิได้เป็นศิษย์โดยตรงของท่าน เป็นที่ประทับใจผมมาก ผมจึงไม่เคยลืมหลวงพ่อเลย แม้จะล่วงเลย เป็นเวลาอันยาวนาน

หลวงพ่อกำลังสร้างโบสถ์ที่วัดควนพร้าว ชาติไม้ชนิดดีที่จะใช้ทำโครงหลังคา วงกบ และประตูหน้าต่าง ผมแนะนำให้ท่านใช้ไม้ตะเคียนทอง ซึ่งพิสูจน์แล้วว่าเป็นไม้เนื้อแข็ง ทนแดด ทนฝนและปลวกไม่กิน ท่านเห็นชอบด้วย ผมจึงจัดเลื่อยไม้ตามขนาดที่สั่ง และจัดส่งให้ท่านถึง วัดควนพร้าว การในครั้งนั้นสำเร็จลุล่วงด้วยดีตามที่ประสงค์

ผมลงมาพัทลุงเมื่อหลวงพ่อกำลังสร้างโบสถ์เสร็จแล้ว ทุกครั้งที่มาจะแวะมาเยี่ยมท่าน แต่ผมมานานปีทีไหน เห็นความเจริญของวัดควนพร้าวเพิ่มขึ้นตามลำดับ จากรัวซึ่งทำด้วยการปลุก ตันซากกลายเป็นกำแพงอิฐ ครึ่งต่อมาเมื่อผมมาเยี่ยมหลวงพ่อกับวัดอีก ก็เห็นศาลาธรรมสร้างขึ้นใหม่ ครึ่งสุดท้ายก็ได้เห็นศาลาบำเพ็ญบุญญาปนิกิจสถานได้สร้างขึ้นอีก ทำให้ผมรู้สึกชื่นชมเป็นอันมาก หลวงพ่อนวลเป็นพระภิกษุนักพัฒนา มีความเพียรในการทนุบำรุงวัดเป็นที่ทำสรรเสริญยกย่องยิ่งนัก ทำให้วัดควนพร้าวซึ่งเป็นวัดที่สร้างมาแต่โบราณกาล มีความสวยงามเป็นศรีสง่าเป็นอันมาก

ผมบอกตัวเองไม่ค่อยถูกว่า เพราะเหตุใดผมจึงเคารพหลวงพ่อนวลและไม่เคยลืมท่าน แม้ว่าจะพบท่านน้อยครั้ง นอกจากความดีของท่านแล้ว มีสิ่งหนึ่งที่ประทับใจของผมมาตลอด คือ ท่านมีบุคลิกลักษณะพิเศษของท่านเองที่ทำให้รู้สึกว่าคุณแม่ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกษาให้แก่ผู้คนรอบกายของท่าน ตอนที่ผมและภรรยาไปนมัสการการวะศพของท่านที่วัด ผมได้ยินกับหูว่า พระภิกษุอื่นที่รู้จักหลวงพ่อนวล เรียกหลวงพ่อนวลว่า “พระธรรม” พระธรรม ได้ถึงแก่กรรมภาพ หลวงพ่อนวลซึ่งได้บรรลุถึงซึ่งพระสัจจธรรมในพระบวรพุทธศาสนา โดยการได้บำเพ็ญเพียรประกอบแต่ความดีงามตลอดชีวิตได้ถึงแก่กรรมภาพเสียแล้ว ทุกคนย่อมรู้สึกเศร้า สลดใจยิ่งนัก

ผมขออนอบน้อมกราบไหว้หลวงพ่อนวลด้วยความเคารพ และศรัทธา

ประดิธ พรหมภักดี

ไว้อาลัยแด่อาจารย์

ท่านพระครูเนกขัมมมารัต (นวล ญาณภูโต)

เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๓ ข้าพเจ้าได้รับคำบอกกล่าวจากคุณคล้าย จิตพิทักษ์ ส.ส. พัทลุง ที่งานเผาศพอาจารย์แหว นิลพยัคฆ์ วัดศรีทศเทพ ก.ท.ม. ว่า อาจารย์ท่านพระครูเนกขัมมมารัต (นวล ญาณภูโต) บ่วย แต่ไม่ได้ซักถามรายละเอียดเพราะมีเวลาน้อยและคนก็มาก ก็คิดว่าคงไม่เป็นอะไรมากนักเพราะท่านเคยเจ็บป่วยด้วยโรคประจำตัวอยู่เสมอ เนื่องจากชราภาพแล้วด้วย ข้าพเจ้าคิดในใจว่าจะพยายามหาโอกาสเดินทางมาเยี่ยมท่านในไม่ช้า เพราะไม่ได้มาเยี่ยมท่านเป็นเวลามากกว่าแล้ว ภายหลังจากที่ได้มาในงานฉลองสัญญาบัตรพดัยศของ ท่านเมื่อเดือน มิถุนายน ๒๕๒๒ ยังมีได้เคยมาเยี่ยมเยียนท่านเลย พอทีหลังจากที่พบกับคุณคล้าย จิตพิทักษ์ ประมาณ ๔-๕ วัน ข้าพเจ้าได้รับข่าวการถึงแก่กรรมของนายชาย คือ กำนัน ชู บุชรานนท์ อดีต กำนัน-ตำบลนาขยาย อำเภอกวนขนุน กำหนดฌาปนกิจศพวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๒๔ ข้าพเจ้า จึงได้เดินทางมาในงานฌาปนกิจศพนายชู บุชรานนท์ ระหว่างวันที่ ๙-๑๑ มกราคม ๒๕๒๔ และตั้งใจว่าเสร็จงานศพแล้วจะรีบมาเยี่ยมอาจารย์ที่วัดควนมะพร้าวทันที แต่พอเสร็จงานศพยังไม่ทันจะออกเดินทางจากอำเภอกวนขนุนมาวัดควนมะพร้าวก็ได้ทราบข่าวอันเศร้าสลดว่า อาจารย์ได้มรณภาพเสียแล้วตั้งแต่วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๓ ซึ่งได้ผ่านพ้นมาเป็นเวลา ๑๕ วันแล้วโดยที่ไม่มีผู้ใดส่งข่าวให้ข้าพเจ้าทราบก่อนเลย ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวนี้ด้วยความเศร้าสลดใจยิ่ง และมีความเสียใจมากที่ไม่มีโอกาสได้มาเยี่ยมเยียนอาจารย์ตอนอาจารย์เจ็บหนักจนวาระมรณภาพรวมทั้งการร่วมทำบุญศพในตอนนั้น เมื่อมาทราบภายหลังเช่นนี้จึงได้แต่เพียงมากราบเคารพศพของท่านที่เก็บอยู่บนกุฎิที่ท่านเคยพำนักอาศัยเท่านั้น ไม่นึกเลยว่าอาจารย์จะมาด่วนจากพวกเราไปอย่างไม่มีวันกลับโดยกระทันหันเช่นนี้

การมรณภาพของอาจารย์ท่านพระครูเนกขัมมมารัต (นวล ญาณภูโต) ครั้งนี้ ข้าพเจ้าถือว่าได้สูญเสียผู้ที่ข้าพเจ้ารักและเคารพนับถือมากในชีวิตข้าพเจ้าอีกท่านหนึ่งภายหลังจากที่ข้าพเจ้าได้สูญเสียอาจารย์ท่านเจ้าคุณพุทธธีธรรมธาดา อดีตเจ้าอาวาสวัดสุวรรณวิชัยและเจ้าคณะ - อำเภอกวนขนุนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ อาจารย์ท่านพระครูเนกขัมมมารัต (นวล ญาณภูโต) เป็นผู้ที่มิบุญคุณ

แก่ข้าพเจ้ามากเปรียบประดุจบิดาของข้าพเจ้ากว่าได้ เพราะข้าพเจ้าเคยเป็นศิษย์วัดควนมะพร้าว อยู่ในความปกครองของท่านมาเป็นเวลานานถึง ๔ ปีเศษ ในสมัยที่ข้าพเจ้ากำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ที่โรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุง เมื่อประมาณ ๕๐ ปีกว่ามาแล้ว ตอนนั้นข้าพเจ้าจบชั้น ม. ๒ มาจากโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราชย้ายมาเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุงในชั้น ม. ๓ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๘ สมัยที่โรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุงยังตั้งอยู่ริมทะเลสาปลำปำ (ย้ายมาอยู่ที่ตั้งปัจจุบันในปีต่อมา) โดยอาจารย์ท่านเจ้าคุณพุทธิธรรมธาดาได้พามาฝากไว้กับอาจารย์ท่านพระครูเนกขัมมมาริต (นวล ญาณภูโต) ในฐานะที่ท่านพระครูเนกขัมมมาริต (นวล ญาณภูโต) เป็นผู้ทีสนิทสนมคุ้นเคยกับท่าน เพราะเคยเป็นศิษย์ของท่านมาก่อน ข้าพเจ้าอาศัยอยู่กับอาจารย์ท่านพระครูเนกขัมมมาริต (นวล ญาณภูโต) ที่วัดควนมะพร้าวนี้ จนกระทั่งเรียนจบชั้น ม. ๖ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ แล้วออกทำงานเป็นครูประจำโรงเรียนและออกจากวัดไปเมื่อประมาณเดือนมิถุนายน ๒๔๗๓ ตลอดเวลา ๔ ปีเศษ ที่ข้าพเจ้าอาศัยอยู่กับอาจารย์ท่านพระครูเนกขัมมมาริต (นวล ญาณภูโต) ข้าพเจ้ารวมทั้งเพื่อน ๆ ที่เป็นศิษย์วัดควนมะพร้าวในสมัยเดียวกันรู้สึกว่าได้ได้รับความอบอุ่นและเป็นสุขทั้งการกินอยู่การศึกษาเล่าเรียนได้รับความสะดวกสบาย ซึ่งอาจารย์ท่านพระครูเนกขัมมมาริต (นวล ญาณภูโต) อำนวยให้ทุกประการ เพราะอาจารย์ท่านปกครองดูแลพวกเราด้วยความรักใคร่เอาใจใส่และปรารถนาดีต่อพวกเราประดุจบิดามารดาดูแลปกครองบุตรจริง ๆ กระทั่งแม้พวกเราจะเรียนจบและออกจากวัดไปอยู่ที่อื่นหรือไปประกอบอาชีพแล้วท่านก็ยังถามถึงและอุส่าห์เดินทางไปเยี่ยมเยียนในบางครั้งบางโอกาสอีกด้วย ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลเพียงใด ท่านเป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมมีนิสัยอัธยาศัยและน้ำใจอันดีงาม มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์ปรารถนาดีต่อศิษย์เสมอเหมือนกันทุกคน อันคุณงามความดีของท่านที่มีต่อศิษย์ในปกครองของท่านมีมากมายเพียงใดข้าพเจ้าสุดที่จะสรรหาถ้อยคำมากล่าวสดุดีหรือบรรยายให้เป็นที่พอใจในที่นี้ได้ เกี่ยวกับความเมตตาปรานีของท่านที่มีต่อพวกเราผู้เป็นศิษย์นั้น มีสิ่งที่ประทับใจข้าพเจ้ามากซึ่งข้าพเจ้ายังมีได้เตือนสติจนกระทั่งบัดนี้ คือ.-

ในตอนเช้าทุกวันก่อนที่พวกเราจะลงมือรับประทานอาหารเช้าเพื่อรีบไปโรงเรียน มิให้สายอาจารย์จะลงมือฉันอาหารเช้าก่อนพระอื่น ๆ ที่ยังกลับจากบิณฑบาตรไม่พร้อม ท่านฉันพลางแล้วแบ่งอาหารที่ท่านกำลังฉันอยู่นั้นส่งไปให้พวกเรารับประทานพลาง ท่านปฏิบัติเช่นนี้ทุกวัน เว้นวันโรงเรียนหยุด แทนที่พวกเราจะรับประทานข้าวกันบาตรเหมือนอย่างศิษย์วัดทั่ว ๆ ไป พวกเรา

ได้รับประทานข้าวปากบาตรเป็นประจำ ข้อนี้พวกเราซาบซึ้งในความเมตตาปราณีของท่านมาก เป็นพิเศษ อีกเรื่องหนึ่งข้าพเจ้าจะเว้นกล่าวถึงเสียมิได้ คือ—

ทุก ๆ วัน อาจารย์จะตื่นนอนแต่เช้า และตื่นก่อนพวกเราเสมอ ท่านจะพยายามตื่น ตั้งแต่เวลาประมาณ ๔ น. แล้วลุกเดินไปปลุกพวกเราตามห้องต่าง ๆ ให้ลุกขึ้นเรียนหนังสือตอน หัวรุ่ง ซึ่งทำให้พวกเราเมื่อกำลังใจขยันหมั่นเพียรต่อการศึกษาเล่าเรียนยิ่งขึ้น พฤติกรรมดังกล่าว มานี้เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า อาจารย์ท่านหวังดี ประารถนาดีต่อศิษย์ในปกครองของท่าน เพียงใด

นอกจากคุณงามความดีที่อาจารย์ได้มีต่อศิษย์ในปกครองของท่านดังกล่าวแล้ว คุณงามความดีที่ท่านอื่นข้าพเจ้ายังมีได้กล่าวถึง ขอสรุปกล่าวแต่เพียงย่อ ๆ ว่าในฐานะที่ท่านอาจารย์ ฯ เคยดำรงตำแหน่งรองเจ้าอาวาส และภายหลังได้เป็นเจ้าอาวาสวัดควนมะพร้าว ท่านอาจารย์ ฯ เป็นกำลังอันสำคัญยิ่งของวัดในการเป็นทั้งผู้นำ ผู้ริเริ่มสร้างสรรทนุบำรุง บูรณะวัดให้พัฒนาก้าวหน้าจนเป็นวัดที่เชิดหน้าชูตาของท้องถิ่นมาตลอดทุกสมัย ดังจะเห็นได้จากการจัดสร้างโบสถ์ ศาลาฌาปนสถาน—ที่ทันสมัยและอื่น ๆ รวมทั้งโรงเรียนประชาบาลซึ่งอยู่ในความอุปการะของท่าน เหล่านี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของสาธุชนทั่วไป

การจากไปของอาจารย์ท่านพระครูเนก ขัมมาภีรทัต (นวล ญาณภูโต) ครั้งนี้แม้จะเป็นธรรมคาของสังขาร ซึ่งทุกคนหลีกเลี่ยงไม่พ้น และแม้จะเป็นวัยชราภาพแล้วแล้วก็ตาม โดยที่ท่านได้บำเพ็ญแต่ความดีงามตลอดกึ่งกล่าวแล้ว จึงยอมยกความเศร้าโศกเสียใจอาลัยแก่บรรดาศิษยานุศิษย์ญาติมิตรและพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง

ขออำนาจคุณผลบุญที่อาจารย์ ฯ ได้บำเพ็ญไว้ และที่บรรดาพวกเราศิษยานุศิษย์ตลอดญาติมิตรสาธุชนได้บำเพ็ญอุทิศถวายได้ โปรดช่วยคลบบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของอาจารย์ ฯ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ.

สุข สุขุมานันท์

๑๒๙ ซอยวัดกุฎีสาราม เขตบางกอกน้อย ก.ท.ม. ๗

ระลึกถึงพระคุณอาจารย์

เมื่อข้าพเจ้าได้เรียนจบชั้นประถมศึกษา (ป. ๓ สมัยนั้น) พ.ศ. ๒๔๗๔ พี่ชายได้แนะนำให้ไปเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา ณ โรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุง โดยพ่อและพี่ชายจะฝากให้อยู่บ้านญาติหรืออยู่วัดควนมะพร้าว เพราะวัดควนมะพร้าวสมัยนั้น มีนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นประถมไปเรียนต่อชั้นมัธยมหลายคน เช่น พี่สุข พี่รุก พี่ครูธ สมาน และเกษมเป็นต้น ทั้งพ่อและพี่ชายบอกให้เลือกวัดหรือบ้าน แม้ข้าพเจ้าจะเพิ่งจบชั้นประโยคประถมศึกษาก็ตัดสินใจโดยไม่ต้องคิดว่า “ขออยู่วัด” พ่อจึงได้พาข้าพเจ้าไปฝากฝังกับพระครูนวล วัดควนมะพร้าว แต่จะเป็นวันเดือนใดจำไม่ได้ แต่เป็นต้นปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นการจากบ้านครั้งแรก และได้เข้ากราบไหว้วันมัสการ อาจารย์ในวันนั้น เมื่อข้าพเจ้าอยู่กับอาจารย์ไม่นานนักก็ได้เรียกแทนนามว่า “อาจารย์” ตลอดมา และศิษย์ส่วนมากก็พากันเรียกอาจารย์จนติดปาก

ข้าพเจ้าได้ทราบว่า อาจารย์ป่วยจนต้องเข้ารับรักษา ณ โรงพยาบาลพัทลุง ก็เป็นห่วงมากอยู่ แต่ตอนนั้นจะออกมาเยี่ยมไม่ได้ เพราะมีธุรกิจสำคัญส่วนตัวติดพันอยู่ แต่ก็ได้ติดต่อกทางจดหมาย โดยประสงค์จะให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางกรุงเทพฯ โรงพยาบาลกรุงเทพมีเครื่องมือทันสมัย อาจารย์ตอบจดหมายนัดแนะตกลงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ฯ แน่นนอน ข้าพเจ้าจึงได้ซื้อตั๋วรถไฟส่งมา แต่เมื่ออาจารย์บอกว่าตั๋วรถไฟได้รับแล้ว ตอนนั้นยังไม่แข็งแรงพอ จะเดินทางไม่สะดวก ข้าพเจ้าจึงได้เดินทางมาเยี่ยม ครั้งแรกจะมาทางรถไฟ พอมีเพื่อนจะเดินทางมาสงขลา โดยรถยนต์ส่วนตัว ขอให้มาเป็นเพื่อนเดินทางด้วย ครั้งถึงวันกำหนดติดตั๋วขั้วข้อมาไม่ได้ตามนัด ข้าพเจ้าจึงได้ตัดสินใจเดินทางมาโดยเครื่องบินเดินอากาศไทย ลงหาดใหญ่ แต่จะกลัวบังเอิญหรืออย่างไรไม่ทราบพอลงจากเครื่องบินรอรับกระเป๋า ปรากฏว่ามีผู้มารับกระเป๋าของข้าพเจ้าไปและตามหาไม่พบข้าพเจ้าต้องนอนค้างคืนที่หาดใหญ่ เพื่อสืบหากระเป๋าเดินทางและได้เดินทางมาพัทลุงในวันเสาร์ที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๗๓ โดยเดินทางไปบ้านควนขนุนเกือบค่ำ ไม่ได้แวะเยี่ยมอาจารย์ในวันนั้น และได้ทราบว่าอาจารย์ได้สิ้นบุญเสียแล้ว เมื่อประมาณ ๓ ท่วมเศษ

การที่อาจารย์ได้มรณภาพโดยไม่ได้เห็นหน้าเป็นครั้งสุดท้าย ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะอาจารย์ได้มีพระคุณแก่ข้าพเจ้าอย่างล้นเหลือ การได้มาอยู่กับอาจารย์ตลอดเวลา

๔ ปี ท่านมีเมตตากรุณาต่อข้าพเจ้าเสมือนบิดาบังเกิดเกล้า ท่านมีเมตตากรุณาแก่ศิษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นศิษย์วัดตก ศิษย์วัดออก ตลอดจนเด็กข้างวัด และเพื่อน ๆ ของเด็กวัด อาจารย์เมตตาปราณีทั่วหน้ากัน ไม่ได้เลือกที่รักมักที่ชัง ท่านเมตตาสงสารทุกคน

อาจารย์ได้พยายามสั่งสอนให้ศิษย์อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดี สอนให้ขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน ตอนที่ ๔ ถึง ๕ ทุกวันอาจารย์จะปลุกให้ศิษย์ทุกคนลุกขึ้นอ่านหนังสือเป็นประจำ เพราะอาจารย์พูดเสมอว่า “ทุกคนจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร” จะสอบ ได้สอบตกก็เพราะความเพียร นอกจากนั้นท่านได้สั่งสอนให้ศิษย์ทุกคนทำงานวัดตามกำลังความสามารถ ศิษย์วัดควนมะพร้าวเรียนดีเกือบทุกคน นอกจากนั้นแล้วตอนเช้าอาจารย์ฉันข้าวในบาตรเพียงช้อนสองช้อนแล้วส่งให้ศิษย์รีบกินเพื่อให้ทันโรงเรียน แต่ส่วนมากต้องวิ่งจากควนมะพร้าวจนถึงทางรถไฟทุกวัน ศิษย์ควนมะพร้าวจึงเป็นนักกีฬาในเกณฑ์ดีทุกประเภท

แม้ศิษย์จะจบการศึกษาจากจังหวัดพัทลุงแล้ว อาจารย์ยังมีเมตตากรุณาช่วยเหลือฝากฝังให้ไปเรียนต่อชั้นสูงขึ้นไปอีกตามแต่ความประสงค์ของศิษย์แต่ละคน เมื่อศิษย์ได้สำเร็จการศึกษา และได้ทำงานทำการเป็นหลักฐานแล้ว อาจารย์ก็พยายามไปเยี่ยมเยียนถึงที่อยู่เสมอโดยไม่เลือกว่าศิษย์จะมีตำแหน่งหน้าที่ การงานใหญ่โตหรือไม่ประการใด โดยเฉพาะข้าพเจ้านั้นอาจารย์ได้ไปเยี่ยมถึงที่ทำงานทำการเกือบทุกแห่ง เมื่อได้เห็นอาจารย์มาเยี่ยมข้าพเจ้าปลื้มปีติเป็นที่สุด

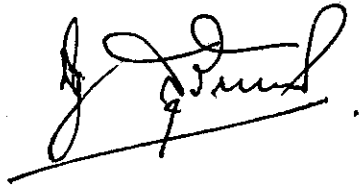
แต่อย่างไรก็ดี แม้อาจารย์จะมีใจเมตตากรุณาต่อศิษย์เพียงใดก็ตาม อาจารย์ก็ไม่เคยทิ้งระเบียบวินัยอันเป็นกฎของวัดซึ่งศิษย์ทุกคนจะต้องยึดถือปฏิบัติ ผู้ใดทำผิดอาจารย์จะต้องลงโทษเพื่อสั่งสอนเพื่อให้ศิษย์อยู่ในระเบียบวินัย วันใดถ้าอาจารย์พูดว่า “วโส อิศริย โลก” แล้วบรรดาศิษย์ทั้งหลายจะต้องวิ่งหลบกันวุ่นวาย เพราะใครอยู่จะต้องถูกเขียนทุกคน

อาจารย์เป็นผู้ตั้งอยู่ในเมตตาธรรมแก่บุคคลทั่วไป เป็นพระของพระพุทธองค์โดยแท้ อาจารย์ไม่เคยมีสมบัติพัสถานใด ๆ เลย เงินทองและสละบงจิวร ผู้ใดบริจาคนและถวายมา อาจารย์จะแจกจ่ายให้ศิษย์ที่ผู้ปกครองขัดสนจนหมดสิ้น สละบงจิวรแจกจ่ายพระที่ขัดสนไม่เคยเก็บไว้เลย นอกจากที่ต้องใช้ประจำเท่านั้น

นอกจากนั้นอาจารย์เป็นพระที่เริ่มต้นพัฒนามานานแล้ว ไม่ว่าเสนาสนะในวัดหรือโรงเรียนข้างวัด อาจารย์ได้จัดหาเงินทองและขอให้ศิษย์ช่วยกันสร้างสรรคจนเสร็จบริบูรณ์เกือบทุกอย่าง

การจากไปไม่มีวันกลับมาพบกันอีก แม้จะเป็นกฎแห่งกรรมซึ่งไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงได้ แต่ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าเสียใจและอาลัยอาจารย์ไม่ได้ เพราะข้าพเจ้ารัก เคารพ และนับถือ อาจารย์ เสมือนบิดาบังเกิดเกล้า

ขออำนาจ กุศลบุญราศรี ที่อาจารย์ได้บำเพ็ญตลอดมา จงเป็นปัจจัยนำดวงวิญญาณ อันบริสุทธิ์ของอาจารย์ ไปสู่สุคติตามสมควรแก่กตเวทิต์ ในสัปดาห์พรายภพ เทอญ.

(นายพิเชษฐ์ สุรัตตานนท์)

๒๘ ซอย ๒๘ ถนนพหลโยธิน

ลาดยาว บางเขน กรุงเทพมหานคร

คำปรารภ

ในการจัดงานพระราชทานเพลิงศพ ท่านอาจารย์ พระครูเนกขัมมาภีรัท (นวล ญาณภูโต) ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายจากมติของที่ประชุมคณะศิษยานุศิษย์ อุบาสก อุบาสิกา ของวัดควนมะพร้าว ตลอดจนญาติของท่านอาจารย์ให้ข้าพเจ้าเป็นประธานกรรมการจัดงานฝ่ายฆราวาส และท่านเจ้าคุณพระศรีปริยัตมุนี เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ข้าพเจ้ามีความหนักใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะอาจารย์เป็นที่เคารพนับถือยิ่งของพวกเรา เกรงว่าการจัดงานจะไม่สมเกียรติเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย แต่เมื่อได้รับมอบหมายแล้วก็ต้องดำเนินการให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้

ข้าพเจ้ามาอาศัยวัดควนมะพร้าวอยู่ในระหว่างศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๗๘ รวมเป็นเวลา ๓ ปี แล้วจึงได้ออกจากวัดไปศึกษาต่อในโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชวูธ จังหวัดสงขลา ตลอดระยะเวลา ๓ ปี ที่ได้ยู่ด้วยกัน ข้าพเจ้าได้รับความอุปการะจากอาจารย์อย่างดียิ่ง ตลอดเวลาที่ไปศึกษาต่อที่อื่น และแม้เมื่อออกทำงานรับราชการเป็นครูประจำตำบล, ครูรัฐบาล, ปลัดอำเภอ, นายอำเภอ, ปลัดจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วก็ตาม อาจารย์ยังเป็นธุระเอาใจใส่ไปเยี่ยมเยียนสอบถามข่าวคราวอยู่เสมอมา มุทิตาจิตที่อาจารย์มีต่อข้าพเจ้ามากมายนานนับการ ข้าพเจ้าถือว่าอาจารย์เป็นเสมือนบิดาของข้าพเจ้าคนหนึ่งเพราะข้าพเจ้ากำพร้าบิดามาตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ ข้าพเจ้าจึงสำนึกอยู่เสมอว่าพระคุณของอาจารย์มีมากมายสุดที่จะพรรณา ฉะนั้นหากโอกาสใดที่ข้าพเจ้าจะตอบแทนพระคุณอาจารย์ได้แล้ว ข้าพเจ้าก็ยินดีพร้อมที่จะปฏิบัติเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าได้มีส่วนช่วยในกิจกรรมของวัดทุกรายการเช่น การสร้างพระอุโบสถ, การก่อสร้างรั้ววัด, การบูรณะซ่อมแซมกุฎิอาจารย์, การก่อสร้างโรงเรียน, การก่อสร้างเมรุ - ศาลาตั้งศพ และอื่น ๆ เฉพาะศาลาตั้งศพ ข้าพเจ้าจะดำเนินการก่อสร้างให้เสร็จตามที่อาจารย์ได้มอบหมายข้าพเจ้าไว้ก่อนมรณภาพ

เมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๓ ข้าพเจ้าได้ไปร่วมในงานฌาปนกิจศพ ของผู้มีชื่อท่านหนึ่งที่วัดควนมะพร้าว จึงได้ทราบว่าอาจารย์ไม่สบาย รู้สึกอ่อนเพลีย ไปพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลพัทลุง เมื่อเสร็จจากพิธีฌาปนกิจศพแล้วจึงพร้อมด้วยท่านเจ้าคุณพระศรีปริยัตมุนี รองเจ้าคณะ

จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นศิษย์ฝ่ายสงฆ์ของท่านอาจารย์รูปหนึ่ง พร้อมด้วยญาติมิตรของอาจารย์ ได้ไปพร้อมกันยังโรงพยาบาลพัทลุง เพื่อเยี่ยมอาการป่วยของท่าน เมื่อไปถึงเห็นพยาบาลกำลังให้ออกซิเจนอยู่ ก็คิดว่าอาจารย์คงไม่เป็นอะไรมาก นอกจากอ่อนเพลียตามปกติของผู้สูงอายุเพราะสอบถามได้ความว่าท่านลุกขึ้นฉับพลันในวันนั้น ได้ตามปกติ แต่เมื่อเผ่าดูอาการอยู่สักครู่อาจารย์ก็สิ้นลมหายใจถึงมรณภาพเมื่อเวลาประมาณ ๑๔.๕๕ น. การมรณภาพของอาจารย์ยังความเศร้าโศกเสียใจแก่บรรดาศิษยานุศิษย์ ญาติพี่น้อง และพุทธบริษัทของวัดควนมะพร้าวเป็นอย่างมาก ยิ่งแต่ความตายเป็นของแน่นอนไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ คงเหลือแต่คุณงามความดีของท่านอาจารย์เท่านั้น.

รูป ชีวติ มจจุจانی นามโคตุดิ น ชีวติ
ชีวิตร่างกายของสัตว์ทั้งหลายย่อมสลายไป แต่
ชื่อเสียงและคุณความดีที่ทำไว้หาสลายตามไปไม่

ในการจัดงานพระราชทานเพลิงศพของท่านอาจารย์ในครั้งนี้ สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือเสียสละของบรรดาศิษยานุศิษย์ ญาติมิตร พุทธบริษัทของวัดควนมะพร้าว พระเถรานุเถระทั้งหลายอย่างดียิ่ง ข้าพเจ้าในนามของคณะกรรมการจัดงาน ขอแสดงความขอบพระคุณทุก ๆ ท่านไว้ ณ โอกาสนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณเอกโท นิลโกสสัย ที่ได้กรุณามอบ “นวโกวาทคำกลอน” ให้จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ ในงานพระราชทานเพลิงศพของอาจารย์ครั้งนี้ หากมีข้อบกพร่องประการใด ขอประทานอภัยด้วย

ขออำนาจกุศลกรรมที่อาจารย์และบรรดาศิษยานุศิษย์ของอาจารย์ได้บำเพ็ญตลอดมาในภพนี้ ชาคันจึงเป็นพลวปัจจัยนำดวงวิญญาณของอาจารย์ไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

(นายคล้าย จิตพิทักษ์)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง
ประธานกรรมการจัดงาน ฯ

โทษ (หน้า 6) คือประทุษร้ายเรา ถ้าผิดก็ผิดว่า
ทำว่า คือประทุษร้าย ในที่นี้คือไม่เหมาะ เพราะโทษ (สันสกฤต
โทษ) คือไม่พอใจ กับทำโทษ (สันสกฤตโทษ) อีกทำผิด
ซึ่งแปลว่า ความประทุษร้าย ผลร้ายมีโทษ ไม่โทษ
ว่า จำงภัย ไว้ด้วย ฉะนั้น ก็คงจะหาทำอื่น แทน "คือประทุษร้าย"
นี่ง่าย

ถ้าผิดของกล่าวนี้ อีกด้วยหนึ่ง ว่า หนึ่งคือ กรรมอัน
ทำผิดมี ทำอันด้วย ถ้าผิดจึงขอ ให้ยอม ทัก ผู้อื่น
นี่อันโดยที่อื่น

พจนานุกรม มหัพ
(กรมสันนิษฐาน พจนานุกรม)

ปรารภ

อันตัวตนคนเราเมื่อเฒ่าแก่
หนังเทียวยุหฺทาเริ่มพราพราย
ทีนมือแมนแขนขาแข็งล้าเลื่อย
ยามยืนเดินนั่งนอนผ่อนผ่อนเอา
ความปรวนแปรเปลี่ยนแปลงแห่งสังขาร
ด้วยสามัญต์ลักษณะที่ประเค็น

“นวโกวาทคาคกลอน” แต่งตอนหนุ่ม
ทั้งมือแมนแขนขาหฺทาไว
สมองก็พอกิดประคิษฐ์ประคัษ
ต้องช่วยชวนกันคว่ำมาเนิ่นนาน
กว่าสำเร็จเสร็จสมอารมณ์หวัง
ได้เพื่อนผู้หวังดีจกมล

ผู้ตีพิมพ์เผยแพร่แก้แก้ช่วย
ยังประโยชน์ส่วนรวมร่วมจำนง
ผู้ทรงวุฒิซุคหนึ่งซึ่งรับมอบ
คุณานวนควรครองทำนองใน

รูปร่างเม็งตงามจะทราวมสลาย
พินคลอนคลายผมหงอกตั้งดอกเลา
โรยแรงเหนื่อยเหน็ดทวน้องหัวเข่า
วัยอย่างเข้าปุนนี้มีอันเป็น
ล่องตามกาลเวลาปรากฏเห็น
การบำเพ็ญความดีควรมีไว้

กระชวยกระช่มชื่นแซมจิตแจ่มใส
ทำสิ่งไรแคล้วคล่องยามต้องการ
เรียบเรียงศัพท์สุนทรอักษรสาร
เกี่ยวกราบกรานทำนผู้รู้หลายคน
แต่งหลายครั้งจะทลายก็หลายหน
จึงจำนนจนทำสำเร็จลง

เอื้ออำนาจบรรลุลุฑิตุประสงค์
ทุกอย่างคงเรียบร้อยพลอยชื่นใจ
ช่วยตรวจสอบทันฉบับรับแก้ไข
เพื่อจักให้ถึงมความสมบูรณ์

บรรยายคำธรรมวิภาคยากนักหนา
ถึงแต่งกลอนก็กล่าวตามเค้ามูล
ผู้ทรงคุณแก้ไขให้หลายแห่ง
ให้ถูกถ้วนมวลธรรมอย่างสำคัญ
ชื่อเรื่องเก่าเล่าแถลงเปลี่ยนแปลงใหม่
“ธรรมวิภาค่ากลอน” บวรทวี

แบงค์กรุงเทพทำนุทุกบ้าน
สร้างกุศลผลหลากหลายชนิด
ให้ความรู้คุณค่าคนนับ
เหมือนสร้างสรรคปัญญาให้นิยม
ขอให้กรรมทำดีทวีสนอง
ให้ผลบุญหนุนนำทางดำเนิน

ต้องรักษาธรรมไว้มิให้สูญ
ทวีคุณยากยิ่งทุกสิ่งอัน
ทั้งปรุงแต่งต้นฉบับกระชับมัน
ทุกสิ่งสรรพเสร็จสิ้นแสนยินดี
เพื่อจักให้ได้ความตามวิถี
ดูเข้าที่กว่าเดิมแรกเริ่มคึกคึก

นอกจากงานทำนุธุรกิจ
เป็นนิมิตก็ล้วนชวนชื่นชม
ยิ่งกว่าทรัพย์ทั้งมวลล้วนงามสม
เสริมสังคมส่วนใหญ่ให้เจริญ
จงแผ้วแผ่องคฺจควาบนทาวเห็น
ชนสรรเสริญจบหล้าฟ้ามลาย

ผู้แต่ง

ม.ค. 16

สารบัญ

คำนำ	
ประวัติของผู้แต่ง	ก

ธรรมวิภาค

อริยมรรค	1
<u>ทฤษฎี อริยมรรค 2</u>	
ธรรมมีอุปการะมาก 2	
ธรรมคุ้มครองโลก 2	
ธรรมอันทำให้งาม 2	2
บุคคลหาได้ยาก 2	
<u>ทฤษฎี อริยมรรค 3</u>	
รตนะ 3	
คุณของรตนะ 3	3
อาการที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน 3	
โอวาทของพระพุทธเจ้า 3	4
ทุจจริต 3	
สุจจริต 3	5
ยกุศลมูล 3	6

กุศลมุต 3	6
สัปรีสนบัญญัติ 3	
อนันตณกปฏิปทา 3	7
บุญกิริยาวัตถุ 3	
สามัญลักษณะ 3	8
<u>จตุกกะ คือหมวด 4</u>	
วุฒิ 4	
จักร 4	
อกติ 4	9
อันตรายของภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ 4	10
ประธานคือความเพียร 4	
อธิษฐานธรรม 4	11
อิทธิบาท 4	
ควรทำความไม่ประมาท 4	12
ปารีสุทธิศีล 4	13
อารักขกัมมัฏฐาน 4	
พรหมวิหาร 4	14
สติปัฏฐาน 4	
ธาตุกัมมัฏฐาน 4	15
อวิยตัจ 4	16

<u>ปัญญาะ คือหมวด 5</u>	18
อนันตริยกรรม 5	
อภินิหารเวทมนต์ 5	19
เวสัชชกรณธรรม 5	20
องค์แห่งภิกษุใหม่ 5	
อานิสส์การพึงธรรม 5	21
พละ 5	22
นิวรรณ์ 5	
ขันธ 5	23
<u>ฉักกะ คือหมวด 6</u>	25
การวะ 6	
สาราณียธรรม 6	26
อายตนะภายใน 6	27
วิญญาณ 6	
สัมผัส 6	28
เวทนา 6	
ธาตุ 6	29
<u>สัทตกะ คือหมวด 7</u>	29
อุปปริหานิยธรรม 7	
อริยทรัพย์ 7	30
สัพปริสธรรม 7	31

โพชฌงค์ 7	32
<u>อัฐรูกะ คือหมวด 8</u>	33
ลักษณะทัตสันธรรมวินัย 8	
มรรคมืองค์ 8	34
<u>นวกะ คือหมวด 9</u>	34
มละ คือมลทิน 9	
<u>ทสกะ คือหมวด 10</u>	35
อกุศลกรรมบถ 10	
กุศลกรรมบถ 10	36
บุญกิริยาวัตถุ 10	37
ธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ 10	38
นาถกรรมธรรม 10	39
กถาวัตถุ 10	41
อนุสสติ 10	42
<u>ปกิณณกะ คือหมวดเบ็ดเตล็ด</u>	43
อุปกิเลส 16	

คิหิปฏิบัติ

<u>จตุกกะ หมวด 4</u>	45
กรรมกิเลส 4	
อบายมุข 4	46

ประโยชน์ปัจจุบัน 4	46
ประโยชน์ภายนอก 4	47
मितตปฏิรูป 4	48
มิตรแท้ 4	50
สังกหัตถ์ 4	51
สุขของกฤหัสถ์ 4	52
ความปรารถนาของบุคคลที่สมหมายได้ยาก 4	
ธรรมเป็นเหตุให้สมหมาย 4	53
ตระกูลอันมั่งคั่งจะคงอยู่นานไม่ได้ 4	54
ธรรมของฆราวาส 4	
<u>บัญญัติ หมวด 5</u>	55
ประโยชน์เกิดแต่การถือโภคทรัพย์ 5	55
ศีล 5	
มิจฉาวณิชา 5	
สมบัติอุบาสก 5	56
<u>ฉกัจะ หมวด 6</u>	57
ทศ 6	
อบายมุข 6	62
บันทึกท้ายเล่ม	

อารยธรรม

ล่องแพน้ำผึ้งเขียนคำขวัญธรรมะ

จากแนวโศกนาฏกรรม
ขอเริ่มเรื่องเมืองลงใต้ไกลบ่ไกล
จับบรรดาแม่น้ำคนของทุกกอง
เกาะเรือร้อยถ้อยคำคงทำยา
ธรรมวิภาคบาลีมีสวนใหญ่
ถ้าเกิดล้มเหลวตาพร่าพร่าไม่ตั้งใจ
ขอยกยในถ้อยพิชิตยกรอง

ธรรมะโลก

พุทธ ศักดิ์พระ ๒๕ ๑

เริ่มคำขวัญธรรมะคำขวัญธรรมะ

ตามคทพระกิติระวิธหมายของ
ช่วยเขียนยังสั่งใจให้ใครครอง

ธรรมวิภาคคาถาสอน

ธรรมมีอุปการะนรก ๑ อย่าง

อุปการะธรรมที่จำแนก

๑. สกฺ ธรรมะเรออีกได้

มีธรรมะเรออีก ก็เป็นไปฉัน

พราหมณ์ว่าดีนักกระมังก็คืนวัน

๒. สัมมาชีพุญฺญะ อภยชาติตา

สัจจะชีพุญฺญะ อภยชาติตา

ธรรมะโลก ๑ อย่าง

ถ้าธรรมะโลก ๑ อย่าง

คือ ธรรมะทั้งปวงของโลก ๒ อย่าง

ช่วยคุ้มครองโลกแต่สิ่งทุกแห่งหน

บาปก็กลัวตัวก็ละ ไม่ประปน

ยังชุมชนให้เกษมสุขาปรามปรำดี

๓. ธีริ ธรรมะระชาชนกโจ

ธีริหนึ่งซึ่งหมกขระชยเจี

คือ ไม่กิดอกจกเชื่อมทำเสียมีจี

๔. โยทพฺปิปะระ ธรรมะแรงกล้า

โยทพฺปิปะระคือตัวกลัวกลัว

ไม่เป็นชาติทาใจใครที่

อาร์มภพ

สองปากเพียรเขียนคำช้อธรรมะ

จากนวโกวาทที่มากหมาย
ขอเริ่มเรื่องเบื้องกลางไปทางปลาย
จักบรรยายเป็นกลอนทุกตอนไป
การเรียงร้อยด้วยคำคงทำยาก
ธรรมวิภาคนามมีส่วนใหญ่
ถ้าเคลื่อนคลาตพลาดพลั้งไม่ตั้งใจ
ขอภัยในถ้อยที่ร้อยกรอง

ธรรมวิภาค

ทฤษฏี คือหมวด 2

เริ่มข้อความตามหลักอักษร

หมวดทฤษฏีก็คือชื่อหมวดสอง
ช่วยยับยั้งชั่งใจให้ไตร่ตรอง
ประคับประคองมวลมนุษยศาสตร์สำคัญ

ธรรมมีอุปการะมาก 2 อย่าง

อุปการะธรรมที่จำแนก

1. สติ ความระลึกได้

ประการแรกคือสติมิแปรผัน

ความรำลึกนึกกระวังทั้งคืนวัน

2. สัมปชัญญะ ความรู้ตัว

สัมปชัญญะรู้อยู่กับตน

ธรรมเป็นโลกบาล

ยังอีกธรรมจำแนกแยกเป็นสอง

คือ ธรรมคุ้มครองโลก 2 อย่าง

ช่วยคุ้มครองโลกแหล่งทุกแห่งหน

บาปก็กลัวชั่วก็ละไม่ปะปน

ยังชุมชนให้เกษมสุขเปรมปรีดิ์

1. หิริ ความละอายแก่ใจ

หิริหนึ่งซึ่งหมายละอายจิต

คือไม่กิดอกจาใจเอื่อมทำเสื่อมศรี

2. โอตทัปเปะ ความเกรงกลัว

โอตทัปเปะคือตัวกลัวราศี

ไม่เบียดเบียนใครทั้งใจกาย

ธรรมอันทำให้งาม 2 อย่าง

ธรรมอีกคู่ที่ว่าคุณค่า
ธรรมอันทำให้งามมีความหมาย
คัมโมโหโกรธาครากลักราย
ให้แยบคายคึกคูกออย่าว่ววม

- 1. ขันติ ความอดทน
- 2. โสรัจจะ ความเสงี่ยม

ความอดทนตรงกันกับขันติ
ถูกคำหยาบคายแต่คนพยายาม
โสรัจจะว่าเจียมเสงี่ยมงาม
พยายามยับยั้งคึกขังใจ

บุคคลหาได้ยาก 2 อย่าง

บุคคลผู้อุปการะมาก่อน
กับทุกขร้อนผ่อนปรนจนคุ้มใหญ่

- 1. บุพพการี บุคคลผู้อุปการะก่อน
- 2. กตัญญูกตเวที บุคคลผู้รู้อุปการะ
ที่ท่านทำแล้ว และตอบแทน

นับเป็นบุพพการีมีเชื้อโย
ปกป้องภัยอุปถัมภ์ช่วยค้ำจน
บุคคลหาได้ยากมากสองอย่าง
ทุกทุกทางช่วยเหลือคอยเกื้อหนุน
กตัญญูรู้ซึ่งเคยพึ่งบุญ
ตอบแทนคุณสมคะเนกตเวที

ทิกะ คือหมวด 3

ทิกะคือหมวดสามตามตำหรับ
ฟังสดับไทร่ตรงตองวิถี

รตนะ 3 อย่าง

พระพุทธะ พระธรรมนำชีวี
พระสงฆ์มีครบสามตามตำรา

- 1. พระพุทธเจ้า
ท่านผู้สอนให้ประชุมชนประพฤติกิชอบ
ด้วยกาย วาจา ใจ ตามพระธรรมวินัย

ผู้สอนปวงชนยี่สิบประพฤติกิชอบ
ตามระบอบบทพระธรรมอันล้ำค่า
โลกเคารพนบนาทเป็นศาสดา
ได้ชื่อว่าพระพุทธพิสุทธิพงศ์

2. พระธรรม

พระธรรมวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของท่าน

ธรรมวินัยทั้งหลายกระจายกระเจื่อน

คำท่านสอนทุกชนิดนำพิศวง
นั้นแหละคือชื่อพระธรรมเลิศคำจริง
ยังยั้งยงคงอยู่คู่ราตรี

3. พระสงฆ์

หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของท่านแล้ว
ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย

หมู่ชนคนฟังธรรมคำบัญญัติ
ปฏิบัติตามวินัยได้ถ้วนถี่
เข้าบวชเรียนเพียรสละละโลกีย์
ชนหมู่นี้ชื่อพระสงฆ์วงศ์บวร

คุณของรตนะ 3 อย่าง

พระพุทธรเจ้ารู้ตัวช่วยพระองค์เอง
ก่อนแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตามด้วย

คุณของรตนะสามงามไหนเท่า

พระพุทธรเจ้าตรัสรู้ต่อก่อน
ยังประโยชน์โปรดช่วยทวยนิกร
โดยสั่งสอนให้รู้ตามยุบล

พระธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติ
ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว

พระธรรมย่อมพร้อมประจักษ์ช่วยบิณฑก
ไม่ให้ตกที่ชั่วทั่วทุกหน

พระสงฆ์ปฏิบัติชอบตามคำสั่งสอน
แล้วสอนผู้อื่นให้กระทำตามด้วย

พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติจรัสวิมล
แล้วสอนคนอื่นทำตามเห็นตาม

อาการที่พระพุทธรเจ้าทรงสั่งสอน 3 อย่าง

อาการที่พุทธรองค์ทรงสอนสั่ง
เพื่อผู้ฟังรู้เห็นแบ่งเป็นสาม

1. ทรงสั่งสอนให้ผู้ฟังรู้อย่างเห็นจริง
ในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น
2. ทรงสั่งสอนมีเหตุที่ผู้ฟังอาจครอง
ตามให้เห็นจริงได้
3. ทรงสั่งสอนเป็นอัครจรรย คือผู้ปฏิบัติตาม
ย่อมได้ประโยชน์โดยสมควร

ให้รู้แจ้งเห็นจริงสิ่งถึงาม
ในธรรมตามครรลองต้องกระบวน
สอนมีเหตุเขตขอบขอบคำริ
ผู้ฟังคริครองตามเห็นงามถ้วน
ทรงสอนเป็นอัครจรรยอันประมวล
ผู้ทำถ้วน ได้ผลถึงตนทำ

โอวาทของพระพุทธเจ้า 3 อย่าง

1. เว้นจากทุจจริต
2. ประกอบสุจจริต
3. ทำใจให้หมกจกจากเครื่องเคร้าหมอง

ทุจจริต 3 อย่าง

1. ประพฤติชั่วด้วยกาย
2. ประพฤติชั่วด้วยวาจา
3. ประพฤติชั่วด้วยใจ

กายทุจจริต 3 อย่าง

1. ข่มขืน
2. ลักทรัพย์
3. ประพฤติผิดในกาม

วจีทุจจริต 4 อย่าง

1. พูดเท็จ
2. พูดส่อเสียด
3. พูดคำหยาบ
4. พูดเพ้อเจ้อ

โอวาทพระพุทธเจ้ากล่าวสามอย่าง

คือ เว้นทางทุจจริต ใฝ่ต่ำ
สุจจริต ใฝ่สูง ประกอบชอบประจำ
อีก กระทำใจตนหมกมลทิน

ทุจจริตสามอย่างทางทำชั่ว
 ประพฤติชั่วทำผิดเป็นนิจสิน
 เรียกว่า กายทุจจริต ผิดอาจิณ
 เป็นราकिनัวหมองไม่ต้องการ
ด้วย วจีทุจจริต ผิดศีลพลั้ง
 ชวนชิงชังหยาบคายไร้แก่นสาร
 ด้วยมโนทุจจริต คิดสันดาน
 คิดแต่กำนัลชั่วช้าเป็นราคี

การ ข่มขืน ฆัดทำบาปกรรมก่อ
 การ ลัก ฉ้อผิดศีลพระชินสีห์
ประ พฤติผิดในกามก็ตามที่
 สามอย่างนี้ ทุจ จริตผิดทางกาย

พูด เท็จหนึ่งฟังชังชวนรังเกียจ
พูด ส่อเสียดก็อย่างทางเสียหาย
พูด คำหยาบพูดเพ้อเจ้อ รุนว้าย
 สืออย่างหมายกล่าวคำผิดธัมโม

มโนทุจริต 3 อย่าง

1. โลกอยากได้ของเขา
2. พยาบาทปองร้ายเขา
3. เห็นผิดจากคลองธรรม

โลกอยากได้ของเขาเอามิชาติ
พยาบาทปองร้ายไม่สุโข
เห็นผิดจากคลองธรรมสัมพุทโธ
 ถ้ายมโนทุจริตติดมถิน

สุจริต 3 อย่าง

1. ประพฤติชอบด้วยกาย
2. ประพฤติชอบด้วยวาจา
3. ประพฤติชอบด้วยใจ

สุจริตสามอย่างใช้ทางชั่ว

ด้วยกายตัวสุจริตเป็นนิจสิน
 ไม่กระทำต่ำช้าเป็นอาจिन
 ปราศราคินผูกมุ้งที่ข้องการ
ด้วยวจีสุจริตไม่ผิดพลั้ง
 พุทจริงจ้งหนักแน่นมีแก่นสาร
ด้วยมโนสุจริตติดสันถาม
 ไม่กิดค้ำขั้วซ้ำเปื้อนราศี

กายสุจริต 3 อย่าง

1. เว้นจากฆ่าสัตว์
2. เว้นจากลักทรัพย์
3. เว้นจากประพฤติผิดในกาม

เว้นฆ่าสัตว์เลิกทำบาปกรรมก่อ
เว้นลักฉ้อถือศีลพระชินสีห์
เว้นจากผิดในกามก็ตามที
 สามอย่างนี้สุจริตติดทางกาย

วจีสุจริต 4 อย่าง

1. เว้นจากพูดเท็จ
2. เว้นจากพูดส่อเสียด
3. เว้นจากพูดกำหยาบ
4. เว้นจากพูดเพื่อเจ้า

เว้นพูดเท็จเกิดทงสังรังเกียจ
เว้นส่อเสียดก็อย่างทางเสียหาย
เว้นพูดหยาบพูดเพื่อเจ้าวันวาย
 สืออย่างหมายกล่าวคำต้องธัมโม

มโนสัจวิต 3 อย่าง

1. ไม่โลภอยากได้ของเขา
2. ไม่พยายามทำปองร้ายเขา
3. เห็นชอบตามคลองธรรม

เลิกอยากได้ของเขาเอามิขาด
เลิกพยายามทำปองร้ายได้สุโข
เห็นชอบตามคลองธรรมสัมพุทธโธ
 ถวายมโนสัจวิตปลื้มกลั่น

อกุศลมูล 3 อย่าง

1. โลภะ อยากได้ของเขา
2. โทสะ กิดประทุษร้ายเขา
3. โมหะ หลงไม่รู้จริง

อกุศลต้นเหตุกิเลสสาม
โลภะความอยากได้ไม่สุกสัน
โทสะกิดประทุษจตุราภิน
โมหะหินชาติชั่วหลงมัวเมา

กุศลมูล 3 อย่าง

1. อโลภะ ไม่อยากได้ของเขา
2. อโทสะ ไม่กิดประทุษร้ายเขา
3. อโมหะ ไม่หลงมัวเมา

ข้างกุศลผลสุโขอโลภะ
อโทสะละโกรธโทษหนักเล่า
อโมหะละโศกโทษไม่เบา
 ควรคนเราเผ่าถวิลในวิญญา

สัปปริสบัญญัติ คือข้อที่ท่านสัตบุรุษพึงไว้ 3 อย่าง

1. ทาน การให้ปัน
2. บัณฑิตชา เว้นจากการเบียดเบียน
3. มาตาปิตุอนุภรรยา ปรนนิบัติมารดาบิดา

สัปปริสบัญญัติของสัตบุรุษ
ให้ทานสุดแต่โอกาสตามปรารถนา
ละโลกย์ปฏิบัติบัณฑิตบัณฑิต
อนุภรรยาให้ดูแลพ่อแม่ตน

อภินิหารปฏิบัติ

อภินิหารปฏิบัติ
ปฏิบัติไม่ผิดสัมฤทธิ์ผล

คือ ปฏิบัติไม่ผิด 3 อย่าง

1. อินทรีย์สังวร
สำรวมอินทรีย์ 6 ไม่ให้ยินดียินร้าย
2. โภชนะ มัตตัญญูตา
รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร
3. ชาคริยานุโยค
เพียรทำใจให้หมดจดไม่เห็นแก่นอนมากนัก

ด้วยอินทรีย์สังวรรู้ผ่อนปรน
สำรวมตนพึงระวังทุกครั้งไป
มีรูปเสียงกลิ่นร่ำรสสัมผัส
พึงขจัดตัดพะวงความหลงไหล
ทางตาหูจมกลิ่นกายินและใจ
กระทบอะไรจงอย่ารับอารมณ์

โภชนะมัตตัญญูตาอด
จักก็มกินรู้ประมาณการเหมาะสม
ไม่ปล่อยตามความอยากปากนิยม
อย่างงามไม่เฝ้าไม่เข้าการ

ชาคริยานุโยคโลกะ
เพียรชำระจิตใจผ่องใสสะอาด
อย่าเห็นแก่นอนนักจักเสียวาน
กอบปรักด้วยการตื่นอยู่รู้เนื่องนิจ

บุญกิริยาวัตถุ 3 อย่าง

บุญกิริยาวัตถุบรรจตาม
ที่ถึงความทำตนกุศลจิต
จักสำเร็จเสร็จสมอารมณ์เคิด

1. ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
2. ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
3. ภวานมัย บุญสำเร็จด้วยเจริญภาวนา

บุญสัมฤทธิ์ทานมัยคือให้ทาน
ศีลมัยไม่ขาดที่ปรารถนา
ด้วยรักษาศีลตั้งปทัสถาน
บุญสำเร็จเสร็จกุศลผลบันฑาล
ให้เชี่ยวชาญเจริญภาวนามัย

สามัญลักษณ์ 3 อย่าง

ลักษณะที่เสมอกันแก่สังขารทั้งปวง

ไตรลักษณ์ก็เรียก

1. อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง
2. ทุกขตา ความเป็นทุกข์
3. อนัตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตน

จตุกกะ คือหมวด 4

วุฑฒิ คือธรรมเป็นเครื่องเจริญ 4 อย่าง

1. สัมปปริสสังเสวะ
คบผู้ประพฤติชอบที่เรียกว่าสัจบุรุษ
2. สัทธัมมัสสวนะ
ฟังคำสั่งสอนของท่านโดยเคารพ
3. โยนิโสมนสิการ
ไตรตรองให้รู้จักดีชั่วโดยอุบายที่ชอบ
4. ธัมมานุสัมมปฏิบัติ
ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมซึ่งได้ตรองเห็นแล้ว

จักร 4

ธรรม 4 อย่างนี้คือจุดอัตรานำไปสู่ความเจริญ

ลักษณะสามัญอันปรุ้งแตง
ทางธรรมแบ่งเป็นสามตามวิสัย
สังขารย่อมเสมอกันอันเป็นไป
เรียกว่าไตรลักษณ์ประมวลล้วนสำคัญ

อนิจจตาว่า ไว้ไม่เที่ยงแท้
คือเกิดแก่เจ็บตายทำลายขันธ
ย่อมสิ้นสุขทุกขตาทั่วหน้ากัน
ทุกสิ่งสรรพสารพัดคืออนัตตา

จตุกกะหมวดสี่วุฑฒิเริ่ม
ธรรมพูนเพิ่มให้เจริญดำเนินหน้า

สัมปปริสสังเสวะ เมธา
คบบรรพชิตที่เชี่ยวชาญ
สัทธัมมัสสวนะ ยามสดับ
เคารพรับฟังธรรมคำกล่าวขาน
โยนิโสมนสิการ
รู้จักค่านดีชั่วโดยตัวตน
ธัมมานุสัมมปฏิบัติ
ความคำริไตรตรองมองเห็นผล
ในธรรมซึ่งซึ่งทราบอาบกลม
ประพฤติตนสมควรแก่มวลธรรม

บทบัญญัติจักไว้ในจักรสี่
เป็นวิถีเจริญวันพาสันฉ่ำ
เปรียบประจตุอัตราพึงจกจำ
จงน้อมนำมาประพฤติศีลธรรมะ

1. ปฏิรูปเทสวาสะ
อยู่ในประเทศอันสมควร
2. สัปปริสุบัสสะยะ กบสัทบุรุษ
3. อักตสัมมาปณิธิ ทังตนไว้ชอบ
4. ปุพเพกตปุญญา
ความเป็นผู้ทำความดีไว้แต่ปางก่อน

ถิ่นฐานใดไหนนิยมสมควรอยู่
คือปฏิรูปเทสวาสะ
ยังมีสัปปริสุบัสสะยะ
คือกบกะสัทบุรุษวุกุฬิวงค์
อันอักตสัมมาปณิธิ
ควรคำรติรทริกนิกประสงค์
ความทังตนไว้ชอบกอบปรจำนง
หมคพะวงสมถวิลในวิญญา
ผู้ทำดีที่สร้างแต่ปางก่อน
เป็นอาภรณ์อันประเสริฐเลิศล้ำค่า
คือปุพเพกตปุญญา
ทำให้ผาสูกสมอารมณ์ป่อง

อกติ 4

1. ฉันทาคติ
ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน
2. โทสาคติ
ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน
3. โมนาคติ
ลำเอียงเพราะเขลา
4. ภยากติ ลำเอียงเพราะกลัว

อกติสี่ส่วนสี่ควรเลี้ยง
ความลำเอียงทุกอย่างทางเศร้าหมอง
คือฉันทาคติพึงตริตรวง
เพราะใจปองรักทำให้ลำเอียง
โทสาคติเล่าเฝ้าซึ่งเกียด
ความโกรธเกลียดทั้งมวลควรหลีกเลี่ยง
อันโมนาคติมิไล่เลี้ยง
จึงลำเอียงเพราะเขลาเบาปัญญา
เหตุเพราะเกรงกลัวในภัยพิบัติ
ใจกระหวัดมักคิดเป็นมิจณา
ความลำเอียงเยี่ยงนี้เท่ามีมา
เป็นภยากติพึงพินิจ

อันตรายของภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ 4 อย่าง

ผู้หวังความเจริญแก่ตน ควรระวัง
อย่าให้อันตรายเหล่านี้ย้าย

1. อดทนต่อคำสอนไม่ได้
2. เห็นแก่ปากแก่ท้อง
3. เพลิดเพลินในกามคุณ
4. รักผู้หญิง

ปรานคือความเพียร 4 อย่าง

เป็นความเพียรชอบ ควรประกอบให้มีในตน

1. สัจจปราน
เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน
2. ปหานปราน
เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว
3. ภวานาปราน
เพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน
4. อนุรักษนาปราน
เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม

ของควรรู้ผู้ผนวชเพิ่งบวชใหม่
คงยังไม่ชัดเจนบำเพ็ญกิจ

อันตรายสี่อย่างทางควรรคิด
บรรพชิตจงระวังพึงสังวร
ตรวจตราครุฑูร้แจ้งแห่งเหตุผล

ไม่อดทนต่อคำที่พร้าสอน
เห็นแก่ปากแก่ท้องร้องอุทธรณ์
ว่าเพื่อตร้อนนอคอยกล่าวหากจริง
เพลิดเพลินในกามคุณคิดงุ่นง่าน
ยังทะยานอยากสุขไปทุกสิ่ง
ควาโลภยี่นั้มนุชย์สุดประเวียง
รักผู้หญิงอันตรายให้ระวัง

ปรานสี่ที่เห็นเป็นเพียรชอบ
ควรประกอบให้มีเหมือนที่หวัง

ไม่ให้บาปเกิดติดกับจิตตั้ง
เรียกว่าสัจจปรานต่อค้ำนภย
เพียรละบาปหยาบที่มีขึ้นแล้ว
ประหนึ่งแผ้วถางจรีตแห่งนั้สย
มีปหานปรานมากปานใด
จึงจิตใจจักสะอ้านพอปานกัน
ภวานาปรานประการหนึ่ง
เพียรให้ถึงเกิดกุศลผลสุขสันต์
อนุรักษนาปรานอัน
บุญอนันต์รักษาอย่าเสื่อมคลาย

อธิษฐานธรรม

อธิษฐานธรรมสี่ที่กำหนด
จงจำจกใส่จิตกึ่งคึกคักหมาย

คือธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ 4 อย่าง

1. ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ควรรู้
2. สัจจะ ความจริงใจ
คือประพฤติสิ่งใดก็ให้ได้จริง
3. จาคะ สละสิ่งที่ เป็นข้าศึกแก่ความจริงใจ
4. อุปสมะ สงบใจจากสิ่งที่ เป็นข้าศึกแก่
ความสงบ

รอบรู้สิ่งที่ควรรู้ อยู่ไม่ว่าย
รู้แยกกายสำคัญคือ ปัญญา
สัจจะ ความเจริญใจอยู่ในสัจ
ปฏิบัติบรรลุไม่มุตสา
ความตระหนักเกิดสต่อเจตนา
จงใช้ จาคะ ขจัดสลัดทิ้ง
อุปสมะ สงบใจสงบเกษม
จักอิมเอมเป็นสุขไปทุกสิ่ง
เหตุกระทบรบกวนชวนซังซิง
ปลดเปลื้องทิ้งละวางทุกอย่างไป

อิทธิบาท

อิทธิบาทเครื่องทำให้สำเร็จ
ทุกสิ่งเสร็จซึ่งมีเหลืออวิสัย

คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ 4 อย่าง

1. ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น
3. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
4. วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผล

ฉันทะ เล่าเข้าจิตคึกพอใจ
เพียรสิ่งใด วิริยะ กระสิ่งนั้น
ข้อคำนึงพึงคึกคือ จิตตะ
เอาธุระทุกอย่างที่สร้างสรรค์
วิมังสา ไตร่ตรองของสำคัญ
ทุกสิ่งอันจักเสร็จสำเร็จลง

ควรทำความไม่ประมาทในที่ 4 สถาน

1. ในการละกายทุจริต
ประพฤติกายสุจริต

2. ในการละวจีทุจริต
ประพฤติวจีสุจริต

3. ในการละมโนทุจริต
ประพฤติมโนสุจริต

4. ในการละความเห็นผิด
ทำความเห็นให้ถูก

อีกอย่างหนึ่ง

1. ระวางใจไม่ให้กำหนด

2. ระวางใจไม่ให้ชักเคือง

3. ระวางใจไม่ให้หลง

4. ระวางใจไม่ให้มัวเมา

ไม่ประมาทในที่สี่สถาน
ประพฤติการณานิยมสมประสงค์

ละเวณกายทุจริตกิจจำนง
ด้วยกายคงสุจริตนิจนรินทร์

ละวจีทุจริตพูดผิดแผก
คำแปลกลแปลกเปลื้องทิ้งทุกสิ่งสรรพ
ด้วยวจีสุจริตอุกฤษฏ์อนันต์
สารพันพูดก็มีวาจา

ละมโนทุจริตไม่กิดชั่ว
ในใจตัวเล็กคึกคึกทางมิจณา
ด้วยมโนสุจริตติดตามมา
ที่ชั่วชั่วสารพัดฟังตักตรอน

ละความเห็นผิดเพี้ยนเปลี่ยนความเห็น
จากผิดเป็นถูกตั้งคำสั่งสอน
เห็นชอบตามคลองธรรมจำสังวร
ยังอีกตอนหนึ่งมีสี่ประการ

ระวางใจในอารมณ์ข่มกำหนด

รู้กำจัดตรงจุดสมภูฐาน
ข่มชักเคืองเรื่องร้ายไม่แผ้วพาน
รู้สันตทานตั้งเคิมเพิ่มระวาง

ข่มความหลงควบคุมแหล่งลุ่มหลง
รู้ประสงค์ซึ่งจิตคิดหน้าหลัง

ข่มมัวเมาเบาความตามกำลัง
รู้ยับยั้งใจตัวไม่มัวเมา

ปาริสุทธศีล 4

1. ปาฏิโมกขสังวร
 สำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่
 พระพุทธเจ้าห้าม ทำตามข้อที่พระองค์
 ทรงอนุญาต
2. อินทริยสังวร
 สำรวมอินทริย์ 6 คือ ตา หู จมูก
 ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้อินทรีย์นี้ร้าย
3. อาชีวะปาริสุทธ
 เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ ไม่หลอกลวงเขา
4. บัณฑิตบัจจเวกขณะ
 พิจารณาเสียก่อน จึงบริโภคน
 บัณฑิต 4 ไม่บริโภคนด้วยตัณหา

อารักขกัมมัญฐาน 4

ความเจริญเป็นนิത്യ

1. พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณที่มี
 ในพระพุทธองค์และทรงเกื้อกูลแก่ผู้อื่น
2. เมตตา แผ่ไมตรีจิต
 คិតจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุข

ปาริสุทธศีลสี่ที่บัญญัติ
 ปฏิบัติเพื่อตนพ้นโรคเขลา
 ให้พิศมัยผู้ต้องชกชกเถลา
 มนุษย์เรารกคัมภีร์ธรรม

ปาฏิโมกขสังวรสอนปรากฏ

พระพุทธพจน์ตรัสไว้ไม่เกินคำ
 ข้อทรงห้ามปรามเว้นเป็นประจำ
 ข้อให้ทำปฏิบัติอยู่อย่า
 ส่วนอินทริยสังวรสอนนุสนธิ
 สำรวมตนหกทางสร้างคุณค่า
 มียินทรีย์นี้ร้ายคลายมายา
 ทางหยาจกมลนกายินและใจ
อาชีวะปาริสุทธมนุษย์ระบอบ
 เลี้ยงชีพชอบทุกชนิดกิจน้อยใหญ่
 ไม่หากินปลิ้นปลอกหลอกลวงใคร
 ทำสิ่งใดโดยชอบรอบคอบก็
บัณฑิตบัจจเวกขณะ
 เป็นธุระเฟ่งในบัณฑิต
 บริโภคนเสขบัตราคิ
 จีวรมีบิณฑบาตเสนาสนะ

อารักขกัมมัญฐานประการหนึ่ง

รำลึกถึงพุทธคุณอันเกษะ

คือพุทธานุสสติมิเสยละ
 ในฐานะที่พระองค์ทรงเกื้อกูล
เมตตาแผ่ไมตรีจิตคิดบำบัต
 ให้ปวงสัตว์เป็นสุขทุกชั้นสูญ
 ได้ดำรงคงทนผลเพิ่มพูน
 เรือนจำรูญโรจนาท้วนหน้ากัน

3. อสุภะ พิจารณาร่างกายของตน
และผู้อื่นให้เห็นเป็นไม่งาม

4. มรณัสสติ นึกถึงความตายอันจักมีแก่ตน

พรหมวิหาร 4

ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่

1. เมตตา ปราถนาจะให้เป็นผู้สุข

2. กรุณา คิจะช่วยทำให้พ้นทุกข์

3. มุทิตา พลดยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี

4. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจ
เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ

สติปัฏฐาน 4

สติกำหนดพิจารณาเอา 4 อย่างนี้เป็นอารมณ์

อสุภะ เป็ยเนาเป็นเต้าถ่าน
รูปสคราญกลับกลายทำลายนันธ
พินิจเห็นเป็นจริงทุกสิ่งอัน

เพ็ยรูปพรรณปรากฏใช้งตงาม

มรณัสสติ พึงคำนึงหมาย

เกิดแล้วตายทั่วถ้วนชวนหวนหวน

นึ่งถึงตัวกลัวตายหน่ายในกาม

ทุกโมงยามอย่าประมาทขาดประมาณ

ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่

ควรจักไต่ตรองตรึพรหมวิหาร

เป็นคุณธรรมนำทางสร้างสราย

บ่มสันดานให้ดีทีวิคุณ

เมตตา ความรักใคร่หวังให้สุข

ช่วยทำนุทุกทุกข์พ้นสิ้นสูญ

คือกรุณา สงสารตั้นแก้กูล

พลดยเพิ่มพูนยินดีคือมุทิตา

ไม่ดีใจเสียใจใครวิบัติ

ถือเคร่งครัดเฉยเฉกอุเบกขา

ธรรมแห่งพรหมर्मร้นขึ้นสู่อุรา

อุปรมาณคิมี่เหมือนพรหม

สติปัฏฐานสี่ที่ควรคิ

พึงพินิจจำเพาะโดยเหมาะสม

ค้วยสติตรึความตามอารมณ์

ธรรมนิยมทั้งสี่มีอย่างไร

1. กายานุปัสสนา
ตั้งสติกำหนดพิจารณากายเป็นอารมณ์
2. เวทนานุปัสสนา
ตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาเป็นอารมณ์
3. จิตตานุปัสสนา
ตั้งสติกำหนดพิจารณาใจที่เศร้าหมอง
หรือผ่องใสเป็นอารมณ์
4. ธัมมานุปัสสนา
ตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมที่เป็นกุศล
หรืออกุศลเป็นอารมณ์

ธาตุกัมมัญฐาน 4

1. ธาตุดิน 2. ธาตุน้ำ
  3. ธาตุไฟ 4. ธาตุลม
- ลักษณะธาตุดิน

กายานุปัสสนากายปรากฏ

เพียงกำหนดว่ากายคลายสงสัย
ใช้สัจว์คนตนเราเขาผู้ใด
อย่าจงใจยึดมั่นว่ามันเป็น
เวทนานุปัสสนาวิถิ

ทุกข์สุขมีหรือมีมีตามทีเห็น
ใช้สัจว์คนตนเราเขาลำเคิญ
สักว่าเป็นเวทนามาแต่ไร
จิตตานุปัสสนานำรู้เล่า

กำหนดเอาจิตหมองหรือผ่องใส
ใช้สัจว์คนตนเราเขาหรือใคร
สักว่าใจอย่าปลุกความผูกพัน
ธัมมานุปัสสนานำฟังพิศ

กำหนดคึกคักชีวิตที่สว่างสรรค์
ใช้สัจว์คนตนเราเขาสำคัญ
รู้เท่าทันว่าธรรมจำใส่ใจ

ประชุมธาตุกัมมัญฐานท่านสำเหนียก

ธาตุดินเรียกปฐุวิมิแต่ไหน

ธาตุน้ำว่าอาโปเตโชไฟ

วาโยใช้สำเหนียกเรียกธาตุลม

ธาตุดินมีลักษณะจะแข็งแข็ง

ที่สำแดงแห่งภายในกายผสม

กระดูก เอ็น เนื้อ หนัง พังศึคปม

เล็บ ขน ผม ฟันตลอดปอด ตับ ไต

เยื่อกระดูก ยังมีมารวมความเล่า

อาหารเก่า อีกประการ อาหารใหม่

สิ่งสำคัญนั้นที่มีหัวใจ

รวมใส่ใหญ่ ใส่น้อย พลอยพั่วพัน

ลักษณะธาตุน้ำ

ธาตุน้ำมีลักษณะจะเอิบอาบ
ที่ซึมซาบในกายหมายแก่นมัน
เสลด เลือด เหงื่อ มีติ เป็ลวมัน
หนองอนันต์ มันข้น จันนาตา
นามก มุต กุกไหล และ ไซข้อ
นาลาย สอสุด กวิลสัน กังกขา
รวมสิบสองอย่างที่เขาเรียกว่า
นับในอาโปธาตุเป็นมาตรการ

ลักษณะธาตุไฟ

ธาตุไฟมีลักษณะจะร้อนเร็ว
ที่แผดเผาในกายหลายสถาน
อย่างหนึ่งให้ โทรมทรุกศ ศุประมาณ
อย่างหนึ่งผลาญให้ คนกระวน กระวาย
อย่างหนึ่งเรากินอะไรให้ ช่วยย่อย
อย่างหนึ่งพลอยให้ คุณอบอุ้น หลาย
นับเป็นเตโชธาตุไม่คลาคลาย
คู่กับกายก่อเกิดกำเนิดมา

ลักษณะธาตุลม

ธาตุลมมีลักษณะจะพัดผ่าน
ที่แผ่วพานในกายขยายกตา
ลมพัดขึ้น เบื้องบน จนหตา
พัดลงมา เบื้องล่าง ทางมือเท้า
ลมในช่องท้อง ประจำในลำไส้
ลมหายใจ ยังระรวยอยู่ ด้วยเล่า
ลมพัดตามตัว ตนของคนเรา
นับเนื่องเข้าธาตุลมนิยมกัน

อริยสัจ 4

คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

อริยสัจสี่ธรรมซึ่ง
ให้รู้ถ่องแท้จริงทุกสิ่งสรรพ
อาสวกิเลสเหตุสำคัญ
พึงใช้ปัญญาพิจารณาคงดี

- 1. ททุกข์ ความไม่สบายกายและใจ
- 2. สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์
- 3. นิโรธ ความดับทุกข์
- 4. มรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับทุกข์

เริ่มด้วยทุกข์ สมุทัย ในตำหรับ

นิโรธระงับทุกข์มรรควิธี
เหตุและผลกันกว่าหาวิธี
อาจถึงที่แจ่มแจ้งแห่งนิพพาน

ความไม่สบายกาย-ใจ ได้ชื่อว่าทุกข์

สิ้นสบายกายใจใช้ความสุข
ชื่อว่าทุกข์ทนยากเป็นรากฐาน

ตัณหาคือความทะยานอยากได้ ชื่อว่าสมุทัย

สมุทัยต้นเหตุกิเลสมาร
ความทะยานอยากรุกเกิดทุกข์ทวิ

กัณฑ์นั้นมี 3 ประเภท

ตัวกัณฑ์หาราคะสามประเภท

- 1. กามกัณฑ์ ความอยากในอารมณ์
ที่น่ายรักใคร่
- 2. ภวกัณฑ์ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่

คือมูลเหตุให้ต้องเศร้าหมองศรี

จำพวกกามกัณฑ์หาความรัก

ความอยากมีรักใคร่ในอารมณ์

- 3. วิภวกัณฑ์ ความอยากไม่เป็นโน่นไม่เป็นนี่

พวกภวกัณฑ์หาสาเหตุหนึ่ง

ที่รค์ริงอยู่ในใจหมักหมม

อยากเป็นโน่นเป็นนี่มีแต่ตรม

ปล่อยอารมณ์ไปตามความอยากเป็น

วิภวกัณฑ์หาลำบาก

คือความอยากอย่างไม่หมายพบเห็น

อยากในทางปฏิเสธเหตุยากเย็น

อยากไม่เป็นโน่นนี่อยู่ที่ใจ

ความดับกัณฑ์ได้สิ้นเชิง

นิโรธระงับดับมูลทุกข์สูญสลาย

ทุกข์ดับไปหมด ได้ชื่อว่านิโรธ

กัณฑ์หายดับสนิทจิตผ่องใส

กิเลสไม่หลงเหลือเป็นเชื้อไฟ

ทุกข์ดับไปสิ้นเชิงจากเพลิงพลัน

ปัญญาอันเห็นชอบว่าสิ่ง^{นี้}ทุกข์
สิ่ง^{นี้}ให้เกิดทุกข์ สิ่ง^{นี้}ความดับทุกข์
ได้ชื่อว่า มรรค

มรรคมืองค์ 8 ประการ

1. ความเห็นชอบ
2. ความดำริชอบ
3. การเจรจาชอบ
4. ทำการงานชอบ
5. การเลี้ยงชีวิตชอบ
6. ความเพียรชอบ
7. การตั้งสติชอบ
8. ความตั้งใจชอบ

ปัญจกะ คือ หมวด 5

อนันตริยกรรม 5

เป็นบาปหนัก ห้ามสวรรค์ห้ามนิพพาน

1. ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา
2. บิดุฆาต ฆ่าบิดา
3. อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์

มรรควิถี ทางกระจำงฆ์
ปฏิบัติกับทุกข์ถึงสุขสันต์
พิเคราะห์สิ่งที่ปวงท่วงผูกพัน
รู้ด้วยปัญญาต้องตรึกตรองการ

มรรคมืองค์แปดประมวลส่วนประกอบ

ความเห็นชอบ รอบรู้ทุกด้าน
ดำริชอบ ด้วยใจใช้วิจารณ์
มี โฆหาร เจรจา ชอบ อารมณ์
กระทำ การงาน ชอบ ประกอบ กิจ
เลี้ยง ชีวิต ชอบ วิเคราะห์ ให้ เหมาะสม
ทำ ความ เพียร ชอบ ต้อง นิยม
ความ ชื่น ชม จัก ทวิ เช่น มี มา
ตั้ง สติ ชอบ มัน ไม่ หวั่น ไหว
จง ตั้ง ใจ ชอบ มี ชาติ ที่ ปรารถนา
แปด ประการ สำคัญ ใช้ ปัญญา
ได้ชื่อว่า มรรค แสดง สัน แคลง กลาง

ปัญจกะหมวดห้าจักสาธก
เริ่มหยิบยกขึ้นว่ากรรมห้าอย่าง
อนันตริยกรรมทำผิดทาง
เล็กของล้างจงผลาญสุราญกมล

มาตุฆาต หมายถึง ฆ่าแม่
บาปหนักเท่าเวรกรรมชั่วนำผล
บิดุฆาต คือ ฆ่าบิดาตน
บาปตกคนก่อกรรมที่ทำไป
อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์
บาปอนันต์หนักยิ่งกว่าสังเอน

4. โลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้า
จนถึงยังพระโลหิตให้ห้อขึ้นไป

5. สังฆเภท ยังสงฆ์ให้แตกจากกัน

ทำโลหิตุปบาทอนาถใจ

ยังเลือดให้ห้อประทุษพระพุทธองค์
บาปหนักอยู่กับตนคนทำชั่ว
เช่นเงาตัวตามตึกนำพิศวง
บาปกระทั่งสังฆเภทเหตุยุ่ง
ยังพระสงฆ์ให้แตกแยกจากกัน

กรรมหนักเห็นเห็นว่าห้าสถาน
ห้ามนิพพานแล้วก็ตามห้ามสวรรค์
ปราศกัมภิกษุสำคัญ
ข้อห้ามขึ้นแต่คหาคาศาสน์แสดง

อภิณหปัจเจกขณ 5

ควรพิจารณาทุก ๆ วันว่า

1. ความแก่เป็นธรรมดา
ไม่ล่วงพ้นไปได้
2. ความเจ็บเป็นธรรมดา
ไม่ล่วงพ้นไปได้
3. ความตายเป็นธรรมดา
ไม่ล่วงพ้นไปได้
4. เราจักต้องพลัดพรากจากของรัก
ของชอบใจทั้งสิ้น
5. เรามีกรรมเป็นของตัว
เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว

อภิณหปัจเจกขณ 5

เพื่อปวงชนว่าลึกรู้สึกแสบ
ทุกคืนวันจันทร์ย่อมพร้อมเปลี่ยนแปลง
หมดเคลือบแคลงคิดเห็นเป็นธรรมดา

อันความแก่แม้จะหวังไม่ล่วงพ้น

ทุกตัวคนเสื่อมสลายในภายหน้า
ความเจ็บไข้ให้พินิจพิจารณา
ทุกองคาพยพต้องพบพาน
ยังความตายให้คะนึงรำพึงอยู่
ด้วยทุกผู้ต้องลับดับสังขาร
ของรักของชอบใจไหนมีปาน
พบกับการพลัดพรากไปจากตน
กรรมเป็นของตัวเราเล่าประจักษ์
อยู่ในหลักศาสน์แสดงแห่งนุสนธิ์
เราทำดีก็ตอบชอบกมล
ทำชั่วผลสนองกฎของกรรม

เวสาร์ชชากรณธรรม

ธรรมทำความกล้าหาญ 5

1. สัทธา
เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ
2. ศีล
รักษากายวาจาให้เรียบร้อย
3. พหุสัจจะ
ความเป็นผู้ศึกษามาก
4. วิริยารัมภะ
ปรารภความเพียร
5. บัญญา
รอบรู้สิ่งที่ควรรู้

องค์แห่งภิกษุใหม่ 5

1. สำรวมในปาฏิโมกข์
เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม
ทำตามข้อที่ทรงอนุญาต
2. สำรวมอินทรีย์ คือ
ระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
ไม่ให้ความยินดียินร้ายครอบงำ

ความกล้าหาญทำอย่างควรสร้างสม

หมั่นอบรมตัวเราทุกเช้าค่ำ
คือเวสาร์ชชากรณธรรม
จงน้อมนำปฏิบัติจักบำเพ็ญ
สัทธาเชื่อสิ่งล้วนที่ควรเชื่อ
สิ่งอันเหลือวิสัยใครจักเห็น
ศีลประพฤติเรียบร้อยใช้น้อยเป็น
คำเข้าเฝ้ารักษาวาจากาย
อันพหุสัจจะกะความรู้
คือเป็นผู้ศึกษามากหลาย
วิริยารัมภะสาธยาย
คือมุ่งหมายรำพึงถึงความเพียร
บัญญัติรู้รอบล้วนสิ่งควรรู้
พิเคราะห์คู่ชู้ว่าใช่พาเหียร
รวมความกล้าทำอย่างทางแนบเนียน
ธรรมเสถียรสถิตมั่นทุกวันมา

องค์แห่งภิกษุใหม่ในทำอย่าง

เป็นแนวทางพระใหม่ใฝ่ศึกษา
ควรประพฤติปฏิบัติเต็มศรัทธา
พร้อมกายวาจาใจอยู่ในธรรม
สำรวมในปาฏิโมกข์ โชคประเสริฐ
ประหนึ่งเชิดชูขอบอุปถัมภ์
ข้อทรงห้ามปรามเว้นเป็นประจำ
ข้อให้ทำปฏิบัติอยู่อัครา
ยังข้อที่ชี้ของต้องถวิล
สำรวมอินทรีย์ หกยกคุณค่า
มียินดียินร้ายคลายมายา
ทางหูตาจมูกลิ้นกายินและใจ

- 3. ความเป็นคนไม่เอิกเกริกเฮฮา
- 4. อยู่ในเสนาสนะอันสงบ
- 5. มีความเห็นชอบ

ภิกษุใหม่ควรตั้งอยู่ในธรรม 5 อย่างนี้

องค์แห่งธรรมกถึก คือ นักเทศก์ 5

- 1. แสดงธรรมโดยลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาด
ความ
- 2. อ้างเหตุผลแนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจได้
- 3. ตั้งจิตเมตตาปรารถนาให้เป็น
ประโยชน์แก่ผู้ฟัง
- 4. ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ
- 5. ไม่แสดงธรรมกระทบคนและผู้อื่น
คือไม่ยกตนเสียคดียุอื่น

ธัมมัสสวนานิสงส์

คืออานิสงส์แห่งการฟังธรรม 5

- 1. ผู้ฟังย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยได้ฟัง
- 2. สิ่งที่เคยฟังแล้วแต่ไม่เข้าใจชัด
ย่อมเข้าใจสิ่งนั้นชัด

ไม่เอิกเกริกเฮฮาสารพัด
ปฏิบัติตรงตามวิสัย
เสนาสนะพักพิงอิงแห่งใด
ให้อยู่ในที่สงบจักมีคน
ความเห็นชอบรอบรู้ทุกด้าน
ทุกประการสังเกตอุปประเทศผล
ภิกษุใหม่ไต่หวังตั้งกมล
ประพฤตินสมควรประมวลมี

องค์แห่งธรรมกถึกนึกสังเกต

ของนักเทศก์รวมห้าในหน้าที่
เทศน์แสดงแจ้งธรรมลำดับที่
เนื้อความมิได้ลัดตัดขาดไป
อ้างเหตุผลแนะนำคำสั่งสอน
ทวารรคตอนเข้าใจคิดเลื่อมใส
เทศนาให้ประโยชน์โปรดเวไนย
ด้วยตั้งใจเมตตาเอื้ออาทร
ไม่แสดงธรรมแต่เห็นแก่ลาภ
ให้รับซาบซึ่งระบอบชอบวิถี
ไม่แสดงกระทบคนผลทวี
ไม่เสียคดียุใคระโวระวัง

ส่วนหลักธัมมัสสวนานิสงส์

มีห้าองค์ผลอ้างแต่ปางหลัง

สิ่งไม่เคยเลยย่อมพร้อมได้ฟัง
สิ่งที่ยังมิเข้าใจรู้ได้ชัด

- 3. บรรเทาความสงสัยเสียได้
- 4. ทำให้ความเห็นให้ถูกต้องได้
- 5. จิตของผู้ฟังยอมผ่อนใส

ผลคือธรรมเป็นกำลัง 5

อินทรีย์ 5 ก็เรียกเพราะเป็นใหญ่ในกิจของตน

- 1. สัทธา ความเชื่อ
- 2. วิริยะ ความเพียร
- 3. สติ ความระลึกได้
- 4. สมาธิ ความตั้งใจมั่น
- 5. ปัญญา ความรอบรู้

นิวรรณ์ 5

ธรรมอันกันจิตไม่ให้บรรลุความดี

- 1. พอใจรักใคร่ในอารมณ์ที่ชบชอใจ มีรูปเป็นต้น เรียกกามฉันท์
- 2. ปองร้ายผู้อื่น เรียกพยาบาท

ความกลางแกลงแบ่งเบาบรรเทามิเว้น

ทำให้ความเห็นถูกต้องสิ้นข้องขัด

จิตก็ยอมอ่อนน้อมโน้มใสมนัส

ธรรมบัญญัติให้ผลแก่คนฟัง

ผละธรรมคำชুম็อยู่ห้า

ผู้ปรารถนาอุปกรกิจไม่ผิดหวัง

หากย็อยู่ในธรรมแห่งกำลัง

ให้จริงจังจักเสร็จสำเร็จจง

สัทธาความเชื่ออันมั่นมนะ

วิริยะพากเพียรจำเนียรประสงค์

ตั้งสติทริช่วยไม่งวองง

จิตใจคงสมาธิมิลดวง

ข้อค่านึงพึงตรองต้งย็ติดถือ

ปัญญาคือรอบรู้ย็ทุกอย่าง

ผละธรรมสำแดงสิ้นแกลงกลาง

เป็นแนวทางอุปกรกิจสัมฤทธิ์ทวี

นิวรรณ์ห้าว่าแสดงไว้แจ้งชัด

ธรรมสกัดกันจิตบีควิตี

ไม่ให้บรรลุถึงซึ่งความดี

จงรู้ที่เป็นจริงทุกสิ่งไป

มีรูปเสียดกลิ่นร่ารสสัมผัส

จิตกระหวัคกามฉันท์จึงหวั่นไหว

อารมณ์กลับรับระบอบของชบชอใจ

จนรักใคร่ไปตามกามคุณ

มุ่งปองร้ายหมายว่าพยาบาท

คิดอาฆาตแค้นประจุกุจรุ่น

นับเป็นบาปหยาบช้าเลวทราน

จิตว้ายวุ่นหมกหมักพะวัคพะวน

3. ความมีจิตหดหู่ และเคลิบเคลิ้ม
เรียก ถีนมิทระ

ถีนมิทระคงหลงเคลิบเคลิ้ม
ยิ่งจักเพิ่มพูนจริตจิตสับสน
หรือร่วงเหงาหวานอนทอนกมล
ย่อมเสียผลทุกอย่างทางการงาน

4. ฟุ้งซ่านและรำคาญ เรียกว่าอุทฺธัจจะ
กุกกัจจะ

อุทฺธัจจะจะกุกกัจจะสุดถวิล
ทุกสิ่งสนทนียังยิ่งฟุ้งซ่าน
เที่ยวไปโน่นไปนี่มีอาการ
เรื่องรำคาญของคนคั่นรนไป

5. ลังเลไม่ตกลงได้ เรียกว่าวิจิจจนา

ยังวิจิจจนาจักพาเขว
ความลังเลจิตคงคิดสงสัย
แม้รู้สึกนึกแต่ไม่แน่ใจ
ทำสิ่งไรทุกอย่างมักกลางแกลง

ชั้น 5

กายกับใจนี้แบ่งออกเป็น 5 กอง

- 1. รูป 2. เวทนา 3. สัญญา
- 4. สังขาร 5. วิญญาณ

ธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม
ประชุมกันเป็นกายเรียกว่า รูป

ความรู้สึกอารมณ์ว่าเป็นสุขหรือเป็นทุกข์
หรือเฉยเฉยไม่ทุกข์ไม่สุขเรียกว่า เวทนา

เรื่องชั้นห้าว่าตามรวมความหมาย

จำพวกกายกับจิตลึขิต์แกลง
เริ่มด้วย รูป เวทนา สัญญา แสง
ตามแจกแจง สังขาร วิญญาณ มี

เมื่อดินน้ำไฟลมประสมประสบ
เกิดกายครบน่าประหลาดรวมธาตุสี่
เรียก รูป ร่างทั้งยังชีวิต
ธาตุนี้มีคือจิตติดกับกาย

เวทนามาประสมอารมณ์นี้
ให้รู้สึกเป็นสุขทุกข์ทั้งหลาย
หรืออย่างเฉยเฉยรู้ยังไม่วาย
ทั้งใจกายความสุขทุกข์ไม่มี

ความจำได้หมายรู้ คือจำรูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ อารมณ์ที่เกิดกับใจได้เรียกว่า สัตถุญา

ส่วนรูปเสียงกลิ่นร่ำรสสัมผัส
รู้แจ้งชัดจำหมายได้ถ้วนถี่
จึงเรียกกันสัตถุญาตั้งพาทิ
ทุกอย่างที่รู้เห็นเป็นสิ่งไร

เจตสิกธรรม คืออารมณ์ที่เกิดกับใจเป็นส่วนดี
เรียกกุศล ส่วนชั่วเรียกอกุศล ส่วนกลาง ๆ
ไม่ดีไม่ชั่วเรียกอัพยากกุศล รวมเรียกว่าสังขาร

สังขารคือสิ่งประสมอารมณ์คิด
ทำให้จิตเศร้าหมองหรือผ่องใส
เรื่องภายนอกกระทบฝ่ายจิตภายใน
ป่วนแต่งใจเกี่ยวเนื่องเรื่องนานา
คิดส่วนดีเป็นบุญหนุนนำผล
เป็นอกุศลส่วนคิดทางมิจณา
คิดไม่ชั่วไม่ดียิ่งมีมา
เป็นอัพยากกุศลล้วนส่วนกลางกลาง

ความรู้อารมณ์ในเวลารูปมากกระทบตา
เป็นต้น เรียกว่า วิญญาณ

กิริยาอาการวิญญาณรู้
ยังวิญญาณชนนี้รู้สึกสว่าง
ด้วยอินทรีย์หกทวารช่องผ่านทาง
ทุกทุกอย่างสำนึกรู้สึกพลัน

ขั้น ๕ นี้ ย่นเรียกว่า นามรูป

รูปกับนามความย่อขอขยาย
คือรูปกายนามกายหมายแม่่น้ำมัน
รูปคงรูปร่างเช่นที่เห็นกัน
นามเป็นอันรูปทรงคงไม่มี

เวทนา สัตถุญา สังขาร วิญญาณ
รวมเข้าเป็นนาม
รูป คงเป็นรูป

เวทनावิญาณสังขารเล่า
สัตถุญาเข้าสมทบรวมครบดี
นับเป็นนามสำแดงแจ่มแจ้งดี
รูป นาม มีครบถ้วนขั้นห้ากอง

ฉัฏฐะคัมภีระ 6

การวระ 6

1. ความเคารพใน พระพุทธเจ้า

2. ความเคารพใน พระธรรม

3. ความเคารพใน พระสงฆ์

4. ความเคารพใน การศึกษา

5. ความเคารพใน ความไม่ประมาท

6. ความเคารพใน ปฏิสันถาร

คือต้อนรับปราศรัย

ฉัฏฐะคัมภีระมหกสาธกถ้อย

ธรรมเรียบร้อยเลิศเลอเสนอสอน

การวระหกชนิดตั้งจิตตรง

ควรจักต้องทำตามความมีมา

คือเอื้อเพื่อการวระในพระพุทธ

ผ่องพิสุทธผู้ประกาศพระศาสนา

ควรเคารพนบนาทองคำสคา

ทรงเมตตาบัญญัติที่สำเร็จธรรม

ความเคารพนบวาทิต่างสอน

ประหนึ่งพรบ่อกปกไม่ตกต่ำ

มโนหนักหน่วงยึดประพฤติกิจประจำ

นึกถึงธรรมเทอดประทับอยู่กับใจ

การวระพระสงฆ์ทรงศีลสัตย์

สงบสงัดเสงี่ยมงามตามวิสัย

สืบศาสน่มุ่งรุ่งเรืองบรรเทอภัยไฟท

ธรรมวินัยยิ่งกระฉ่อนขจรขจาย

ความเคารพนบการศึกษา

เพิ่มปัญญาแก่ตนเร่งชวนชวาย

ให้รู้แจ้งเห็นจริงสิ่งแยบคาย

ด้วยอุบายแยบยลจนเชี่ยวชาญ

ควรเคารพนบในความไม่ประมาท

ทุกโอกาสคอยระวังตั้งบรรหาร

สัมปชัญญะสติไตรสรองการ

พันภัยพาลทุกอย่างทางดำเนิน

ปฏิสันถารเล่าควรเคารพ

ต้องชนบปฏิบัติไม่ขัดเขิน

รับคถวัตรธรรมไม่กำเกิน

จักจำเวญรมรินชื่นใจกาย

สารานิยธรรม 6 อย่าง

ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง

1. เข้าไปตั้งกายกรรม ประกอบด้วยเมตตา
2. เข้าไปตั้งวจีกรรม ประกอบด้วยเมตตา
3. เข้าไปตั้งมโนกรรม ประกอบด้วยเมตตา
4. แบ่งปันลาภที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรม
ให้แก่เพื่อนภิกษุ สามเณร ไม่หวัง
ไว้บริโลก เพียงผู้เดียว
5. รักษาศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนภิกษุ
สามเณรอื่น ๆ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจ
6. มีความเห็นร่วมกันกับภิกษุสามเณรอื่น ๆ
ไม่วิวาทกับใคร

ส่วนสารานิยธรรมรำลึกถึง
สงเคราะห์ซึ่งกันและกันตั้งมั่นหมาย
เคารพรักหนักแน่นไม่แคลนคลาย
วชิกายใจชอบประกอบการ

ตั้งกายกรรมเมตตาตามหากุศล

ช่วยขววยชวณกิจธุระทุกสถาน
เช่นเจ็บไข้รักษาพยาบาล
ร้อนรำคาญเคืองเข็ญจักเย็นลง

ตั้งวจีกรรมเจตนเมตตาหมาย
ช่วยชวณชววยกิจธุระซึ่งประสงค
เช่นสั่งสอนกล่าวธรรมเนื่องจำนง
แม้โดยตรงลับหลังคงคงเคิม

ตั้งมโนกรรมประเภทเมตตาจิต
เห็นแก่มิตรคติประโยชน์โปรดส่งเสริม
ถึงต่อหน้าลับหลังยังจุนเจิม
ช่วยคิดเพิ่มพูนผลกุศลทวี

แบ่งปันลาภที่ได้ให้โดยชอบ
ต้องระบอบแบบเบื่องเรื่องหน้าที่
ไม่จำเพาะแต่ตนเป็นผลดี
สามัคคีมีพลหมุ่ยืนอยู่นาน

รักษาศีลเสมอกันอันมิขาด
จึงสามารถรู้จักสมัครสมาน
ไม่ไต่เตียงเกียงงอนร้อนรำคาญ
สันอาการรังเกียจเบียดเบียดกัน

ความเห็นร่วมเสมอภาคหลากคุณค่า
ปรารถนาเปลื้องทุกข์ถึงสุขสันต์
ไม่วิวาทบาดหมางสร้างโทษทัณฑ์
ความสัมพันธ์จะกระชับไม่ถลบักลาย

ธรรม 6 อย่างนี้ ทำผู้ประพฤติให้เป็นที่รัก
ที่เคารพของผู้อื่น เป็นไปเพื่อสงเคราะห์
กันและกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกัน

อายตนะภายใน 6

หรืออินทรีย์ 6

อายตนะภายนอก 6

หรืออารมณ์ 6

วิญญาณ 6

1. อาศัยรูปกระทบตา
เรียก จักขุวิญญาณ
2. อาศัยเสียงกระทบหู
เรียก โสทวิวิญญาณ
3. อาศัยกลิ่นกระทบจมูก
เรียก ชานวิญญาณ

ผู้ประพฤติกฎประจำธรรมหกอย่าง
เป็นหนทางมันเหมาะสงเคราะห์หมาย
ผู้น้อยอ่อนน้อมนบเคารพมิวาย
อยู่สบายร่วมสมัคสามัคคี

อายตนะภายในว่าไว้หก

จักขุขยับกล่าวความตามวิถี
ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ หมายถึง
หรืออินทรีย์หกเรียกสำเนียงขัณฑ์

อายตนะภายนอกนอกแท้เที่ยง

คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส
อารมณ์หกสำเนียงเรียกรวมบริดี
ธรรมมนัสต่างกระทบพบอารมณ์

วิญญาณหกยกขยายเพื่อคลายคลี่

จักช่วยชี้จำเพาะพอเหมาะสม
รูปกับใจเกาะเกี่ยวกันเกลียวกลม
เกิดอารมณ์รู้สึกนึกเนื่องนิจ

รูปกระทบตาเห็นเช่นระบุ

เรียกจักขุวิญญาณประธานสนิท
เสียงกระทบหูฟังถึงที่คิก
ทุกชนิดได้ยิน โสทวิวิญญาณ
กลิ่นกระทบจมูกอยู่รู้ประจักษ์
ทุกสิ่งมักพระพายโชยชายผ่าน
คันธารมณเฑิมคู้ระมาณ
ชานวิญญาณกำหนดเป็นกฎมา

4. อาศัยรสกระทบดิน
เรียก ชิวหาวิญญาณ

รสกระทบดินพร้อมจึงย่อมรู้
เมื่อชิมคู้ได้รสหมกกังขา
จะจืดกร่อยถอยรโสหรือโอชา
เรียกชิวหาวิญญาณประมาณประมาณ

5. อาศัยไผ่ภูริัพพะกระทบกาย
เรียก กายวิญญาณ

ไผ่ภูริัพพะกระทบกายนึกหมายมั่น
สารพันย่อมรู้ยู่ถึถ้วน
กายวิญญาณพานพะตามกระบวน
ที่รู้ควรเป็นทุกข์หรือสุขใจ

6. อาศัยธรรมเกิดกับใจ
เรียกมโนวิญญาณ

মনะนึกเรื่องก็ก่อกำเนิด
คือธรรมเกิดกับจิตแห่งนิสัย
ด้วยมโนวิญญาณการสิ่งไร
รู้สึกในเรื่องราวผ่านเข้ามา

สัมผัส 6

ยังธรรมอันบัญญัติผัสสะหก
จักหยาบยักขึ้นแสดงแห่งคุณค่า
เพราะสัมผัสเป็นเหตุเกิดเวทนา
ด้วยรวมอายตนะกะวิญญาณ

อายตนะภายในมีตาเป็นต้น
อายตนะภายนอกมีรูปเป็นต้น
วิญญาณมีจักขุวิญญาณเป็นต้น

ตาหุจมุมกั้นกายใจหมายจะนี้
คืออินทรีย์หกประจักษ์ตามหลักฐาน
อารมณ์หกยกสู่ประตุทวาร
อีกวิญญาณหกกระทบประสบกัน
เรียกชื่อเสียงเรียงชัดแห่งผัสสะ
ตามอายตนะภายในกายนั้น
เช่นจักขุสัมผัสจักตัมพันธ์
เรียงลดหลั่นลำดับไม่กลับกลาย

กระทบกันเรียกว่าสัมผัส
มีชื่อตามอายตนะภายใน 6
คือ จักขุ โสตะ ชานะ ชิวหา กาย
มโน (สัมผัส)

เวทนา 6

สัมผัสเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา
เป็นสุขบ้างทุกข์บ้าง ไม่ทุกข์ไม่สุขบ้าง
มีชื่อตามอายตนะภายใน 6
คือ จักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย
มโน (สัมผัสสชาเวทนา)

ธาตุ 6

1. ปฐวีธาตุ คือธาตุดิน
2. อาโปธาตุ คือธาตุน้ำ
3. เตโชธาตุ คือธาตุไฟ
4. วาโยธาตุ คือธาตุลม
5. อากาศธาตุ คือช่องว่างมีในกาย
6. วิญญาณธาตุ คือความรู้อะไรได้

สัตตกะ คือหมวด 7

อปริหานิยธรรม คือธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่ง
ความเสื่อม มี 7 อย่าง

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
2. เมื่อประชุมหรือเลิกประชุม
หรือทำกิจของสงฆ์ก็พร้อมเพรียงกัน

เวทนาหกประสมอารมณ์นี้

ให้รู้สึกเป็นสุขทุกข์ทั้งหลาย
หรือเฉยเฉยไม่สุขทุกข์ใจกาย
เป็นความหมายเวทนามาประจำ
เรียกชื่อเสียงเรียงประจักษ์ตามลักษณะ
อายตนะภายในไม่เกินกำ
ยกตัวอย่างอ้างเห็นอยู่เช่นคำ
จักขุสัมผัสสชาเวทนา

ทุกสิ่งสิ้นอินทรีย์ย่อมมีประโยชน์
คือทั้งโสตะ ฆานะ แม้แต่ ชิวหา
กาย มโน รวมความตามมีมา
เป็นเวทนาเนื่องนับลำดับไป

อันธาตุหกยกค่าเคยสำเหนียก

ธาตุดินเรียกปฐวีมีแต่ไหน
ธาตุน้ำว่าอาโป เตโชไฟ
วาโยใช้สำเหนียกเรียกธาตุลม
อากาศธาตุมากมวลส่วนเรือนร่าง
คือช่องว่างอยู่ในกายผสม
วิญญาณธาตุรู้ความตามอารมณ์
ธรรมนิยมธาตุหกเท่ายกมา

สัตตกะหมวดเจ็ดสำเร็จประสงค์

เครื่องเสริมส่งให้เจริญดำเนินหน้า
ไม่มีความทราวมเสื่อมเอือมระอา
อปริหานิยธรรมย่อมนำไป

ประชุมกันเนื่องนิจเป็นกิจชอบ

ตามระบอบถูกต้องจักผ่องใส
จะประชุมจะเลิกย่อมพร้อมร่วมใจ
พร้อมเพรียงในกิจจะทำเต็มกำลัง

- 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติ
ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้ว
สมทานอยู่ในสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้
- 4. ภิขุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นประธาน
เคารพเชื่อฟังท่าน
- 5. ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

6. ยินดีในเสนาสนะป่า

7. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิขุสามเณรซึ่งมีศีล
ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา
ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข
ธรรม 7 อย่างนี้ตั้งอยู่ในผู้ใดมีแต่
ความเจริญฝ่ายเดียว

อริยทรัพย์ 7

ทรัพย์คือคุณงามความดีที่มีในสันดานอย่าง
ประเสริฐ เรียกอริยทรัพย์ มี 7 อย่าง

- 1. ศรัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ
- 2. ศีล รักษากาย วาจาให้เรียบร้อย
- 3. หิริ ความอายต่อบาปทุกจริต
- 4. โอตกัปปะ สะดุ้งกลัวต่อบาป

ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติ

ไม่กำจัดสิ่งพระองค์ทรงสอนสั่ง
สมทานสิกขาบทประณตประนัง
ในธรรมดังพุทธองค์ทรงประทาน

ภิขุใดใหญ่อยู่ในหมู่สงฆ์

เชื่อฟังจนอบนอบเคารพท่าน

ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากมักมากทะยาน

ละสันดานชั่ววินัยแม่โจรจา

อยู่วิเวกสงัดมันไม่หวั่นไหว

ยินดีในเสนาสนะป่า

บรรพชิตมิตรใดยังไม่มา

ตั้งปรารถนาเข้าสู่อยู่อาราม

ส่วนเพื่อนผู้อยู่แล้วให้แผ้วผ่อง

สุขสมปองเปรมกมลพันหยาบหยาม

ธรรมนี้อยู่กับใครใจคงงาม

ประสบความจำเจริญเกินคาดคิด

อริยทรัพย์ความดีที่ประเสริฐ

ซึ่งก่อเกิดในกมลกุศลประสิทธิ์

ประมวลดทรัพย์เบ็ดเสร็จเจ็ดชนิด

อบรมจิตตั้งเต็มเพิ่มบำเพ็ญ

ศรัทธาเชื่อสิ่งล้วนที่ควรเชื่อ

สิ่งอันเหลือวิสัยใครจักเห็น

ศีลประพฤดิเรียบร้อยใช้น้อยเป็น

คำเข้าเย็นรักษากายาวัจ

หิริความกระตาคออายต่อบาป

ไม่จ้วงจาบอาจเอื่อมท่าเสื่อมศรี

โอตกัปปะคือตัวกลัววราศี

กลัวบาปมีติดทนไปจนตาย

5. พาหุสัจจะ ผู้เคยได้ยินได้ฟังมาก
คือจำทรงธรรม วัชิลปิทยามาก
6. จาคะ สละให้บั้นสิ่งของ ๆ ทุน
แก่คนที่ควรให้บั้น
7. ปัญญา รอบรูสิ่งที่ เป็นประโยชน์
และไม่เป็นประโยชน์

อันพาหุสัจจะกะความรู้
คือเป็นผู้ศึกษามากหลาย
สละทรัพย์สินของต้องแบายกาย
จาคะหมายผู้ล้นควรรให้บั้น
สิ่งซึ่งเห็นและมีเห็นเป็นประโยชน์
คุณและโทษรู้อย่างทุกสิ่งสรรพ
จงประมวลครวญใครให้สำคัญ
พึงใช้ปัญญาตรองต้องพิจารณา

สัปปริสธรรม 7

ธรรมของสัตบุรุษ เรียกสัปปริสธรรม
มี 7 อย่าง

1. ธัมมัญญตา รู้จักเหตุ เช่น
รู้ว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข
สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์
2. อัตถัญญตา รู้จักผล เช่น รู้จักว่า
สุขเป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ทุกข์เป็นผล
แห่งเหตุอันนี้
3. อัตถัญญตา รู้จักตนว่า โดยชาติตระกูล
ยศศักดิ์ สมบัติ บริวาร ความรู้และ
คุณธรรมเพียงเท่านี้ ๆ แล้วประพฤติ
ให้สมควร
4. มัตถัญญตา รู้ประมาณแสวงหา
เครื่องเลี้ยงชีพโดยชอบ
5. กาลัญญตา รู้จักกาลรู้จักเวลา
อันควรที่ประกอบกิจนั้น ๆ

สัปปริสปัญญาธิของสัตบุรุษ

ยังมนุษย์ถ้วนหน้าผาสูกสานต์
คุณธรรมนำคนผลบันดาล
เจตประการพึงสดับประคับประคอง
ธัมมัญญตาเป็นผู้รู้จักเหตุ
คือสังเกตซึ่งสุขทุกข์ทั้งผอง
ทราบต้นตอข้อความตามทำนอง
แก้มลของสิ่งนี้มีอย่างไร
อรรถัญญตาเป็นผู้รู้จักผล
ที่แยบยลยังเห็นเป็นใน
ทราบเนื้อความตามผลคนทำไป
ประจักษ์ในเหตุผลพันประมาณ
อรรถัญญตาตัวเราเล่ารู้จัก
ทั้งยศศักดิ์สมบัติพัสถาน
ชาติตระกูลชั่วดีบริวาร
ประพฤติการสมควรประมวลประเมิน
มัตถัญญตาพอเพียงเลี้ยงชีพอยู่
คือเป็นผู้ประมาณทำนสรรเสริญ
กาลัญญตารู้จักกลางนค่านิน
ความจำเรือกอปรกิจสัมฤทธิ์ทวี

- 6. ปริสัญญูตา รู้จักประชุมชน และกิจการที่
ประพฤติก่อประชุมชนนั้น ๆ ว่า
หมิ่นเมื่อเข้าไปหาต้องทำกิจการพุกจา
อย่างนี้ เป็นต้น
- 7. บุคคลไปรปริญญูตา รู้จักเลือกบุคคล
ว่าผู้นั้นเป็นคนดีหรือไม่ดี ควรคบหรือ
ไม่ควรคบ

ปริสัญญูตานำชายช้วน
ประชุมชนรู้จักมรรควิถี
ความประพฤติกริยาพุกจาคี
ชั้นชนมีหลายเหล่าจงเข้าใจ
บุคคลัญญูตายี่งนำรัฐ
บุคคลผู้พานพบควรคบใคร
มนุษย์มีที่ชั่วโดยทั่วไป
เลือกคบให้เหมาะสมนิยมกัน

โพชฌงค์ 7

อันโพชฌงค์องค์เจ็ดมีเสร็จสรรพ

เพื่อความดับทุกข์ ได้ตั้งหมายมั่น
เครื่องกำจัดขันธ์กิเลสเหตุพัวพัน
หนทางอันรัฐยี่งเห็นจริงแท้

สิ่งที่ทำค่าที่กล่าวเรื่องราวล้วน

สติควรระลึกไว้ได้แน่วแน่

ธัมมวิจยะต้องสอดส่องแล

เลือกเฟ้นแต่ธรรมล้วนควรกับตน

ความเพียรคือวิริยะไม่ละลด

การณ้ปรากฏรังสฤษฏ์สัมฤทธิ์ผล

ปีติความซาบซ่านสรวญกมล

สาธุชนอิมเอมสุขเปรมปรีดิ์

ปีสัทธาริสงบกายใจหมายมุ่ง

อารมณ์พึงชานจริตปีติ

ความตั้งใจไว้มั่นเป็นอันดี

ดวงจิตมีสมาธิมีละเลย

ถือธรรมเป็นอารมณ์สมคุณค่า

อุเปกขาท่าทางความวางเฉย

สัมโพชฌงค์องค์เจ็ดเสร็จภิเปรย

ทำจนเคยสุโขถึงโพธิญาณ

- 1. สติ ความระลึกได้
- 2. ธัมมวิจยะ ความสอดส่องธรรม
- 3. วิริยะ ความเพียร
- 4. ปีติ ความอิ่มใจ
- 5. ปีสัทธา ความสงบใจและอารมณ์
- 6. สมาธิ ความตั้งใจมั่น
- 7. อุเปกขา ความวางเฉย

อัฐฐกะ คือหมวด 8

โลกธรรม 8 ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลก
อยู่และเป็นไปตามธรรมนั้น ส่วนที่น่า
ปรารถนามี 4 คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข
ส่วนที่ไม่น่าปรารถนามี 4 คือ
เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์

ลักษณะทัศนธรรมวินัย 8 ประการ

ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อ :-

1. ความกำหนัดข้อยมใจ
2. ความประกอบทุกข์
3. ความสะสมกองกิเลส
4. ความอยากใหญ่
5. ความไม่สันโดษ
6. ความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ
7. ความเกียจคร้าน
8. ความเลียงยาก

พึงรู้ว่าธรรมเหล่านั้นไม่ใช่ธรรม
ไม่ใช่วินัยคำสั่งสอนของพระศาสดา
ธรรมเหล่านี้เพื่อความเป็นไปตรงกันข้ามกับ
ที่กล่าว ชื่อว่าเป็นธรรมเป็นวินัยเป็นคำสั่งสอน
ของพระศาสดา

อัฐฐกะหมวดแปดแควดล้อมล้วน

ธรรมทั้งมวลปฏิบัติบรรพัตฐาน
เครื่องครอบงำสัตว์วิเศษดวงมาน
แปดประการเป็นสุขเป็นทุกข์มี

คือลาภ ยศ สรรเสริญ จำเริญ สุข
นินทา ทุกข์ ลาภลดยศ เสื่อมศรี
ส่วนอันเป็นอัฐฐารมณว่าดี
อีกส่วนที่อันอัฐฐารมณว่าทราม

ธรรมวินัยพุทธองค์ทรงสั่งสอน
ในกาลก่อนสืบอนุสนธิลากลันหลาม
ผู้หยาบขุ่นอย่างบ้างผิดความ
บ้างถูกตามธรรมที่มีแสดง
ลักษณะทัศนระบิลระบบ

แห่งธรรมครบแปดชนิดลิติตถแสดง

ธรรมเหล่านี้เพื่อรักษาหนักแรง
เพื่อแสวงซึ่งทุกข์รุกรทวิ
เพื่อสะสมกองกิเลสมูลเหตุหนึ่ง
เพื่อความซึ่งอยากใหญ่ใช้วิถี
เพื่อความไม่สันโดษทุกข์โทษมี
เพื่อคลุกคลีสังสรรค์กันพรังพรู
เพื่อให้เป็นไปตามความเกียจคร้าน
เพื่อเป็นการเลียงยากลำบากอยู่

มิใช่ธรรมล้ำค่าอันตราตรู
พิเคราะห์เหตุ โอวาทปราศเคลือบแคลง

ธรรมเหล่านี้ตรงข้ามความตั้งกล่าว
ในเรื่องราวที่ล้วนประมวลแสดง
นั่นคือธรรมคำสั่งสอนแต่ก่อนแสดง
ประจักษ์แจ้งแจ่มนับชั่วกัปกาล

มรรคมืองค์ 8

1. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ
2. สัมมาสังกัปปะ คำริชชอบ
3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ
4. สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ
5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ
6. สัมมาวายามะ เพียรชอบ
7. สัมมาสติ ระลึกชอบ
8. สัมมาสมาธิ ตั้งใจไว้ชอบ

นวกะ คือหมวด 9

มละ คือมละทิน ความมัวหมองของใจ 9 คือ

1. โกรธ ชื่อโกรธา
ความขัดเคืองเป็นสมุฏฐานของโทสะ
2. ลบหลู่บุญคุณท่าน ชื่อ มกัชะ
3. ริษยา ความไม่พอใจเกิดกตัตถรอน
ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ชื่ออิสสา
4. ตระหนี่ ขี้เหนียว หวงสิทธิ์
ต่าง ๆ ชื่อ มัจฉริยะ
5. มายา ความเสแสร้งด้วยเล่ห์กล
อำพรางให้เขาเข้าใจผิดบิดเบือน
ความจริง

มรรคมืองค์แปดประมวลส่วนประกอบ

ความเห็นชอบรอบรู้อยู่ทุกคำ
คำริชชอบด้วยใจใช้วิจารณ์
มีโวหารเจรจาชอบอารมณ์
กระทำการงานชอบประกอบกิจ
เลี้ยงชีวิตชอบวิเคราะห์ให้เหมาะสม
ทำความเพียรชอบช่องท้องนิยม
ความชื่นชมจักทวิเช่นมีมา
ตั้งสติชอบมั่นไม่หวั่นไหว
จงตั้งใจชอบมิขาดที่ปรารณา
แปดประการสำคัญใช้ปัญญา
ได้ชื่อว่ามรรคแสดงสันแคลงกลาง

นวกะหมวดเก้าเรื่องราวน้อย
รวมรวรอยมละทินสันแก้อย่าง
มละความเศร้าหมองไม่ผ่องสะอาด
เป็นช่องทางก่อเหตุกิเลสทวี

ความโกรธคือโกรธา โทสะร้าย
เคืองระคายขัดใจมิใช่ที่
มักชะคือหลู่บุญคุณท่านมี
ล้วนไม่ดีด้วยต้องหมองอุรา
นึกทำลายหมายรอนทอนลาภผล
ของบุคคลอื่นกตริษยา
เหนียวในสิ่งทั้งปวงหวนนานา
ได้ชื่อว่าตระหนี่มีมละทิน
ความปกปิดบิดเบือนเหมือนแสร้งเส
แต่งสมเล่ห์ลวงกันห้วนถวิล
เชิงเขี้ยวชาณุมารยาเป็นอาจิน
จุตราทินคือยังความกัवल

6. มักอวด ความผยอง เทอเทียม
ชาติตระกูล ความรู้ ชื่อสาถะยะ
7. ความหลอกลวงด้วยคำพูดก็ดี
ด้วยแสดงกิริยาทางกายก็ดีชื่อมุสาวาท
8. มีความปรารถนาลามก เช่นหลงใหล
เขาเข้าใจผิดว่า ตนมีศรัทธามีศีล
เป็นต้น ชื่อปาปิฉณา
9. เห็นผิด ก็เห็นนอกกลุ่มนอกราง
เห็นผิดจากคลองธรรม เช่นเห็นว่า
ทำดีไม่ได้ดี เป็นต้น ชื่อมิฉณาปฏิฐิ

ทสกะ คือหมวด 10

อกุศลกรรมบถ 10

เป็นทางแห่งทุกคติ เป็นความประพฤติชั่ว
เรียกว่าทุจริตก็ได้ จัดเป็นกายกรรม 3
วจีกรรม 4 มโนกรรม 3

1. ปาณาติบาต การทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง
2. อทินนาทาน ถูเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้
3. กามสุมิฉณาจาร ประพฤติผิดในกาม
4. มุสาวาท พูตเท็จ
5. บิสุณวาจา พุตส่อเสียด

สาถะยะทำโตอวทไ้ผ้อยง
จักเสรำหมองใจลับกิตสืบสน
มุสาวาทพูตปลสลดกมล
หลอกลวงคนอื่นทำความอำพราง
ความมุ่งมากปรารถนาที่ลามก
คือหยาบยกตัวมีดีทุกอย่าง
ปาปิฉณาชวนคิดไปผิดทาง
คำกล่าวอ้างเสกสรรสุกพรรณนา
หากทำชั่วทำดีไม่มีผล
กรรมของคนผู้คิดเป็นมิฉณา
เห็นผิดจากคลองธรรมพระสัมมา
ปฏิบัติพานอกลุ่มไม่ควร

ทสกะหมวดสิบธรรมหยาบยก

จักสาธกขึ้นกล่าวเล่าหลายส่วน
ความเสกแห่งธรรมนำประมวล
คิดใคร่ครวญด้วยดีคงคลี่คลาย

อกุศลกรรมบถกำหนดเนื่อง

อยู่ในเรื่องทุจริตดิชิตขยาย
การกระทำทางวาจาใจกาย
สิบอย่างหมายชั่วช้าเป็นราศี

การฆ่าสัตว์ชั้ทำบาปกรรมก่อ

การลักฉ้อผิดศีลพระชินสีห์
ประพฤติผิดในกามก็ตามที่
สามอย่างนี้ทุจริตผิดทางกาย
พูตเท็จหนึ่งฟังชังชวนรังเกียจ
พูตส่อเสียดอีกอย่างทางเสียดหาย

6. ผรุสวาจา พุคคำหยาบ
7. สัมผัสปลาดปะ พุคเพื่อเจ้า
8. อภิชฌา โลกอยากได้ของเขา
9. พยาบาท ปองร้ายเขา
10. มิจฉาทิฏฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม

กุศลกรรมบถ 10

เป็นทางแห่งสุคติเป็นความประพฤติดี
เรียกว่าสุจริตก็ได้ จัดเป็นกายกรรม 3
วจีกรรม 4 มโนกรรม 3

1. เว้นจากทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง
2. เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้
3. เว้นจากประพฤตินอกในกาม
4. เว้นจากพูดเท็จ
5. เว้นจากพูดส่อเสียด
6. เว้นจากพูดคำหยาบ
7. เว้นจากพูดเพื่อเจ้า
8. ไม่โลภอยากได้ของเขา
9. ไม่พยาบาทปองร้ายเขา
10. เห็นชอบตามคลองธรรม

พูดคำหยาบพูดเพื่อเจ้า วนวย
สืออย่างหมายกล่าวคำผิดธัมโม
 โลก อยากได้ของเขาเอามีชาติ
พยาบาทปองร้ายไม่สุโข
เห็นผิดจากคลองธรรมสัมพุทโธ
 ค้ำยมโนทุจริตติคมถิน

ข้างกุศลกรรมบถกำหนดนับ
 ตามตำหรับสุจริตเป็นนิจสิน
 ไม่กระทำชั่วเป็นอาฉิน
 ปราศราคินผุดผ่องที่ต้อการ
 ค้ำยมวิสุจริตไม่ผิดพลัง
 พุคจริงจิงหนักแน่นมีแก่นสาร
 ค้ำยมโนสุจริตติตสันตทาน
 ไม่คิดค้ำนชั่วช้ำเปอนราติ

เว้นฆ่าสัตว์เล็กทำบาปกรรมก่อ
เว้นลักฉ้อถือศีลพระชินสีห์
เว้นจากผิดในกามก็ตามที
 ตามอย่างนสุจริตคิดทางกาย
เว้นพูดเท็จเกิดทั้งสังรังเกียร
เว้นส่อเสียดอีกอย่างทางเสียหาย
เว้นพูดหยาบพูดเพื่อเจ้าวนวย
สืออย่างหมายกล่าวคำต้อธัมโม
เลิกอยากได้ของเขาเอามีชาติ
เลิกพยาบาทปองร้ายได้สุโข
เห็นชอบตามคลองธรรมสัมพุทโธ
 ค้ำยมโนสุจริตปลิดิมถิน

บุญกิริยาวัตถุ 10

คือ หลักการทำบุญเป็นที่ตั้งแห่งอันสงส์

บุญสำเร็จด้วย :-

1. ทานมัย การบริจาคทาน
2. ศีลมัย การรักษาศีล
3. ภวานมัย การเจริญภavana
4. อปจายนมัย การประพฤติด้อมตน
ต่อผู้ใหญ่
5. เวยยาวัจจมัย การช่วยชวนชวาย
ในกิจที่ชอบ
6. บัณฑิตทานมัย การให้ส่วนบุญ
7. บัณฑิตานุโมทนามัย การอนุโมทนาส่วนบุญ
8. ธัมมัสสวนมัย การฟังธรรม

บุญกิริยาวัตถุประสงค์

สืบอย่างจงทำกิจเป็นนิจสิน

หลักการบุญหนุนเนื่องเปลื้องราคิน

สมถวิลทานมัยคือให้ทาน

ศีลมัยไม่ขาดที่ปรารภณา

ด้วยรักษาศีลสัจปัสถาน

บุญสำเร็จเสร็จกุศลผลบันฑกาล

ให้เชี่ยวชาญเจริญภวานามัย

ประพฤติกว้เรียบริ้อยคอยอ่อนน้อม

ทำตนพร้อมเชิดชูท่านผู้ใหญ่

บุญสำเร็จเสร็จจงที่ตั้งใจ

อปจายนมัยไหนเทียมทัน

ช่วยทำกิจที่ชอบกอบปรชวนชวาย

เช่นด้วยกายด้วยทรัพย์ช่วยขยัน

คือเวยยาวัจจมัยเข้าใจกัน

ผลบุญบันฑกาลเสร็จสำเร็จลง

อุทิศแบ่งส่วนบุญการุญหมาย

แก่ผู้ตายหรือเป็นเช่นประสงค์

เป็นบัณฑิตทานมัยตั้งใจจง

บุญก็จงจักเสร็จสำเร็จพลัน

บัณฑิตานุโมทนามัยนำคิด

ด้วยตั้งใจแน่วแน่มิแปรผัน

โมทนาส่วนบุญคุณอนันต์

เพื่อช่วยกันปลุกฝังพลังใจ

การฟังธรรมเทศนาปัญญาเพิ่ม

เพื่อส่งเสริมความกตัญญูฝังใจ

เชื่อว่าธัมมัสสวนมัย

เวลาใดควรฟังถึงพาทิ

9. ธรรมเทศนามัย การแสดงธรรม

ส่วนแสดงธรรมทานหรือการสอน
แต่กาลก่อนบรรยายได้ถ้วนดี

ธรรมเทศนามัยเข้าใจดี

จนบัดนี้สืบต่อกันแสดง

10. ทิวฏฐุกรรม การทำความเห็นให้ตรง

ทำความเห็นให้ตรงองค์ธรรมผอง

ให้ถูกต้องเข้าใจในทุกแห่ง

คือทิวฏฐุกรรม ธรรมชัดแจ้ง

จักแจ่มแจ้งสมถวิลในวิญญา

ธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ 10

มวลธรรมอันบรรพชิตพึงนิจเสมอ

สิ่งซึ่งเลอเลิศล้ำธรรมกถา

ผู้บวชเรียนปฏิบัติเต็มศรัทธา

กาย วาจา ใจ เพื่อเอื้ออาทร

ให้ต้องตามความนิยมเป็นสมณะ

ธรรมอันพระพุทธรองค์ทรงสั่งสอน

พิจารณาเนื่องเนื่องเครื่องสังวร

ในวงจรบรรพชิตคิดใคร่ครวญ

ว่าเพศเราแตกต่างทางคฤหัสถ์

ปฏิบัติกิจยาสง่าสงวน

การเลี้ยงชีวิตเราแล้วพอควร

ทำตัวล้วนเลี้ยงง่ายสบายดี

อาการกายวาจาหน้าพินิจ

บรรพชิตคิดควรให้ถ้วนดี

ความประพฤติใช่เท่าเพียงเรามี

ทำให้ตีพูนเพิ่มกว่าเดิมนี้

ตัวเราเองดีเราเผื่อคำหนี

โดยศีลดีเทียบได้หรือไม่

ผู้รู้แล้วตรองตริตีเทียบกัน

โดยศีลอันทรงไว้ใช้วิจารณ์

1. ว่า บัดนี้เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว

ควรทำอาการกิจยาของสมณะ

2. ว่า การเลี้ยงชีวิตเราเนื่องด้วย

ผู้อื่น ควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย

3. ว่า อาการกายวาจาย่างอื่นที่เรา

จะต้องทำให้ดีขึ้นกว่านี้ยังมีอีกมาก

ไม่ใช่เพียงเท่านี้

4. ว่า ตัวเราเองดีเทียบตัวเราเอง

โดยศีล ได้หรือไม่

5. ว่า ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วดีเทียบเรา

โดยศีล ได้หรือไม่

6. ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรัก
ของชอบใจทั้งสิ้น

บรรพชิตพินิจดูให้รู้แจ้ง
หมดเคลือบแคลงเรื่องราวทั้งกล่าวพาน
ของรักของชอบใจไหนมิปาน
พบกับการพลัดพรากไปจากตน

7. ว่า เรามีกรรมเป็นของตัว
เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว

กรรมเป็นของตัวเราเล่าประจักษ์
อยู่ในหลักศาสน์แสดงแห่งนุสนธิ์
เราทำดีก็ตอบชอบกมล
ทำชั่วผลชั่วสนองกฎของกรรม

8. ว่า วันคืนล่วงไป ๆ
บัดนี้เราทำอะไรอยู่

วันคืนล่วงเลยไปครรรไลดับ
โดยลำดับกลบกลายเป็นหลายฉนำ
บัดนี้ตัวเราได้สิ่งใดทำ
เป็นประจําหมั่นพินิจพิจารณา

9. ว่า เรายินดีในที่สังข์หรือไม่

ในถึงที่มีชนบสงบสงัก
หรือรกรกฐ์เสนาสนะบ่า
บรรพชิตคิกะเนทุกเวลา
เปรมปรีดาหรือไม่ใครยินดี

10. ว่า คุณวิเศษของเรามีหรือไม่
ที่จะให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขินในเวลา
เพื่อนบรรพชิตถามในกาลภายหลัง

คุณวิเศษของเราเล่าจำเพาะ
พึงพิเคราะห์ไกร่ครวญจงถ้วนถึ
อย่าอวดโอ้โวไปมิไม่มี
เป็นวิธีที่ช่วยแก้ช่วยอาย

นาถกรณธรรม

นาถกรณธรรมรำลึกถึง
คือที่พึงแห่งจิตลิติตขยาย

คือธรรมเป็นที่พึงของใจ 10

1. คีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย

ศีลประพตติเรียบร้อยค่อยสบาย
วาจากรู้เจียมเสียมงาม

2. พหุสัจจะ ความได้สกับครบฟังมาก
อันพหุสัจจะนำรู้เล่า
คือการเอาใจใส่ทั้งใต้ตาม
ใต้ฟังมากเรียนมากหลากรู้ความ
พยายามจจจำนำขบคิด
3. กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีเพื่อนดีงาม
ผู้ใดได้เพื่อนที่ดีงามพร้อม
ประโยชน์ย่อมบังเกิดประเสริฐประสิทธิ์
ชื่อสำเนียงเรียกว่า กัลยาณมิตต์
รักร่วม จิต ร่วมทุกข์สุขสบาย
4. โสวจิตตสา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย
ผู้ว่างอนสอนง่ายสบายแน่
เช่นพ่อแม่ตักเตือนไม่เชื่อนเฉย
โสวจิตตสาอย่าละเลย
คำซึ่งเคยสอนสั่งฟังโดยดี
5. กิงกรณียะสุ ทักขตา ความขยันเอาใจ
ใส่ในกิจธุระของเพื่อน
ความหมั่นเอาใจใส่ในธุระ
เช่นสละแรงกายช่วยคลายคลี่
แก่เพื่อนตามสามารถโอกาสมี
กิงกรณียะสุกิจจา
6. ธรรมกามตา ความใคร่ในธรรมที่ชอบ
ความอยากหรืออยากเห็นเป็นเป็นแยียงอย่าง
รวมทั้งทางธรรมวินัยใคร่ศึกษา
สรรพศิลปกิจวิทยา
ธรรมกามตาความตามยุบ
7. วิริยะ เพียรเพื่อละความชั่ว
ประพฤติกามตี
พากเพียรละความชั่วไม่กลัวเกลือก
ล้วนแต่เลือกทำดีทีผล
วิริยะเพียรประจำจักนำตน
เปรมกมลสุขสมอารมณ์ป้อง
8. สันโฆษ ยินดีด้วยผ่าน่งผ้าห่ม
อาหาร ที่นอนที่นั้งและยาตามมีตามได้
ผู้ใดมีสันโฆษประโยชน์เห็น
ความจำเป็นเพื่อทมิสิ่งของ
เพียงตามมีตาม ได้ไว้ครอบครอง
ทุกอย่างต้องยินดีเท่ามั้นั้น

- 9. สติ จำการที่ได้ทำและคำที่พูดแล้ว
    แม่นานได้
- 10. ปัญญา รอบรู้ในกองสังขารตามเป็นจริง
    อย่างไร

สติความระลึกไว้ได้แน่นอน
เรื่องราวแม่นานคงจำทรงมั่น
รู้กองสังขารตามจริงทุกสิ่งอัน
ด้วยใช้ปัญญาครองต้องพิจารณา

กถาวัตถุ

- คือ ถ้อยคำหรือเรื่องที่ควรพูด
หรือหลักของการพูดมี 10 อย่าง
- 1. อัปปัจฉกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้
    มีความปรารถนาน้อย
  - 2. สันตุฏฐิกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้สันโดษ
  - 3. ปวีเวกกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้สงัดกาย
    สงัดใจ
  - 4. อสังสัคคกถา ถ้อยคำที่ชักนำไม่ให้
    ระคนด้วยหมู่
  - 5. วิริยารัมภกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้
    ปรารถนาความเพียร
  - 6. ศีลกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล
  - 7. สมาริกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจ
    ให้สงบ
  - 8. ปัญญาถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา
  - 9. วิมุตติกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้ใจ
    พ้นจากกิเลส

กถาวัตถุธรรมคำควรกล่าว
พูดในราวเรื่องเห็นเป็นแก่นสาร
ประโยชน์ช่วยทวยชนพื้นประมาณ
มีหลักการสืบอย่างทางพูดจา
ความมักน้อยถ้อยคำชักนำนับ
เกี่ยวเนื่องกับอัปปัจฉกถา
สันตุฏฐิถ้อยคำชักนำพา
ให้เห็นว่าสันโดษประโยชน์ทวี
ปวีเวกกถาถ้อยปราศรัย
ชักนำใจกายสงัดจรัสวิถี
อสังสัคคกถาคำพาที่
ไม่คลุกคลีหมู่คณะเข้าระคน
วิริยารัมภกถาเล่า
ปรารถนาเอาความเพียรจำเนียรผล
ศีลกถาสมาทานสราญกมต
เพื่อตั้งตนอยู่ในศีลให้งาม
ส่วนสมาริกถานำพินิจ
ชักนำจิตสงบมั่นไม่หวั่นหวาม
ยังปัญญาถาคำชักนำความ
ให้ตรงตามรู้ทันเกิดปัญญา
พูดชักจูงใจคนพ้นกิเลส
ละมุลเหตุสิ้นสุดวิมุตติกถา

10. วิมุขติญาณทัสสนกถา ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิด
ความรู้ ความเห็นในความพ้นจากกิเลส

อนุสสติ

คืออารมณ์ควรระลึก หรือความระลึกถึงสิ่งที่
ล่วงไปแล้ว เป็นอารมณ์มี 10 อย่าง

1. พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า
2. ธัมมานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระธรรม
3. สังฆานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์
4. ศीलานุสสติ ระลึกถึงศีลของตน
5. จาคานุสสติ ระลึกถึงทานที่ตนบริจาค
แล้ว
6. เทวทานุสสติ ระลึกถึงคุณที่ทำ
บุคคลให้เป็นเทวดา
7. มรณัสสติ ระลึกถึงความตายที่จะมาถึงตน
8. กายคตาสติ ระลึกทั่วไปในกาย
ให้เห็นว่าไม่งาม
9. อานาปานัสสติ ตั้งสติกำหนดลมหายใจ
เข้าออก

วิมุขติญาณทัสสนะจะพหูจา

ให้รู้ภาวะตนหมดมลทิน

อนุสสติคือธรรมเตือนสำนึก

อารมณ์ระลึกความหลังยังถวิล
สิ่งทั้งปวงล่วงมาเป็นอาจิน
ตามระบิลบัญญัติไม่ตักทอน

คือพุทธานุสสติคำระลึก

ความสำนึกพุทธานุสสติ

อันธัมมานุสสติคำบริวาร

เอื้ออาทรนึกบุญคุณพระธรรม

รำลึกบุญคุณพระสงฆ์ทรงศึกษา

คือสังฆานุสสติมีเกินกำ

ส่วนศีลานุสสติคำบริประจำ

คุณเลิศล้ำตนรู้ยังไม่วาย

จาคานุสสติคำบริถึง

ในทางซึ่งบริจาคมีหลากหลาย

เทวทานุสสติคำบริธิบาย

ในคุณหมายนึกคะแนนเป็นเทวดา

มรณัสสติฟังคำนึงผล

นึกถึงตนต้องตายในภายหน้า

รูปปรวนแปรไม่งามตามกายา

กายคตาสตินึกเผ้าตริกตรอง

ลมหายใจยังระรวยค้ำ้วยปรากฏ

นึกกำหนดคนับหมายได้ถูกต้อง

อานาปานัสสติคำบริปอง

ตามทำนองเพ่งรู้ในอุบาย

10. อุปสมานุสสติ ระลึกถึงคุณพระนิพพาน
ซึ่งเป็นที่ระงับกิเลสและกองทุกข์

ถ้านิ่งคุณพระนิพพานสราญวิมุตต์
กิเลสหลุดทุกข์ดับปลื้มสลาย
อุปสมานุสสติคิดมิวาย
เกิดและตายหลุดพ้นผลอนันต์

ปกิณกะ คือหมวดเบ็ดเตล็ด

หมวดเบ็ดเตล็ดเสร็จสิ้นปกิณกะ
กองปรอูปกิเลสเหตุแผกผัน
โทษมหันต์จงพินิจพิจารณา

1. อภิขฌาวิสมโลภะ
ละโมภ อยากรู้ของเขา

ความละโมภโลภมากอยากได้เล่า
ของของเขาอยู่มิขาดปรารภณา
ระทมทุกข์อุกฤษฏ์อภิขฌา

2. โทสะ หรือพยาบาทปองร้าย

ยังพยาบาทจ้องมุ่งปองร้าย

3. โกรธ โกรธ ชัดเคือง

โกรธ คือชัดเคืองเรื่องเหลวไหล

4. อุปนาหะ ผูกโกรธไว้

ผูกโกรธโกรไม่ควรถ้วนเสียหาย

5. มัถชะ ลบหลู่คุณท่าน

อุปนาหะ ความตามบรยาย

มัถชะหมายลบหลู่ผู้มีคุณ

6. ปลาสะ ทีเสมอ ยกตนเทียมท่าน

ปลาสะ คือคนที่ตนเสมอ

ผยองเผยมไม่เข็ดผู้เกอหนุน

7. อีสสา วิชยา คือเห็นเขาได้ก็ทนอยู่ไม่ได้

คิดลิดรอนทอนกุศลผลบุญ

เลวทารุณอีสสาอย่างกล้ากราย

8. มัจฉริยะ ตระหนี่

มัจฉริยะตระหนี่ที่หนักเหนียว

อ้ายยึดเหนี่ยวที่หวงทั้งปวงหาย

9. มายา มารยาคือเจ้าเล่ห์

เสกสรรค์แสวงแต่งเล่ห์เพทุบาย

ล้วนเลวร้ายมายาอย่ากระทำ

10. สาถยยะ ไ้อวค

สาถยยะทำไ้อวคไ้อผยอง

จักเศร้าหมองด้วยจิตคิดถลำ

11. ถัมภะ หัวข้อ	ความหัวข้อคือที่มีประจำ ขึ้นชื่อคำ <u>ถัมภะ</u> ควรระวัง
12. สารัมภะ แข่งทีโดยไม่คำนึงถึง ฐานะหรือภาวะตน	คิดแข่งที่ไม่ <u>รู้ฐานะ</u> <u>สารัมภะ</u> ปฏิบัติเห็นชัดขวาง
13. มานะ ถือตัวว่าดีกว่าเขา เสมอเขา หรือเลวกว่าเขา	การถือตัวมักคิดทำผิดทาง <u>มานะ</u> วางตนไว้ไม่สมควร
14. อติมานะ ดูหมิ่นท่าน ถือตัวจัด ดูถูกเขา หมิ่นเขา	ถือตัวหนักมักหมิ่นเขา <u>สิ้นค่า</u> <u>อติมานะ</u> พินิจคิดถี่ถ้วน
15. มทะ มัวเมา ในรูปเสียง ฯลฯ	<u>มทะ</u> ตัวมัวเมาเฝ้าไคร่ครวญ
16. ปมาทะ เดินเลื้อย ชาติสติ ชาติระวัง	เดินเลื้อยล้วน <u>ปมาทะ</u> ชาติระวัง
-

คิทธิปฏิบัติ

ภาคสุดท้ายฝ่ายคิทธิปฏิบัติ
บทบัญญัติพุทธองค์ทรงสอนสั่ง
ควรประพฤติศีลธรรมเต็มกำลัง
ประโยชน์ยังแก่ตนพันประมาณ

จตุกกะ หมวด 4

กรรมกิเลส คือเครื่องเศร้าหมอง 4

จตุกกะหมวดสี่จักรีเริ่ม

ธรรมพูนเพิ่มปฏิบัติปทัสถาน
กรรมกิเลสเศร้าหมองเมื่อพองพาน
สี่ประการกำหนดกฎสำคัญ

1. ปาณาติบาต
ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง

เจตนาฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
อำมหิตเหตุโหดโทษมหันต์
คือปาณาติบาตกาจกรรจ์
บาปจักพันผูกตนไปจนตาย

2. อทินนาทาน
ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
ควยอาการแห่งขโมย

อทินนาทานการลักทรัพย์
ตามคำหรับับเนื่องเรื่องเสียหาย
เกี่ยวปล้นชิงทรัพย์น่าอัปยศ
เป็นผู้ร้ายแหลกเหลววันเลวทราม

3. กาเมสุมิจณาจาร
ประพฤตินิคมในกาม

กาเมสุมิจณาจารการคบชู้
ลอบสมสู่ร่วมรสแบบบพห้าม
ประพฤตินิคมคิดใจอยู่ในกาม
ไม่คงามอย่ากระทำก่อกรรมเวร

4. มุสาวาท
พูดเท็จ

มุสาวาทพูดเท็จจงตั้ง
ชวนชักชิงอประมาณถึงหลานหลน
ถึงเขียนเท็จกำหนดเข้ากฎเกณฑ์
ทำพิเรนรวมเล่ห์เพทุบาย

อธิบายมุข

คือเหตุเครื่องงนิบหาย 4

1. ความเป็นนักเลงหญิง

ปากวิธีสื่ออย่างหนทางเสื่อม

อย่าอาจเอื้อมแต่คั่งของงนิบหาย

โศกทรัพย์นบอนันต์พลันมลาย

คืออธิบายมุขแท้มีแต่ตรม

ความเป็นนักเลงหญิงสิ่งเสื่อมเสีย

ผิดลูกเมียคบชู้ร่วมสู่สม

แม้ในหญิงแพศยาอย่านิยม

ลอบเซยชมหญิงชายร้ายเช่นกัน

2. ความเป็นนักเลงสุรา

ความเป็นนักเลงเหล่าเอาแต่ดื่ม

เมาจนล้มหลงไหลไปเกินชั้น

เข้าก็เซเย็นก็ฮาสารพัน

ทุกข์โทษทัณฑ์มากมายหลายประการ

3. ความเป็นนักเลงเล่นการพนัน

เรื่องเล่นเบี้ยเสียทรัพย์จนยับย้อย

มากหรือน้อยไม่เห็นเป็นแก่นสาร

เป็นนักเลงเล่นพนันส่อสันดาน

ก่อรำคาญเคืองเข็ญอยู่เป็นนิตย์

4. ความคบคนชั่วเป็นมิตร

การคบหาสมาคมจักสมหมาย

คบสหายผ่องผุดผู้สุจริต

หากคบคนชั่วเข้ามาเป็นมิตร

คอยแต่กิดชก้นำทางต่ำช้า

ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์

คือประโยชน์ปัจจุบัน 4

ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์สี่

ธรรมเป็นที่เกิดกุศลเพิ่มพูนค่า

ยังประโยชน์ปัจจุบันเห็นทันตา

ปฏิบัติมาถึงพร้อมย่อมจำเริญ

1. อุฏฐานสัมปทา
ถึงพร้อมด้วยความหมั่น

ถึงพร้อมด้วยความหมั่นขยันชอบ
เพียงประกอบการทำงานท่านสรรเสริญ
อุฏฐานสัมปทาพาคำเนิน
คุณค่าเกินพอเพียงเลี้ยงชีพ

2. อารักขสัมปทา
ถึงพร้อมด้วยการรักษา

ความถึงพร้อมด้วยค้ำจุนการรักษา
ทรัพย์สินหามาได้ไม่บั่น
อารักขสัมปทาชั่วชาติ
ยิ่งทวีเพิ่มพูนไม่สูญเลย

3. กัลยาณมิตตตา
ความมีเพื่อนเป็นคนดี

ถึงพร้อมด้วยแบบระบบริฐกับเพื่อน
คนแปดเบือนควรถ่างให้วางเฉย
กัลยาณมิตตตาพาเสวย
ผลงอกเงยคบมิตรชนิตดี

4. สมชิวีตา
ความเลี้ยงชีพติดตามสมควร
แก้กำลังทรัพย์ที่หาได้

การเลี้ยงชีพกินอยู่พอเหมาะ
พึงพิเคราะห์ควรมิควรให้ถ่วงดี
ไม่ฟุ่มเฟือยจ่ายเพลินเกินที่มี
สมชิวีตาผาสุกจริง

สัมปรายิกัตถประโยชน์
คือประโยชน์ภายในหน้า 4

สัมปรายิกัตถประโยชน์พร้อม
ภายในย่อมยังสุขไปทุกสิ่ง
ประมวลมีดีอย่างธรรมอ้างอิง
ที่พึงพึงอำนวยแก่ทวยชน

1. สัทธาสัมปทา
ถึงพร้อมด้วยศรัทธา

ความถึงพร้อมยอมเชื่อไม่เพ้อพรั้า
เช่นเชื่อกรรมชั่วก็มีเหตุผล
คือสัทธาสัมปทาจักพาคณ
เปรมกมลสุขกายสบายใจ

2. คีลสัมปทา
ถึงพร้อมด้วยคีล

คีลสัมปทานำพินิจ
วจิตกายพิศุทธิ์ผุดผ่องใส
ถึงพร้อมคีลชินสีห์ไม่มีภัย
ละมุนละไมกิริยาสว่างาม

3. จากสัมปทา
ถึงพร้อมด้วยการบริจาทาน

ถึงพร้อมด้วยทานที่บริจาท
ผู้ตกยากทุกข์ทนหลาถลันหลาม
คือจากสัมปทาพยายาม
เฉลี่ยความสุขช่วยเอื้ออวยทาน

4. บัญญาสัมปทา
ถึงพร้อมด้วยปัญญา

ถึงพร้อมด้วยปัญญาคุณค่าล้ำ
ที่ควรทำควรเว้นเห็นทุกด้าน
คือปัญญาสัมปทาอาโฬหาร
รู้ประมาณบาปบุญคุณโทษมี

มิตตปฏิรูป
คือคนเทียมมิตร 4 จำพวก

มิตตปฏิรูปชนคนเทียมมิตร
หลายชนิดแจจแจงแจ้งอยู่สี่
เป็นจำพวกผนวนับว่าอับริย
คงก็ลักษณะเมื่อปะพบ

- 1. คนปอกลอก
- 2. คนตีแต่พูด
- 3. คนชักชวนไปทางฉิบหาย
- 5. คนหัวประจบ

พวกหนึ่งคนปอกลอกปลิ้นปลอกแน่
พวกตีแต่พูดเสกเสกเสกเสก
พวกชวนทางฉิบหายไม่น่าคบ
หัวประจบอีกพวกผนวนับ

คนปอกลอกมีลักษณะ 4

ลักษณะสี่ชนิดมิตรปอกลอก
ทำอันนอยกยลแบบตามแบบฉบับ

1. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
2. เสียให้น้อยคิดเอาให้ได้มาก
3. เมื่อมีภัยแก่ตัวจึงรีบทำกิจของเพื่อน
4. กบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัว

คนดีแต่พุ่มมีลักษณะ 4

1. เก็บเอาของล่วงแล้วมาปราศรัย
2. อ้างเอาของที่ยังไม่มีมาปราศรัย
3. สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้
4. ออกปากฟังมิได้

คนหัวประจบมีลักษณะ 4

1. จะทำชั่วก็คล้อยตาม
2. จะทำดีก็คล้อยตาม
3. ต่อหน้าว่าสรรเสริญ
4. ลับหลังตั้งนินทา

คนชักชวนในทางฉิบหาย มีลักษณะ 4

คิดอยากได้ฝ่ายเดียวเที่ยวคอยรับ

คิดเสียทรัพย์สินแก่น้อยคอยเอาเยาะ

ตัวมีภัยจึงคิดทำกิจช่วย

คนเพื่อนด้วยเห็นแก่ได้เหลือหลายแหวะ
ประมวลมีสี่ข้อขอนำแนะ
อย่าข้องแวงกับมิตรชนดินนี้

คนดีแต่พุ่มมีลักษณะ

รู้กระจะแจ่มกระจ่างทางสังสรรค์

เก็บเอาของล่วงมาปราศรัยกัน

อ้างเอาอันไม่มีพุ่มภิปราย

สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์

เพียงออกโอษฐ์ฟังพาทลบหน้าหาย

ประมวลมีสี่ข้อขออธิบาย

อันตรายกรายกล้าเจ็บซ้ำใจ

ลักษณะคนหัวประจบ

พอพานพบเห็นแจ้งแห่งนิสัย

จะทำชั่วตัวพลอยคล้อยตามไป

จะทำในทางดีก็คล้อยตาม

จะสรรเสริญเยินยอแต่ต่อหน้า

จะนินทาลับหลังตั้งหยาบหยาม

ประมวลมีสี่ข้อขอรวมความ

มิตรเลวทรามจัญไรอย่าโยคิ

คนชวนทางฉิบหายหลายลักษณะ

หายนะหลากชนดิผิควิดิ

1. ชักชวนดื่มน้ำเมา
2. ชักชวนเที่ยวกลางคืน
3. ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น
4. ชักชวนเล่นการพนัน

คนชวนดื่มน้ำเมาเขาเอาเต็มที
คนอภัยชวนทางเที่ยวกลางคืน
คนชักชวนหลงไหลในการเล่น
คนชวนเป็นนักพนันนั่นเหลือผี
 ประมวลมีตีประการพานเต็มกลืน
 ถูกกักตักดาวยังความกังวล

มิตรแท้ 4 จำพวก

1. มิตรมีอุปการะ
2. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์
3. มิตรแนะนำประโยชน์
4. มิตรมีความรักใคร่

มิตรแท้มีสี่อย่างสร้างคุณค่า
มีอุปการะมิตรประสิทธิผล
มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ทำนุกลม
มิตรเป็นคนแนะนำประโยชน์ไปครปรานี
มิตรยังความรักใคร่ไม่ทิ้งเพื่อน
 ไม่มีมเลือนเปลี่ยนแปลงแห่งหน้ายหนี
 แต่ละพวกผนวกรบคบไว้ดี
 รวมแล้วมีสี่ชนิดมิตรแท้จริง

มิตรมีอุปการะมีลักษณะ 4

1. ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
2. ป้องกันทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
3. เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้
4. เมื่อมีธุระออกทรัพย์ให้เกินออกปาก

มิตรมีอุปการะแจ้งประจักษ์
 ซึ่งตามลักษณะมีอยู่สี่สิ่ง
ปกป้องเพื่อนผู้ประมาทผิดพาดพิง
 คอยท้วงติงป้องกันอันตราย
ป้องกันทรัพย์ทั้งมวลส่วนของเพื่อน
 กลัวจักเกิดอันกลาดกล่นหล่นสลาย
เมื่อมีภัยพึ่งพำนักสบาย
ออกทรัพย์จ่ายช่วยก็เมื่อมีธุระ

มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์มีลักษณะ 4

มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ทำนุมิตร
 ไว้วางจิตแจ้งประจักษ์สี่ลักษณะ

1. ขยายความลับของคนแก่เพื่อน
2. ปกปิดความลับของเพื่อนไม่ให้
แพร่พราย
3. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ
4. แม้ชีวิตก็อาจสละแทนได้

มิตรณะประโยชน์มีลักษณะ 4

1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
2. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
4. บอกทางสวรรค์ให้

มิตรมีความรักใคร่มีลักษณะ 4

1. ทุกข์ ทุกข์ด้วย
2. สุข สุขด้วย
3. ได้เคียงคนที่ทุกข์เคียงเพื่อน
4. รับรองคนที่ทุกข์สรรเสริญเพื่อน

สังคมหัตถุ 4

ขยายความลับเล่ากล่าววาตะ

ทุกขณะบอกมิตรไม่ปิดบัง
ความลับเพื่อนปกปิดอย่างมิดเม็ด
ทุกประเด็นไม่เผยเลยความหลัง
ไม่ทอดทิ้งยามวิบัติระมัดระวัง
แม้ชีพยังสละได้ให้แทนกัน

ยังมีมิตรณะประโยชน์โปรดคนเคราะห์

โดยจำเพาะสี่ชนิดคิติกครองกลัน
ห้ามกระทำชั่วร้ายสารพัน
ให้ตั้งมั่นอยู่ไปในความดี
ให้ฟังสิ่งไม่เคยฟังตั้งประสงค์
ซึ่งเสริมส่งปัญญาสุราศี
อีกบอกทางสวรรค์อันพึงมี
คือช่วยชี้ช่องทางข้างเจริญ

มิตรมีความรักใคร่ไม่เลยละ

ลักษณะสี่ล้วนควรสรรเสริญ
เมื่อมีทุกข์ทุกข์ด้วยช่วยดำเนิน
สุขเหลือเกินสุขด้วยช่วยชื่นใจ
ทั้งได้เคียงคนที่ทุกข์เคียงเพื่อน
ถือเสมือนเรื่องตนทนไม่ไหว
ที่ทุกข์สรรเสริญกลับรับรองไป
รวมอยู่ในสี่ชนิดล้วนมิตรแท้

สังคหัตถุประสงก์

ธรรมยังคงอยู่เพื่อการเผื่อแผ่
อนุเคราะห์กันและกันไม่ผันแปร
ล้วนแล้วแต่ทำให้ชอบใจคน

1. ทาน ให้ปันสิ่งของ ของตนแก่คน
ที่ควรให้ปัน
2. บิยวาจา เจรจาวาจาอ่อนหวาน
3. อັถถจริยา ประพฤติสิ่งที่
ประโยชน์แก่ผู้อื่น
4. สมานัตตตา ความเป็นคนมีตนเสมอ
ไม่ถือตัว

สุขของภคฤหัสถ์ 4

1. สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์
2. สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค
3. สุขเกิดแต่ความไม่ต้องเป็นหนี้
4. สุขเกิดแต่ประกอบกรงานปราศจากโทษ

ความปรารถนาของบุคคล
ที่ได้สมหมายด้วยยก 4

ของควรปันนั้นเพื่อเพื่อผู้อื่น
คือหิบบิยน์เป็นทานการกุศล
บิยวาจากล่าวร่ากมล
อันอັถถจริยาเปรมปราโมทย์
เป็นประโยชน์ปฏิบัติได้สักส่วน
อีกสมานัตตตาน่าใคร่ครวญ
วางตัวล้วนเสมอตน ไปจนปลาย

ความสุขของภคฤหัสถ์จัดไว้สี่
เพื่อผู้ที่ครองเรือนสุขเหมือนหมาย
เก็บออมโภคสมบัติไม่พลัดพราย
สุขใจกายสบายดีด้วยมีทรัพย์
เมื่อมีอยู่รู้ค่าการหาได้
ยามจะใช้ ไตร่ตรองต้องตำหรับ
จ่ายเพื่อพอบริโภคโลกยอมรับ
อันเนื่องนับว่าสุขทุกเวลา
ไม่หิบบิยน์หรือกัของผู้อื่น
จักชุ่มชื่นรื่นรมย์สมคุณค่า
สุขเกิดจากไม่มีหนี้หนานา
ปรารถนาใดเล่าด้วยเรามี
ยึดถือธรรมนำทางสร้างชีวิต
กระทำจิตชอบช่งต้องวิถี
สุขเกิดจากกอบปรกการงานงามดี
สิ้นราคีคงสบายทั้งกายใจ

สิ่งประสงค์สมหมายได้โดยยาก
ปราศจากทำคิมิไฉน

1. ขอสมบัติจึงเกิดแก่เราโดยชอบ
2. ขอยศจงเกิดแก่เรากับญาติพวกพ้อง
3. ขอเราจงรักษาอายุให้ยืนนาน
4. เมื่อสิ้นชีพขอเราจงไปเกิดในสวรรค์

ธรรมเป็นเหตุให้สมหมาย 4

1. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา
2. กิเลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล
3. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยบริจาคทาน
4. บัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา

ขอสมบัติบันดาลยากปานใด

ขอยศไกรเกริกก้องยากพ้องพาน
ขออายุอยู่นานผืนยากยิ่ง
 เมื่อตายจริงยากจะขึ้นผืนสังขาร
ขอเกิดในสรวงสวรรค์ชั้นวิมาน
 ยากบันดาลด้วยไม่ได้ทำดี

ธรรมเป็นเหตุให้สมอารมณ์ประสงค์

ควรรับบงกชจตรองต้องวิถี
 แม้สิ่งสมหมายยากลำบากทวี
 ธรรมทั้งสี่เจริญได้หายกังวล

ควรถึงพร้อมยอมเชื่อไม่เพ้อพรั

เช่นเชื่อกรรมชั่วก็มีเหตุผล
คือสัทธาสัมปทาจักพาทน

เปรมกมลสุขกายสบายใจ

ศีลสัมปทาน่าพินิจ

วิจัยกายพิสุทธ์ผู้ครองใส
 ถึงพร้อมศีลขันสีห์ไม่มีภัย
 ละมุนละไมกิริยาสง่างาม

ถึงพร้อมด้วยทานที่บริจาค

ผู้ตกยากทุกข์ทนหลาถันหลาม
คือจาคสัมปทาพยายาม
 เจริญความสุขช่วยเอื้ออวยทาน

ถึงพร้อมด้วยปัญญาคุณค่าล้ำ

ที่ควรทำควรเว้นเห็นทุกด้าน
คือปัญญาสัมปทาอาโฬาร
 รู้ประมาณบาปบุญคุณโทษมี

ตระกูลมั่งคั่งจะคงอยู่นานมิได้เพราะสถาน 4

1. ไม่แสวงหาพัสดุที่หายแล้ว
2. ไม่บุนทะพัสดุที่คร่ำคร่า
3. ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคสมบัติ
4. ตั้งสตรีหรือบุรุษทุศีลให้เป็นพ่อเรือนแม่เรือน

วงศ์มั่งคั่งคงได้ไม่นานนัก
 เหตุขาดหลักธรรมแสดงแจ้งอยู่ดี
 สิ่งของหายไม่หาซื้อตัวปี
 สิ่งของที่เก่าคร่ำไม่บำรุง
 บริโภคสมบัติลุ่มสัสส่วน
 พอสมควรใช้ว่าตั้งหน้าถลุง
 หากใช้จ่ายไม่ประมาณพานั่งงุง
 เคยเรื่องรุ่งกลับมลายสลายลง
 คนทุศีลเป็นใหญ่ในบ้านช่อง
 การปกครองยับยู่เป็นผุยผง
 กระทำให้เลอะเลือนแปดเปื้อนพงศ์
 ความมั่งคั่งวงศ์ตระกูลสิ้นสูญพลัน

ธรรมของฆราวาส 4

1. สัจจะ สัตย์ซื่อแก่กัน
2. ทมะ รู้จักข่มจิตของตน
3. ขันติ อุตทน
4. จาคะ สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนควรให้ปัน

ยังธรรมของฆราวาสไม่คลาศเคลื่อน
 ผู้ครองเรือนควรประพฤติจงยึดมั่น
 เกิดกุศลผลทวีทุกชีวิตัน
 สัจจะอันกำหนดเป็นกฎมา
 สัจจะซึ่งพึงถือชื่อทั้งสัน
 ไม่โกงกินคดคิดเป็นมิจฉา
 ทมะข่มใจได้ให้ปัญญา
 ทุกเวลาหักจิตไม่คึกทราวม
 อี้อุตทนตรงกันกับขันติ
 ถูกกำหนดนิยมนทนแม้คนหยาม
 จาคะปันสิ่งของต้องควรความ
 สละตามผู้ล้วนควรให้ปัน

ปัญญาจะ หมวด 5

ประโยชน์เกิดแก่การถือโภคทรัพย์ 5

1. เลี้ยงตัว มารดา บิดา ภรรยา
    บ่าวไพร่ ให้เป็นสุข
2. เลี้ยงเพื่อนฝูงให้เป็นสุข
3. นำบัตถ์อันตรายที่เกิดแก่เหตุต่าง ๆ
4. ทำพลี 5 อย่าง คือ
  - ก. ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ
  - ข. อติถิพลี ต้อนรับแขก
  - ค. ปุพเพตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย
  - ง. ราชพลี ถวายเป็นของหลวงเช่นเสียวภาณี
  - จ. เทวตพลี ทำบุญอุทิศให้เทวดา
5. บริจาคทานในสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติชอบ

ปัญญาจะหมวดห้าจักสาธก

ธรรมหิยนยกยั้งคงตำรงมัน

ประโยชน์เกิดจากทรัพย์นบอนันต์
มีครบครันห้าชนิดคิถินยล

เลี้ยงลูกเมียตัวสบายทั้งไพร่ข้า

เลี้ยงมารดาบิดาสถาผล

เลี้ยงเพื่อนให้เป็นสุขทำนุกกมล

นำบัตถ์พ้นอันตรายเหตุหลายทาง

การบวงสรวงบูชาชอบหน้าที่

คือทำพลีมีค่าคุณห้าอย่าง

ญาติพลีช่วยให้หายระคาย

อติถิพลีทางต้อนรับกัน

ปุพเพตพลีเพื่อผีญาติ

อีกทำราชพลีถวายหลวงหมายมัน

ทำเทวตพลีอินทียรัน

บุญแบ่งปันให้กะเทวดา

บริจาคทานนิยมในสมณะ

เป็นผู้ประพฤติชอบบอปรคุณค่า

ยังประโยชน์โปรดทำบุญนำพา

แสวงหาทรัพย์ได้ควรให้ทาน

เบญจศีลชินสีห์มีอยู่ห้า

คือปาณาติณา ดังว่าชาน

อีกกเม มสุ สุรา บาน

ห้าประการครบครบวณถูกถ้วนตี

อันมิจาวณิชาค้ำของชั่ว

ล้วนนำกลัวบาปหนักเสื่อมศักดิ์ศรี

ศีล 5

มิจาวณิชา คือการกำขายไม่ชอบธรรม 5

1. กำขายเครื่องประหาร
2. กำขายมนุษย์
3. กำขายสัตว์เป็น เพื่อฆ่าเป็นอาหาร
4. กำขายน้ำเมา
5. กำขายยาพิษ

สมบัติอุบาสก 5 ประการ

1. ประกอบด้วยศรัทธา
2. มีศีลบริสุทธิ์
3. ไม่ถึงมงคลต้นข้าว คือเชื่อกรรม
ไม่เชื่อมงคล
4. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพุทธศาสนา
5. บำเพ็ญบุญแต่ในพุทธศาสนา

อุบาสกพึงตั้งอยู่ในสมบัติ 5 ประการ

ละเว้นจากวิบัติ 5 ประการ
ซึ่งวิปริตจากสมบัตินั้น

กำขายเครื่องประหารผลาญชีวิต

มรรควิธีขายมนุษย์ศุกบาปกรรม

สัตว์ยังเป็นขายฆ่าเป็นอาหาร

สุราบานของเมาขายเข้ากำ

อีกขายกำยาพิษปกปิดกำ

ไม่ควรทำเลี้ยงตัวล้วนชั่วช้า

คุณธรรมประจำผู้รับบุญดี

เป็นสมบัติอุบาสกยกคุณค่า

คือประพฤติกปฏิบัติด้วยศรัทธา

มีศีลาบริสุทธ์ตามพุทธพจน์

ไม่ถือมงคลอื่นแตกต้นข้าว

เชื่อในราวเรื่องกรรมพระธรรมบท

โศกลางผองของขลังตั้งสมมติ

อยู่นอกกฎเกณฑ์ไม่ใช่มงคล

บุญเขตมิขาพุทธศาสนา

ไม่เสาะหาให้ออกไปนอกหน

ภิกษุสงฆ์คงเพศเขตสกล

ประชาชนนอบน้อมพร้อมใจกาย

บำเพ็ญบุญในสงฆ์ทรงศีลสัตย์

เช่นโดยจัดไทยทานเจือจานถวาย

ลัทธินอื่นไม่ห้ามตามสบาย

กระทำภายหลังเห็น ไม่เป็นไร

อันอุบาสกก็มีระบบ

ประพฤติกอบห้าชนิดจิตเลื่อมใส

เป็นอุบาสกแก้วแผ้วอำไพ

ปรากฏในคุณธรรมประจำตน

ฉัฏกะ หมวด 6

ทศ 6

1. ปุรัตถิมทศ คือทศเบื้องหน้า มารดาบิดา

ฉัฏกะคือหมวดหกสาธกแถว

ธรรมแสดงทิศหกยกเหตุผล
หน้าที่มีต่อกันตามชั้นชน
ของบุคคลควรทำประจำทิศ

ตะวันออกนับเนื่องทิศเบื้องหน้า

คือบิดามารดาเมตตาคิจ

เป็นผู้ให้กำเนิดเกิดชีวิต
พึงพิณิจในบุญคุณประจำ

2. ทักขินทศ คือทศเบื้องขวา อาจารย์

ทางทิศใต้นับเนื่องทิศเบื้องขวา

คือครูบาอาจารย์งานของข้า

สั่งสอนศิลปศาสตร์เปรื่องปราดทำ
ช่วยแนะนำทางดีที่แยบคาย

3. บัจฉิมทศ คือทศเบื้องหลังบุตรภรรยา

ตะวันตกนับเนื่องทิศเบื้องหลัง

คือบุตรทั้งภรรยากตัญญู

เป็นที่รักสลักจิตซิดใจกาย
จะดีร้ายหรือสุขทุกข์ช่วยกัน

4. อุตฺรทศ คือทศเบื้องซ้าย มิตร

อุตรเหนือ นับเนื่องเบื้องซ้ายทิศ

อำมาตย์มิตรสุจริตประมาณสมานฉันท์

เคยปะพบคบค้ามานานวัน

ซึ่งสร้างสรรค์ส่งเสริมเคราะห์เหมาะทวี

5. เหมฐิมทศ คือทศเบื้องต่ำ บ่าว

ทิศข้างล่างนับเนื่องทิศเบื้องต่ำ

บ่าวผู้ทำงานให้ไม่หน่ายหนี

หนักก็เอาเบา ก็สู้อยู่ด้วยดี

รับหน้าที่จำเริญทุกเวลา

6. อุปริมทิส คือทักเบองบน สมณพราหมณ์

ทักข้างบนนับเนื่องเบื้องสูงส่ง
คือพระสงฆ์พราหมณ์ประพฤติกตสิกขา
เพียรบำเพ็ญพรตจรยอันมีมา
ศาสนารุ่งเรืองบรรเทืองไฟท

บุตรพึงบำรุงมารดาบิดาค้ำยสถาน 5

1. ท่านเลี้ยงมาแล้วเลี้ยงท่านตอบ
2. ทำกิจของท่าน
3. คำรวงศ์สกุล
4. ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก
5. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

บุตรบำรุงพ่อแม่ให้ได้อย่าง
ซึ่งเสริมสร้างบุญกุศลผลยิ่งใหญ่
ท่านเลี้ยงมาแล้วเลี้ยงตอบชื่นชอบใจ
ช่วยท่านในกิจกรรมธรรมสาธก
อีกคำรวงศ์สกุลมณูผล
ประพฤติดนดีพอรับมรดก
ท่านล่วงลับทำบุญการุญยก
อุทิศชนกชนนีทำพลีพลัน

มารดาบิดาย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน 5

1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
4. ทาภรรยาที่สมควรให้
5. มอบทรัพย์ให้ในสมัย

บิดามารดาของผู้เฝ้าผู้ค
สงเคราะห์บุตรทำสิ่งเป็นมิ่งขวัญ
ห้ามกระทำชั่วชั่วสารพัน
ให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี
ให้ความรู้ร่ำเรียนเพียรศึกษา
เลือกภรรยาควรคู่ชูราศี
มอบทรัพย์ให้ตามสมัยใจอารี
โปรดปรานีต่อบุตรสุดประมาณ

ศิษย์พึงบำรุงอาจารย์ด้วยสถาน 5

1. ค้ำยลุกขึ้นยืนรับ
2. ค้ำยเข้าไปยืนคอยรับใช้

ครูสอนสั่งตั้งจิตศิษย์เรื้องรุ่ง
ศิษย์บำรุงครูบาห้าสถาน
ลุกขึ้นยืนเคารพนบอาจารย์
รับใช้ท่านตามควรประมวณมี

3. ค่ายเชื้อฟัง
4. ค่ายอุปัฏฐาก
5. ค่ายเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

พร้อมทุกเมื่อเชื้อฟังคำสั่งสอน
เอื้ออาทรอุปัฏฐากหลากหลายวิถี
ยามเล่าเรียนมหาวิทยาลัย
 กายวิจิตรารวมร่วมททัย

อาจารย์ยอมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน 5

1. แนะนำดี
2. ให้เรียนดี
3. บอกศิลปวิทยาให้สิ้นเชิงไม่มีตบ้งอำพราง
4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
5. บัองกันในทิศทั้งหลาย (คือไปที่ไหน
 ไม่ค่อยอยาก)

ครูอาจารย์ท่านยอมพร้อมอนุเคราะห์
 โดยจำเพาะศิษย์หามาแต่ไหน

แนะนำศิษย์ช่องผ่องอำไพ
เอาใจใส่ให้เรียนเวียนพะวง
ศิลปศาสตร์บอกศิษย์หาปิดไม่
ยกย่องให้ปรากฏยศเสริมส่ง
บัองกันทั่วสารทิศกิจจาง
 ไปไหนคงมีทางต่างมีกิน

สามีพึงบำรุงภรรยาด้วยสถาน 5

1. ค่ายยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา
2. ค่ายไม่ดูหมิ่น
3. ค่ายไม่ประพตินอกใจ
4. ค่ายมอบความเป็นใหญ่ให้
5. ค่ายให้เครื่องแต่งตัว

ผู้สามีพึงผูกบำรุงถนอม
 ภรรยายอมแจจจิตคติถวิล
ยกย่องเป็นภรรยาอยู่อาจฉิน
ไม่ดูหมิ่นดูแคลนให้แก่นเคือง
การประพตินอกใจเหลวไหลห้าม
มอบหมายความเป็นใหญ่ให้ทุกเรื่อง
ดูแลบ้านข้าวของมีนองเนื่อง
ทั้งให้เครื่องแต่งกายสบายกมล

ภรรยายอมอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน 5

สิ่งสำคัญภรรยา^{น่าน}อนุเคราะห์
 ให้อย่างเหมาะเจาะเห็นจักเป็นผล

1. จัดการงานดี
2. สงเคราะห์คนข้างเคียงของพ่อ
3. ไม่ประพฤติตนอกใจพ่อ
4. รักษาทรัพย์ที่พ่อหามาได้ไว้
5. ไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

กุลบุตรพึงบำรุงมิตรด้วยสถาน 5

1. กล้วยให้ปิ่น
2. กล้วยเจรจาถ้อยคำไพเราะ
3. กล้วยประพฤติประโยชน์
4. กล้วยเป็นผู้วางตนเสมอ
5. กล้วยไม่แก้งกล่าวให้คลาดจากความจริง

มิตรย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน 5

1. รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว
2. รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
3. เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้
4. ไม่ทอดทิ้งยามวิบัติ
5. นับถือตลอดถึงวงศ์ของมิตร

จัดการงานดีให้หายกังวล

สงเคราะห์คนข้างครัวทั่วถ้วนดี
ไม่ประพฤติตนอกใจผิดคำสำหรับ
รักษาทรัพย์พ่อไว้ให้เต็มที
งานทั้งปวงห่วงชยันหมั่นทวิ
หาวิธีจึงประกอบชอบประจำ

กุลบุตรพึงผูกบำรุงมิตร

หาชนิดกิดควรชวนชื่นฉ่ำ
กล้วยข้าวของให้ปิ่นอันพึงทำ
พูดถ้อยคำไพเราะตีเปรมปรีดา
ประพฤติสิ่งยิ่งประโยชน์ไปรอยังผล
กล้วยวางตนเสมอไปให้คุณค่า
ไม่กล่าวแก้งแต่งความตามมายา
เจรจาไปตามความเป็นจริง

มิตรอนุเคราะห์กุลบุตรสุดประสงค

เจตนจำนงกล้วยก็มีหาสิ่ง
รักษาเพื่อนผู้ประมาทผิดพาดพิง
คอยท้วงติงป้องกันอันตราย
รักษาทรัพย์ทั้งหมดส่วนของเพื่อน
กลัวจักเคลื่อนกลาดกล่นหล่นสลาย
เมื่อมีภัยพึ่งพำนักสบาย
ให้ห่างหายปวงภยาโสกาคร
ไม่ทอดทิ้งยามวิบัติช่วยบักเป่า
ช่วยให้เขาสุขทุกขสันตสุข
ด้วยนับถือตลอดวงศ์พงศ์ประยูร
เพื่อเพิ่มพูนผูกสนิหิมิตรสัมพันธ์

นายพึงบำรุงบ่าวด้วยสถาน 5

1. ด้วยจัดงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง
2. ด้วยให้อาหารและรางวัล
3. ด้วยรักษาพยาบาลยามเจ็บไข้
4. ด้วยแจกของมีรสแปลกปลาคให้กิน
5. ด้วยปล่อยในสมัย

บ่าวยอมนอนเคราะห์ให้นายด้วยสถาน 5

1. ลุกขึ้นทำงานก่อนนาย
2. เลิกการงานทีหลังนาย
3. ถือเอาแต่ของทีนายให้
4. ทำการงานให้ดีขึ้น
5. นำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้น ๆ

กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ด้วยสถาน 5

1. ด้วยกายกรรม คือทำอะไร ๆ
ประกอบด้วยเมตตา
2. ด้วยวจีกรรม คือพูดอะไร ๆ
ประกอบด้วยเมตตา
3. ด้วยมโนกรรม คือคิดอะไร ๆ
ประกอบด้วยเมตตา

นายบำรุงบ่าวข้าห้าสถาน

ด้วยให้งานปฏิบัติดังจัดสรร

ตามเรี่ยวแรงแบ่งส่วนควรแก่กัน
ให้รางวัลและอาหารสำราญรมย์
ยามเจ็บไข้ได้ป่วยช่วยรักษา
แจกโภชนาหารยลันกินพอสม
เทศกาลงานในสมัยนิยม
ปล่อยเที่ยวชมขึ้นบ้างในบางครา

บ่าวไพร่พึงนอนเคราะห์ให้นายเหมาะสม

ข้อสำคัญควรรู้มีอยู่ห้า

ลุกทำงานก่อนนายไม่ระอา
ทุกเวลาเลิกยงทีหลังนาย
ถือเอาแต่ของให้ได้จากท่าน
ทำการงานให้ทวีติเหลือหลาย
สรรเสริญคุณบุญบวรกำจรจ่าย
นำชยตามแหล่งแห่งที่ไป

ผู้บำรุงบรรพชิตคฤหัสถ์พร้อม

มโนน้อมกายวาจาบำเลื่อมใส

คือด้วยทางกายกรรมทำสิ่งไร

ละมุนละไมน้อมนอบกอบปรเมตตา
ยังด้วยทางวจีกรรมคำเรียบบร้อย
สุนทรถ้อยไพเราะเพราะพริ้งหนา
ด้วยมโนกรรมจิตคิดทุกครา
กรุณาไม่คิดไปผิดทาง

- 4. กล้วยเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือมิได้ห้ามไม่ให้เข้าบ้านเรือน
- 5. กล้วยให้อามิสทาน

เป็นคนไม่ปิดประตูแก่ห้อง
เข้าบ้านช่องปรนนิบัติไม่ขัดขวาง
อามิสทาน กล้วยให้ไม่ระคาย
ของบางอย่างชอบที่อันนั้น

สมณพราหมณ์ยอมอนุเคราะห์กฤตบุตรด้วยสถาน 6

บรรพชิตคิดอนุเคราะห์เพราะประสงค์

- 1. ห้ามไม่ให้กระทำความชั่ว
- 2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
- 4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
- 5. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
- 6. บอกทางสวรรค์ให้

สิ่งจำนงทุกอย่างช่วยสร้างสรรค์

ห้ามกระทำชั่วซ้ำสารพัน
ให้ตั้งมั่นอยู่ไปในความดี
สงเคราะห์ด้วยน้ำใจผ่องใสยิ่ง
ให้ฟังสิ่งไม่เคยฟังครั้งก่อนนี้
ทำสิ่งเคยฟังแล้วผ่องแผ้วทวี
อีกช่วยชี้ทางสวรรค์อันอำไพ

อธิบายมุข

ปากเหวทางฉิบหายอธิบายมุข

คือเหตุเครื่องฉิบหาย 6

ทวิก่อทุกข์เศร้าหมองไม่ผ่องใส
สิ่งเหลวไหลล้วนชวนล่อใจ
หากหลงไหลไปนรกหกชนิด

- 1. คิม้นำเมา

คิม้นำเมา เข้าเย็นไม่เป็นเรื่อง
ทรัพย์สินเปลืองไม่สบายทั้งกายจิต
มักประมาทพลาดพลั้งชากยังคิด
ทางชีวิตสิ้นค่าอนาคต

- 2. เทียวกลางคืน

เทียวกลางคืน รื่นเริงบันเทิงสถาน
คนพลุกพล่านคลาคล่ำสุดกำหนด
ผลาญทรัพย์สินสิ้นเวลาน่าวันทก
ชวนเสลดจริงเจียวเหี่ยวมนุษย์

3. เที่ยวดูการเล่น

เที่ยวไปมานำรำคาญดูการเล่น
ร้องว่าทันหนึ่งละครก่อนสนสนุก
สารพันสรรเสียดเปลี่ยนแปลงชุด
เหมือนจักษุคระชากชนลงจนเลอะ

4. เล่นการพนัน

เล่นพนันขันต่อข้อควรคิด
หลาสนึกว่ากันว่ากันเปราะอะ
ผู้มีวเมาเฉาใจคโทษแยะเยอะ
อย่าเชื่อเชอะทรัพย์สินสิ้นยุบยับ

5. คบคนชั่วเป็นมิตร

คบคนชั่วเป็นมิตรใช้คิดชอบ
จงรอบคอบไตร่ตรองต้องทำหรับ
ชั่วคิเห็นเป็นตราคณานับ
มิตรแท้รับมิตรเทียมตระเตรียมรุ

6. เกียจคร้านทำการงาน

ไม่ทำงานคร้านเกียจเสียดจับ
จัญไรทับทุเรศทบระบระบ
อ้างอาเพศเหตุประหลาดชาตหนุ
ผลพึงลุล่วงมักทลัทกลาย

คิมน้ำเมามิโทษ 6

1. เสียทรัพย์
2. ก่อการทะเลาะวิวาท
3. เกิดโรค
4. ต้องติเตียน
5. ไม่รู้จักอาย
6. ทอนกำลังปัญญา

คิมน้ำเมาโทษหกสารกถ้อย

ไม่ใช่น้อยทรัพย์สินสิ้นสลาย

ก่อทะเลาะวิวาทไม่กลดกลาย

เกิดโรคร้ายเรียงรุมชุกสมทรวง

ถูกติเตียนนินทาว่าเหยียดหยาม

ไม่มีความอายติดะจริตะขวง

ทอนปัญญากำลังสิ้นทั้งปวง

ควรจักหวงหว่งตัวไม่มัวเมา

เที่ยวกลางคืนมีโทษ 6

1. ชื่อว่าไม่รักษาตัว
2. ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย
3. ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
4. เป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย
5. มักถูกใส่ความ
6. ได้รับความลำบากมาก

เที่ยวดูการเล่นมีโทษตามวัตถุที่ไปดู 6

1. รำที่ไหนไปทีนั้น
2. ขับร้องที่ไหนไปทีนั้น
3. คีตคีตี่เป่าที่ไหนไปทีนั้น
4. เสภาที่ไหนไปทีนั้น
5. เพลงที่ไหนไปทีนั้น
6. เถิดเทิงที่ไหนไปทีนั้น

เล่นการพนันมีโทษ 6

1. เมื่อชนะยอมก่อเวร

เที่ยวกลางคืนรื่นเริงบันเทิงนัก

ชื่อไม่รักษาตน เช่นคนเขลา

ไม่รักษาลูกเมีย เสียไม่เบา

ทรัพย์สินเราไม่พิทักษ์ จักเสียที

เหตุระแวง แห่งชนคนทั้งหลาย

ถูกป้ายร้าย ใส่ความหมิ่นศักดิ์ศรี

ต้องลำบาก หลากด้านพันทวี

หกอย่างนี้มีโทษโปรคไตร์ตรง

เรื่องเที่ยวดูการเล่นไม่เว้นว่าง

โทษหกอย่างจักกล่าวล้วนเศร้าหมอง

รำที่ไหนไปทีนั้น ผิดครรถอง

ขานขับร้องแห่งใดเที่ยวไปดู

เสียงคีตคีตี่เป่า รัวจังหวะ

มิลดละใกล้ไกลไปตามผล

เล่นเสภาพอ ขยับกรับเกรียวกรู

ไม่ว่าอยู่แห่งใดเที่ยวไปพลัน

เพลงพริ้ง เพราะเสนาะโสศกปราโมทย์จิต

ถอยตามคติกเที่ยวไปมิไหวหวั่น

มีเถิดเทิง เริงรมย์ชอบชมกัน

มักจะผันผายตรงวงเถิดเทิง

เล่นพนันขันต่อก่อโทษหก

จักหยาบยกเยี่ยงอย่างทางยุ่งเหยิง

ชนะยอมก่อเวร แม้เงินซึ่ง

เหมือนกองเพลิงสมทรวงนำห่วงใย

2. เมื่อแพ้ย่อมเสียกายทรัพย์ที่เสียไป
3. ทรัพย์ย่อมฉิบหาย
4. ไม่มีใครเชื่อถ้อยคำ
5. เป็นที่คู่หมั้นของเพื่อน
6. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย

คบคนชั่วเป็นมิตร มีโทษตามบุคคลที่คบ 6

1. นำให้เป็นนักเลงการพนัน
2. นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้
3. นำให้เป็นนักเลงเหล้า
4. นำให้เป็นคนหลงเขาควายของปลอม
5. นำให้เป็นคนโกงเขาซึ่งหน้า
6. นำให้เป็นคนหัวไม้

ยามตนแยะแพ้ย่อมเสียกายทรัพย์
 ยิ่งยุบยับเศร้าหมองไม่ผ่องใส
ทรัพย์ฉิบหายวายวอดตลอดไป
 ยิ่งกว่าภัยทั้งมวลควรระวัง
หมิ่นผู้เชื่อหน้าถ้อยถอยเชื่อถือ
 หมิ่นแม่ชื้อเกียรติยศหมดทุกอย่าง
 เพื่อหมักหมิ่นประมาทอยู่ไม่รู้จาง
 จะเห็นห่างกัน ไปไกลทุกที
 หมิ่นผู้หมายปองต้านแต่งงานด้วย
 เคยเอออวยคงจักผลสะถักหนี
 ใครมัวเมาเจ้าใจคโทยทวิ
 หกอย่างนี้ชั่วชั่วสารพัน

คบคนชั่วเป็นมิตรใช้กิดชอบ

จงรอบคอบรู้คบสขุสันต์
คบนักเลงเก่งก้านการพนัน
 ทุกคืนวันเกลือกกลิ้งนำชั่วชู้
คบนักเลงเจ้าชู้ชอบคู่สม
 ลักลอบชมเชยซัดเป็นมิจฉา
นักเลงเหล้าเข้าคำร่ำสุรา
 คบแล้วพาให้เมาเซลาเต็มที
คนหลงควายของปลอมย่อมผิดแพก
 ปลอมแปลงแปดกคตผิดผิดวิดี
คนโกงเขาซึ่งหน้าเป็นราศี
 เล็กกลกกลลึคบค้าสมาคม
คนหัวไม้สันตทานพาลเลวร้าย
 อย่ายักกรายใกล้ซิดสนิทสนม
 เลือกคบแต่คนคิน่านิยม
 จักชื่นชมสุขกายสบายใจ

เกียจคร้านทำงานมีโทษ 6

ซึ่งเกียจทำงานท่านหนีบยก

ซึ่งโทษหกให้เห็นเป็นโจน

เมื่อไม่ยอมทำงานการสิ่งไร

ยกเหตุใหญ่่น้อยอ้างหมคยงอาย

1. มักให้อ้างว่า หนาวนัก

แทบทุกคราวหนาวนักมักจะบอก

หาทางออกเลี้ยงงานการทั้งหลาย

2. มักให้อ้างว่า ร้อนนัก

ว่าร้อนนักมักเสเพทุบาย

ด้วยมุ่งหมายเลี้ยงงานการพึงมี

3. มักให้อ้างว่า เวลาเย็นแล้ว

เวลาเย็นแล้วมักจักกล่าวอ้าง

หาช่องทางบายเบี่ยงเลี้ยงหน้าที

4. มักให้อ้างว่า ยังเข้าอยู่

ยังเข้าอยู่อ้างเอ่ยเผยวี

หาวิธีเลี้ยงงานการทั้งปวง

5. มักให้อ้างว่า หิวนัก

ว่าหิวนักมักอ้างอย่างช่องชำ

งานพึงทำไม่ทำชำเห็นยวหน่วง

6. มักให้อ้างว่า ระหายนัก

ระหายนักมักกับบอกแสร้งหลอกลวง

ไม่เคยหวังการงานเกียจคร้านครัน

มูลเหตุทางฉิบหายทั้งหลายแล

ล้วนแล้วแต่เลวทรามควรพยามหยัน

จงทำดีเว้นชั่วโดยทั่วกัน

ทุกคืนวันประพฤดิธรรมจำเริญเฉย

บันทึกท้ายเล่ม

ความริเริ่มการแตงนวโกวาทคำกลอน ได้เกิดขึ้นในใจของผู้แตงสมัยที่ยังร่วมงานกิจการสาธารณกุศลทางศาสนา กับสภายุวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ ขณะนั้นสภายุวพุทธิกฯ ได้จัดชุมนุมเยาวชนบ่อยครั้ง แต่ละครั้งก็มีกิจกรรมหลายอย่าง การตอบปัญหาธรรมะเป็นอย่างหนึ่งที่ทำกันเป็นประจำคำถาม—คำตอบ นอกจากที่มีตามธรรมดาแล้ว ทางสภายุวพุทธิกฯ ยังได้ทำคำถาม—คำตอบเป็นบทร้อยกรองง่าย ๆ รวมอยู่ด้วย โดยตั้งใจให้เยาวชนจดจำง่ายเพราะได้ทั้งอรรถทั้งรส ปัญหาส่วนมากก็คัดเลือกจากหนังสือนวโกวาท ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งควรรู้ควรปฏิบัติ ผู้แตงมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในการจัดทำปัญหาด้วยผู้หนึ่ง

ความบันเทิงใจให้คิดแตงนวโกวาทคำกลอนขึ้นสืบเนื่องจากสาเหตุดังกล่าว การแตงก็ประสงค์จะหยิบยกข้อธรรมะแต่ละข้อแต่ละอย่างมาร้อยกรองโดยลำดับ ซึ่งยึดถือด้วยคำและเนื้อความจากหนังสือนวโกวาท พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 62/2503 ที่โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย เป็นหลัก จับความตั้งแต่ธรรมวิภาคเรื่อยไปจนจบคหิปฏิบัติ ยกเว้นวินัยบัญญัติข้างต้นส่วนเดียว ด้วยเห็นว่าเป็นวินัยสงฆ์

พอแตงไปได้เล็กน้อยรู้สึกว่าจะคิดขัดและเกิดระทกท้อ ด้วยผู้แตงไม่สันต์จัดเจนในธรรมะ แต่อาศัยแรงสนับสนุนจากมิตรสหายผู้ชอบพอใกล้ชิดกัน อาทิ คุณสมพร เทพสิทธิ์า คุณอำเภอ สุจริตกุล และคุณณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม เป็นต้น กระนั้นก็ยังรู้สึกว่าจะทำให้ตลอดรอดฝั่งได้ยาก ต้องใช้ความพยายามติดต่อสอบถามขอความกรุณาท่านผู้รู้ ให้ท่านช่วยอธิบายธรรมะบางข้อบางตอน มีอาจารย์สถิตย์ เสมานิล อาจารย์เกษม บุญศรี อาจารย์ เสฐียร พันธรังษี คุณมานิต สังวาลย์เพชร และอีกหลายท่าน การแตงจึงพอจะดำเนินต่อไปได้ แต่ก็ยังทำ ๆ หยุด ๆ อยู่หลายครั้งหลายครา โดยเฉพาะอาจารย์สถิตย์ผู้รอบรู้ทั้งทางธรรมะ และทางกวีนิพนธ์ ได้อุปถัมภ์คำสุทรวจสอบให้คำปรึกษาโดยใกล้ชิดตั้งแต่ต้นจนจบ

ระหว่างนั้น ยังได้อ่างหนังสือเกี่ยวกับนวโกวาทหลายเล่ม อาทิ พระโอวาทธรรมบรรยายเล่ม 1 ของสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ พระสังฆราช วัดบวรนิเวศวิหาร (ซึ่งต่อมาได้ทรง

รับสถาปนาเป็นกรมหลวงวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า) ประทานแก่นวภิกษุ พ.ศ. 2490-3 ทำให้ได้รับความรู้ความกระจ่างขึ้นเป็นอันมาก และได้ยึดถือเป็นคู่มือในการแต่งตลอดมา อีกเล่มหนึ่ง คือ ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 1 พร้อมด้วยคำอธิบาย ฉบับตีพิมพ์ในงานฉลองพระชนมายุครบ 70 พรรษา สมเด็จพระสังฆราชและฉลองครบ 100 ปี วัดมกุฏกษัตริยาราม พ.ศ. 2511 ซึ่งได้ใช้ประกอบเมื่อแต่งทอนกิติปฏิบัติ

ด้วยอาศัยแรงใจแรงสนับสนุนจากมิตรผู้หวังดีทั้งหลาย และท่านผู้ทรงคุณความรู้ ทั้งกล่าว งานร้อยกรองชิ้นนี้จึงสำเร็จลุล่วงสมความตั้งใจ ผู้แต่งขอขอบพระคุณทุกท่าน โดยแสดง กตัญญูกตเวทิตาธรรมให้ปรากฏไว้ ณ ที่นี้ด้วย หากประโยชน์และคุณงามความดีอื่นจะบังเกิดและ พึงมีพึงได้จาก “นวโกวาทคำกลอน” คือ “ธรรมวิภาคคำกลอน” เล่มนี้ ผู้แต่งขอบุชาคุณบุพพ การและผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งหมด โดยเฉพาะสุนทรภู่บรมครูในเชิงกลอนซึ่งผู้แต่ง เทอศกุนผลงานของท่านได้อ่านแล้วจับใจไพเราะ และถือเป็นแบบฉบับพยายามเจริญรอยตาม ตลอดมา.

นายเอกไท นิลโกสิตย์

บ้านเลขที่ 220 ซอยสะพานขาว

ถนนประชาราฎร์ 2 บางซื่อ กรุงเทพมหานคร

0688

อส
พ322น
2524

พระครูเนกขัมมาภีรต (นวล ทวนน้อย).
2441-2523
เนกขัมมาภีรตานุสรณ์ 20 มิถุนายน
2524

พิมพ์ที่เจดิมหาธรรมการพิมพ์ ๖๐ ซอยนันทวัฒน์ ริมคลองประปา
ถนนประชาชื่น แขวงลาดยาว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
นายชาดู ผ่านเกา ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา โทร. ๕๕๘๐๖๘๓

